

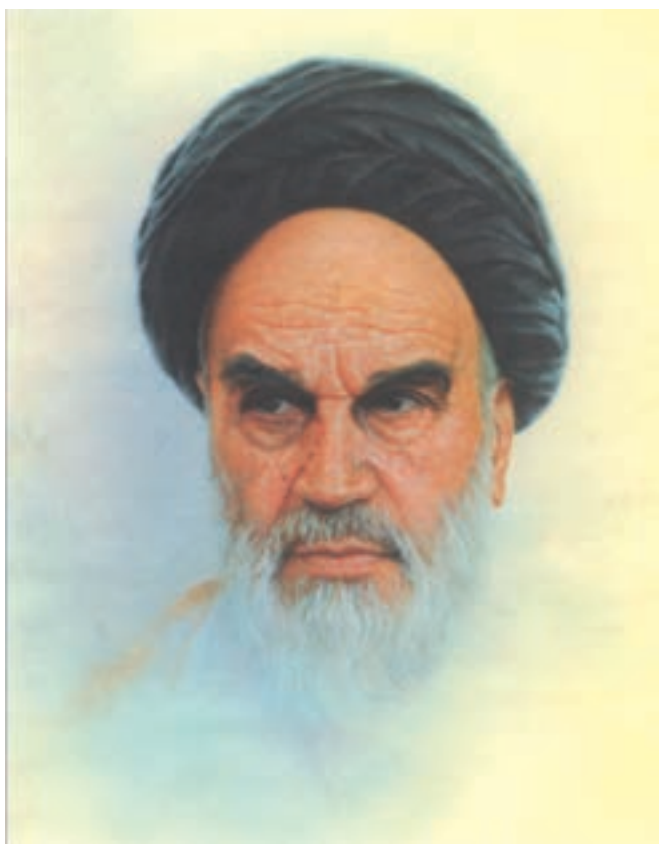
آشنایی با رشته‌های مختلف هنری

دوره پیش‌دانشگاهی

رشته هنر

شماره درس ۱۴۲۱

افشارمهاجر، کامران	۷۰۲/۵
آشنایی با رشته‌های مختلف هنری/ مؤلف: کامران افشارمهاجر. - تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۶.	۱۴۴۴ ۱۳۹۶
۱۳۳ص. : مصور. - (آموزش فنی و حرفه‌ای؛ شماره درس ۱۴۲۱)	
متون درسی دوره پیش‌دانشگاهی رشته هنر، زمینه خدمات.	
برنامه‌ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا: کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی دوره پیش‌دانشگاهی رشته هنر دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش وزارت آموزش و پرورش.	
۱. آشنایی با رشته‌های مختلف هنری. الف. ایران. وزارت آموزش و پرورش. کمیسیون برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی دوره پیش‌دانشگاهی رشته هنر. ب. عنوان. ج. فروست.	

از شماست که مردان و زنان بزرگ تربیت می‌شود. شما در تحصیل کوشش کنید که برای فضایل اخلاقی،
فضایل اعلیٰ مجرب شوید. شما برای آتیه مملکت ما جوانان نیرومند تربیت کنید. دامان شما یک مدرسه‌ای است که
در آن جوانان بزرگ تربیت بشود. شما فضایل تحصیل کنید تا کودکان شما در دامان شما به فضیلت برسند.
امام خمینی (ره)

صفحه

مقدمه

پیشگفتار

فصل اول: هنرهای تجسمی

۱

- نقاشی

- مجسمه سازی

- ارتباط تصویری (گرافیک)

- تصویرسازی

- عکاسی

فصل دوم: هنرهای کاربردی

۲۷

- طراحی صنعتی

- چاپ

- صنایع دستی

- کتابت و نگارگری

- فرش

- طراحی پارچه

- طراحی لباس

فصل سوم: هنرهای نمایشی

۶۵

- نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات

نمایشی

- سینما

- تصویرمتحرک

- تولید سیما- کارگردانی تلویزیون

- تلویزیون و هنرهای دیجیتال

فصل چهارم: موسیقی

۸۵

فصل پنجم: معماری و شهرسازی

- مهندسی معماری

- مهندسی شهرسازی

- معماری داخلی

فصل ششم: سایر رشته‌های مرتبط با هنر

۸۹

- پژوهش هنر

- فلسفه هنر

- مرمت آثار تاریخی

- مرمت بناهای تاریخی

- هنر اسلامی

- مدیریت فرهنگی هنری

- موزه داری

هدف کلی:

آشنایی با رشته‌های مختلف هنری در
آموزش عالی ایران و جایگاه شغلی آنها در
جامعه

پیشگفتار

تعریف هنر:

هنر، پدیده‌ای است که تقریباً به سالمندی بشر است و در نتیجه مشروط به زمین است و با اندیشه‌ها و خواسته‌ها و نیازهای یک موقعیت تاریخی ویژه مطابقت دارد، چیزی نیست که در عالم خارج وجود داشته باشد و بتوان آن را با شرایط و موازین معین و مشخص تعریف کرد؛ بلکه کیفیت ذهن انسان در برابر محسوسات و پدیده‌هاست. هیچ یک از تعاریفی که تاکنون از هنر گفته شده یا در آینده ممکن است پیشنهاد شود، مطلق نیست و مانند تعابیر و تعاریف ریاضی دقیق و ثابت نمی‌باشد. هر تعریفی برای هنر، ممکن است در شرایط مختلف جوامع، همیشه کامل و صادق نباشد و حق مطلب را ادا نکند.

هنر، بیان ایده‌ها و پندارهای ذهنی هنرمند به بهانه نیازهای روحی انسان از طریق مواد و مصالح است. تمایل هنرمند به زیبایی، محرک اوست. با آن چه گفته شد، بدیهی است که تأثیر هنرهای مختلف، پُر کردن اوقات فراغت یا فقط زیباکردن ظاهر زندگی و محیط زیست انسان نیست؛ بلکه هنرها ما را به یک زندگی اخلاقی می‌تواند نزدیکتر کند و شخصیت هنرمند با خلق آثار هنری، تکامل و ارتقا می‌یابد.

پیشینه آموزش هنر در ایران:

آموزش هنر در ایران ابتدا به شیوه استاد شاگردی و در جهاتی در روش‌های کارگاهی ارائه می‌شده است. میرزا ابوالحسن خان غفاری (صنیع‌الملک) از نخستین هنرمندان سده سیزدهم هجری قمری است که از طرف دربار قاجار برای تحصیل نقاشی به اروپا فرستاده شد و نخستین هنرستان و مرکز آموزش هنرهای تجسمی را به دستور میرزا تقی خان امیرکبیر دایر کرد. در سال ۱۲۶۸ هجری قمری، نخستین مرکز آموزشی به شیوه جدید در ایران به نام «دارالفنون» به همت و تلاش امیرکبیر و مجمع دارالصنایع به همت صنیع‌الملک در تهران

گشایش یافت. سپس تأسیس مدرسه نقاشی کمال الملک که بعدها «مدرسه صنایع مستظرفه» نامیده شد، از حرکت های فرهنگی هنری نوگرایانه ای بود که در اواخر حکومت قاجار در جامعه ما پا گرفت.

آموزش دانشگاهی هنر در ایران، از سال ۱۳۱۹ شمسی در هنرکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران واقع در مدرسه مسجد مروی شکل گرفت. بعدها (در سال ۱۳۲۸) مکان هنرکده به محل فعلی دانشگاه تهران منتقل شد و نام آن به «دانشکده هنرهای زیبا» تغییر کرد. نقاشی و معماری، نخستین رشته های هنری بوده اند که آموزش آنها به عنوان یک دوره دانشگاهی در ایران صورت پذیرفته است. سپس رشته مجسمه سازی اضافه شد.

دو دهه بعد (در سال ۱۳۳۹ شمسی) از تأسیس هنرکده هنرهای زیبا، از سوی وزارت فرهنگ و هنر وقت، «هنرکده هنرهای تزئینی» با رشته های: نقاشی تزئینی، هنرهای چاپی و نگارش (ارتباط تصویری فعلی)، پیکره سازی، طراحی و چاپ پارچه و معماری داخلی تأسیس شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی دانشگاه های دیگری نیز رشته های هنری را دایر کردند.

ارتباط رشته های هنری:

وجه اشتراکی که در تمام هنرها وجود دارد، امکان ارتباط با مخاطبان است، انتقال پیام و وجه زیبایی آنها است و ممکن است شکلی انتزاعی داشته و یا صورتی واقع گرایانه داشته باشد. علاوه بر این، خود رشته های مختلف هنری نیز با یکدیگر ارتباط دارند و این ارتباط در طول عصرهای مختلف، شکل های گوناگون به خود گرفته است. تفکیک هنرهای زیبا و هنرهای کاربردی و حدود معنای آنها در هر مقطع تاریخی، دچار تغییر و دگرگونی گشته است. اما مهمترین عامل جدا نگه داشتن آنها از یکدیگر، جنبه مفید بودن و جنبه صرفاً هنری و زیباشناسانه آنها بوده است.

تقسیم هنر به هنر زیبا و هنر کاربردی در زمان معاصر، چندان تقسیم بندی دقیق و مورد توافق همگان نمی باشد؛ در کتاب حاضر، تقسیم هنرها در ایران براساس وضعیت فعلی دانشکده های هنری و مؤسسات آموزش عالی هنر و مصوبات و برنامه ریزی های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری پس از انقلاب فرهنگی تا امروز می باشد.

مقدمه

کتاب آشنایی با رشته‌های مختلف هنری به منظور آشنا کردن هنرجویان با انواع رشته‌های هنری موجود در مراکز آموزش عالی کشورمان طراحی شده است و به علت تغییراتی که سالانه در نظام آموزش عالی کشور صورت می‌گیرد تألیف مجدد این کتاب با اطلاعات بیشتر و جدیدتر ضروری گردید و همینطور از قسمت آشنایی با تعداد و انواع واحدهای درسی هر رشته نیز صرف نظر گردید.

در فصول کتاب حاضر، مجموعه رشته‌های هنری، در پنج گروه هنرهای تجسمی، هنرهای کاربردی، هنرهای نمایشی، موسیقی، معماری و شهرسازی توضیح داده می‌شوند و برخی رشته‌های دیگر دانشگاهی مرتبط با هنر، مانند: پژوهش هنر، فلسفه هنر، موزه‌داری، هنر اسلامی و ... با عنوان «سایر رشته‌های مرتبط با هنر» در فصل ششم توضیح داده شده‌اند. فراگیری هر یک از این هنرها در قالب یک دوره دانشگاهی مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، علاوه بر آن که می‌تواند معاش فرد را تأمین کند، به او شناختی از رازها و رمزهای حاکم بر جهان هستی و چگونگی نگرش به زندگی می‌دهد که ارزش مضاعف و ویژه دارد. تمام رشته‌های هنری و حتی رشته‌های مرتبط با هنر، خلاقیت شخص را پرورش می‌دهند.

در هزاره سوم، آموزش عالی به عنوان زیربنا و عامل اصلی توسعه‌ی پایدار شناخته شده است. تربیت دانشجویانی با تفکر نقاد و خلاق که در آینده به افرادی فهیم و پراکنجه تبدیل شوند و قادر باشند مسائل را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و برای مشکلات جامعه راه حل ارائه کنند و مسئولیتهای اجتماعی را بر عهده گیرند، از اهم مأموریت‌های رشته‌های دانشگاهی به ویژه رشته‌های مرتبط با هنر است.

اعتلای هنر و فرهنگ ایران اسلامی و تربیت نیروهای هنری و فرهنگی متعهد و متخصص موردنیاز کشور، هدف اصلی رشته‌های دانشگاهی هنر است. بازتاب آن در تکامل معنوی و نیز تکامل تخصصی انسان و رشد معنوی، مادی و اجتماعی و تربیت نیروهای متخصص در

زمینه‌های مختلف هنری مشاهده می‌شود.

امروزه تمام رشته‌های هنرهای تجسمی و کاربردی، هدف تأثیرگذاری در زندگی روزمره و تولیدات مختلف را دارند و علاوه بر رشته‌های دانشگاهی هنرهای تجسمی، در طراحی صنعتی، طراحی و چاپ پارچه، طراحی و تکنولوژی دوخت، صنایع دستی، فرش، چاپ، مرمت اشیاء فرهنگی و تاریخی که رشته‌های دانشگاهی هنرهای کاربردی هستند، کاربردی بودن و رفع احتیاجات انسان و کمک به بهتر زندگی کردن او، مقصود اصلی می‌باشد.

هنرهای نمایشی، شامل رشته‌های سینما، نمایش، کارگردانی نمایش، ادبیات نمایشی، تصویر متحرک است و موسیقی که تجریدی‌ترین هنرها به حساب می‌آید، به رشته‌های نوازندگی موسیقی ایرانی، نوازندگی موسیقی جهانی، موسیقی نظامی، آهنگسازی، تقسیم می‌شود.

معماری و شهرسازی، دارای رشته‌های دانشگاهی معماری، شهرسازی، معماری داخلی، طراحی و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای است و سایر رشته‌های مرتبط با هنر، پژوهش هنر و فلسفه هنر در مقطع تحصیلات تکمیلی و هنر اسلامی و موزه‌داری در دوره کارشناسی می‌باشند.

همانطور که گفته شد، کتاب حاضر، ویژه آشنایی دانش‌آموزان با رشته‌های هنری است که با این رشته‌ها آشنایی دقیق‌تری به دست آورند و جایگاه شغلی آنها را در جامعه بشناسند تا در تصمیم‌گیری خود برای انتخاب رشته‌های مورد علاقه برای ورود به دانشگاه، از این اطلاعات بهره‌جویند.

روش اجرایی استفاده از این کتاب، در نظر گرفتن هدفهای رفتاری در آغاز هر فصل و سعی در پاسخ دادن به پرسش‌های پایان فصل‌ها می‌باشد و هدایت صحیح گفتگوهای داخل متن توسط هنرآموزان می‌باشد. یادداشت کردن نکته‌های کلیدی و مراجعه مجدد به آنها در زمان تصمیم‌گیری برای انتخاب رشته برای هنرجویان ضروری است. تأکید به این نکته لازم است که در انتخاب رشته هنری، علاقه و انگیزه، عامل مهمی در تصمیم‌گیری می‌باشد و نباید فقط به جایگاه اجتماعی و درآمد احتمالی آن توجه داشت.

از آنجائی که همه‌ی رشته‌های هنری از مبانی مشترکی برخوردار هستند، توانمندی‌های شغلی مشترکی نیز دارند. برای جلوگیری از تکرار مطلب در بخش‌های مختلف کتاب، این شغل‌ها در این قسمت آورده شده است:

- ۱- مجری و یا دستیاری طرح‌های پژوهشی در زمینه‌های هنری مرتبط.
- ۲- مشاوره‌ی هنری برای مؤسسات و سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی.
- ۳- تجزیه و تحلیل مسائل مربوط به رشته و هنرهای تجسمی.
- ۴- مسئولیت بخش هنری در مطبوعات.
- ۵- کارشناس آموزشی در دانشکده‌های هنری.
- ۶- مدیریت گالری‌های هنری.
- ۷- سردبیر مجلات تخصصی.
- ۸- ترجمه‌ی متون تخصصی مربوط به رشته (در صورت تسلط به زبان خارجی).

فصل اول

هنرهای تجسمی

هدف های رفتاری:

در پایان این فصل، فراگیر باید بتواند:

۱- هنرهای تجسمی را تعریف کند.

۲- انواع هنرهای تجسمی را نام ببرد.

۳- ارتباط بین انواع هنرهای تجسمی را توضیح دهد.

هنرهای تجسمی، همان گونه که از مفهوم واژه «تجسم» یا تصور کردن برمی آید، «مجموعه آثاری که» انسان به کمک آن تصاویر ذهنی خویش را شکل می بخشد. احساس و اندیشه هنرمند از طریق تصویر کردن روی یک سطح دو بعدی یا ابعاد یک نقش برجسته یا حجم سه بعدی، برای انتقال اندیشه صورت می پذیرد.

انواع هنرهای تجسمی شامل: نقاشی، مجسمه سازی، ارتباط تصویری (گرافیک)، تصویرسازی و عکاسی، همه زیر مجموعه ی هنرهای تجسمی محسوب می شوند.

هنرهای تجسمی

هنرمند هنرهای تجسمی با الهام از عناصر موجود در طبیعت، تفکر، احساس و دریافت شخصی، آثار جدیدی به وجود می‌آورد. گاهی این آثار ماندنی در طبیعت و آثار دیگر هنرمندان ندارد.

همین امر سبب زیبایی، گوناگونی و پیوستگی هنرهای تجسمی در دوره‌های مختلف شده است.

انسان به یاری این هنرها، همواره افکار و احساسات مورد نظرش را در عمیق‌ترین و ظریف‌ترین ابعاد خود منتقل کرده است. هنرهای تجسمی احساس و کاربرد را هم زمان و به موازات یکدیگر به کار گرفته است که در بخش‌های این فصل چگونگی کاربرد هر یک از آنها توضیح داده خواهد شد.

پرسش‌ها

- ۱- هنرهای تجسمی چیست؟
- ۲- انواع هنرهای تجسمی کدامند؟ نام ببرید.
- ۳- پیوستگی و ارتباط بین انواع هنرهای تجسمی را شرح دهید.

نقاشی

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- انواع نقاشی را توضیح دهد.
- ۲- تفاوت نقاشی در دوران معاصر را نسبت به سده های گذشته توضیح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی که به این رشته مربوط است را بیان کند (ارتباط مستقیم و غیرمستقیم).

هنر نقاشی، بستر مناسبی برای پرورش استعدادها، توانایی ها و خلاقیت های انسان می باشد. هدفی که همواره این هنر تعقیب می کند، بیان جهان بینی، احساس و اندیشه هنرمند از طریق تصویر بر روی یک سطح دوبعدی، برای انتقال آن به بیننده است. در تاریخ زندگی انسان از آغاز تاکنون، گونه های متفاوتی در نقاشی دیده می شود: نقاشی دیواری، نقاشی متون، نقاشی سه پایه ای (تابلویی) و نقاشی تزئینی بر اشیاء و....

نقاشی دیواری: که شروع آن

در تصاویری بوده که بشر بر دیواره غارها نقاشی کرده است و بعدها در دیوار قصرها و کاخ ها و امروزه در بسیاری از مکان های عمومی و برخی منازل مسکونی به چشم می خورد.

(تصویر ۱-۱)

تصویر ۱-۱- چهلستون - اصفهان - در دوره صفویه
نقاشی های دیواری (فرسک) در کاخ های عالی قاپو و
چهلستون به عنوان نوعی تزئین جدید به کار گرفته شد.

نقاشی متون و اشعار: که در کتابت، رکن مهمی است و بخش بزرگی از هنر نگارگری

ایران را شامل می‌شود. (تصویر ۲-۱)

تصویر ۲-۱- کتاب کلیله و دمنه ، حدود سال ۹۳ ق ، « شیروشغال »

نقاشی سه پایه ای (تابلویی):

یا نقاشی روی بوم که بیشتر در غرب مرسوم بوده و از اواخر دوره صفوی، در ایران هم به تدریج رایج شده است. (تصویر ۳-۱) و (تصویر ۳-۱)

تصویر ۳-۱- هنرمندی در حال نقاشی رنگ و روغن

تصویر ۴-۱ اثر کمال الملک (رنگ روغن روی بوم)

نقاشی تزئینی بر اشیاء:

گاهی حضور نقاشی در صنایع دستی نیز دیده می‌شود که شامل مواردی مانند نقش قلمدان ها و نقاشی روی اشیائی مانند آینه، صندوقچه، جای لوازم آرایش، ... می‌شود. (تصویر ۵-۱)

تصویر ۵-۱ نقاشی بر روی ظروف و اشیاء

گفتگو کنید:

به کدام یک از حرفه‌های مرتبط با نقاشی علاقه‌ی بیشتری دارید؟ دلایل خود را شرح دهید.

هنگامی که از هنرهای زیبا صحبت می‌شود، نخستین تصویری که به ذهن افراد می‌آید، «نقاشی» است؛ یعنی تابلوهایی که قابل حمل و نقل و زینت بخش دیوار منازل و موزه‌ها هستند. هنرمند نقاش، با بینش هنرمندانه و حساس خود، به عمق آگاهی ما از پدیده‌ها می‌افزاید. امروزه دیگر نقاشی محدود به بوم و پالت رنگ و چند قلم مو و کاردک و مقداری رنگ نیست. دیگر نه محدودیتی برای خلق آثار نقاشی وجود دارد و نه چگونگی اجرای این آثار و فقط خلاقیت و نوآوری هدف اصلی هر اثر هنری می‌باشد. جهان پرتحول و پرشتاب امروز، ویژگی‌هایی دارد که باید آنها را شناخت و همسو با آن پیش رفت.

وظیفه‌ی هنرمند نقاش امروز آن است که خود را از دسته بندی‌ها و تقلیدها رها سازد؛ ضرورت زمان و جامعه خود را بشناسد و مطابق با روح زمانه خود با آگاهی و شناخت، اثری بیافریند.

آموزش دانشگاهی نقاشی، امروزه در سراسر دنیا نگاهی کاربردی دارد. علاوه بر آن رشته‌ی نقاشی را می‌توان نسبت به سایر رشته‌های هنرهای تجسمی، به نوعی رشته‌ی «مادر» به حساب آورد که اطلاعات و تجربیات بنیادی هنرهای تجسمی را به دانشجو منتقل می‌کند. فارغ‌التحصیل این رشته با آموزش و کسب مهارت پس از طی دوره‌ی تحصیلی می‌تواند در مشاغل متنوعی اشتغال یابد و مؤثر باشد.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- آموزش طراحی و نقاشی (در مدارس، هنرستان‌های دولتی و بخش خصوصی، خانه‌های فرهنگ، فرهنگسراها، کلاس‌های آزاد هنری و آموزشگاه‌های هنری).
- ۲- آموزش مبانی هنرهای تجسمی (در مدارس، هنرستان‌های دولتی و بخش خصوصی، خانه‌های فرهنگ، فرهنگسراها، کلاس‌های آزاد هنری و آموزشگاه‌های هنری).
- ۳- ارائه آثار نقاشی و هنرهای تجسمی در نمایشگاه‌ها و دوسالانه‌ها و مسابقات گروهی

- هنرهای تجسمی یا برگزاری نمایشگاه های انفرادی همراه با فروش آثار.
- ۴- طراحی و اجرای نقاشی دیواری در مکان های باز و بدون سقف^۱ و فضاهای مسقف^۲.
- ۵- تصویرسازی برای متون مربوط به کودکان، نوجوانان و بزرگسالان.
- ۶- تولید تابلوهای نقاشی به شیوه های مختلف تک نسخه یا چاپ های دستی با هدف تزئین منازل، رستوران ها، هتل ها و اماکن مشابه.
- ۷- نقاشی روی چرم، چوب، ... برای کاربردهای صنایع دستی.
- همچنین زمینه های اشتغال و حرفه هایی برای فارغ التحصیل رشته نقاشی وجود دارد که به طور غیرمستقیم با این رشته در ارتباط است از جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:
- ۱- طراحی و اجرای برخی کارهای تبلیغاتی یا تصویرسازی در شرکت های تبلیغاتی.
- ۲- طراحی و اجرای پس زمینه های نمایش های عروسکی یا پرده های نمایش های آیینی و پرده های نقالی و پرده خوانی.
- ۳- طراحی صحنه و اجرای آن در نمایش های مختلف و سالن های تئاتر و برنامه های تلویزیون.
- ۴- همکاری در تولید فیلم های پویانمایی (نقاشی متحرک^۳)

پرسش ها

- ۱- انواع نقاشی را نام برده و توضیح دهید.
- ۲- چه تفاوتی میان نقاشی دوران معاصر و سده های گذشته مشاهده می کنید؟ شرح دهید.
- ۳- پنج زمینه شغلی و حرفه ای که به طور مستقیم به رشته های نقاشی مربوط می شود را نام ببرید.
- ۴- یک فارغ التحصیل رشته ی نقاشی به طور غیرمستقیم در چه زمینه هایی می تواند فعالیت داشته باشد؟
- ۵- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که نام برده شد، وجود دارد؟ توضیح دهید.

۱- (نمای بیرونی ساختمان ها، زیرپل ها و ...)

مجسمه سازی

هدف های رفتاری:

- ۱- ویژگی هنر حجم سازی را توضیح دهد.
- ۲- وجود بُعد سوم را در هنرهای تجسمی توضیح دهد.
- ۳- مرحله ی نخست حجم سازی را شرح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی که با این رشته مربوط است را بیان کند. (ارتباط مستقیم و غیرمستقیم)

رشته ی حجم سازی، آموزش طراحی و ساخت احجام و نقوش برجسته به صورت سه بعدی را شامل می شود و به عنوان مکمل، در معماری و تزیین و آرایش فضاهای عمومی کاربرد دارد. علاوه بر آن در ساخت سکه، مدالیوم، (نشان های رسمی) حجم های یادبود مسابقات یا جام قهرمانی و موارد مشابه این ها از این تخصص استفاده می شود.

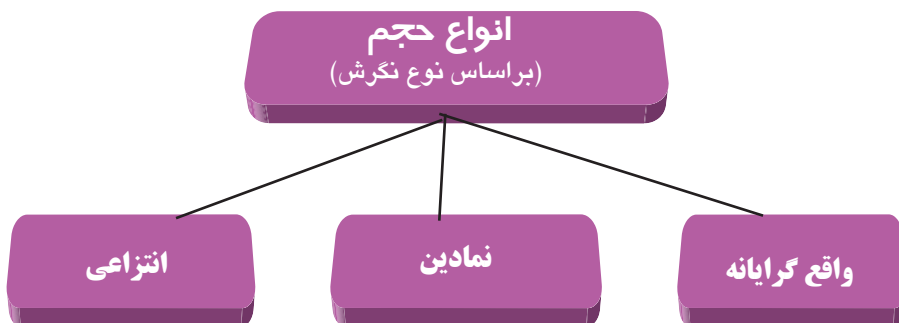
مهمترین ویژگی آثار حجم سازی آن است که دارای سه بعد واقعی هستند که این سه بعد را می توان لمس کرد و از بافت سطح پیکره آگاه شد. اما در اغلب شکل های هنرهای بصری مانند نقاشی، طراحی، گرافیک، عکاسی و سینما، بُعد سوم فقط به صورت مجازی بیان می شود و بیننده تصور می کند که بعد سوم وجود دارد و به تدریج این عادت در انسان معاصر به وجود آمده که وجود بعد سوم را در سطح دوبعدی قبول می کند.

یک پیکره یا مجسمه، مانند تمام محیط زیست اطراف انسان، از زوایای متنوعی قابل رؤیت است که در هر یک از این زاویه ها باید ترکیب بندی مناسب و موزونی برای چشم ناظر داشته

باشد. همچنین برخی از آثار مجسمه‌سازی در قالب نقش برجسته می‌باشند یعنی بخشی از اثر برجسته شده و دارای سه بعد بوده و زاویه‌ی دید محدودتری دارد. (تصویر ۶-۱)

تصویر ۶-۱ - یکی از دانشجویان در حال ساخت نقش برجسته در کارگاه حجم‌سازی

گفتگو کنید:

به نظر شما حجم‌سازی چه کاربردهایی دارد؟

علاوه بر تراشیدن قطعات سنگ، با مواد نرمی مانند موم یا گل مجسمه سازی هم می توان مجسمه و حجم ساخت. این مواد به هنرمند اجازه اقدامات تجربی بیشتر می دهد و اثر تا پایان کار قابل تغییر و عوض کردن است و اشتباهات احتمالی نیز قابل اصلاح هستند. در حجم سازی، نخست طرح های مقدماتی در سطحی مثل کاغذ یا با استفاده از رایانه به گونه ای آماده می شود که می توان پیکره یا مجسمه را از کلیه گوشه ها و زوایا در جهات مختلف بررسی کرد. برای تراش دادن یک پیکره از چوب یا سنگ باید آن را در درجه اول به صورت یک حجم کلی در نظر گرفت و جزئیات به مراحل بعدی کار مربوط می شود. در حجم سازی معاصر، بر اساس نوع نگرش، انواع پیکره ها و حجم ها ساخته می شود: پیکره های بسیار واقع گرایانه و شبیه آنچه در طبیعت وجود دارد (تصویر ۷-۱) و پیکره هایی که کمی حالت انتزاعی دارند (تصویر ۸-۱) و نیز مجسمه هایی که کاملاً جنبه انتزاعی دارند (تصویر ۹-۱).

تصویر ۹-۱- حجم انتزاعی
موزه هنرهای معاصر

تصویر ۸-۱- حجم نمادین موزه
هنرهای معاصر

تصویر ۷-۱- مجسمه
فردوسی در میدان
فردوسی تهران اثر
واقع گرایانه استاد
ابوالحسن صدیقی

امروزه مواد سنتی، به صورتی جدید استفاده می‌شوند و مواد جدیدی به کار گرفته می‌شوند که قبلاً استفاده نمی‌شدند؛ اما حتی در جدیدترین آثار تجربی پیکرتراشی معاصر، ویژگی اصلی این نوع بیان هنری حفظ شده است و آن عبارت است از حجمی که قابل رؤیت و لمس کردن است و در فضای سه بعدی ساخته می‌شود.

توانائی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- آموزش حجم‌سازی و نیز طراحی (در مقاطع مختلف تحصیلی، هنرستان‌ها، فرهنگسراها، خانه‌های فرهنگ، آموزشگاه‌ها و ...)

۲- ساخت تندیس برای میادین شهرها، پارک‌ها و محوطه مؤسسات و سازمان‌های دولتی و خصوصی به شیوه‌های مختلف.

۳- طراحی و اجرای نقوش برجسته تزئینی با مواد مختلف برای تزئین اماکن مختلف (منازل مسکونی، رستوران‌ها، هتل‌ها، پایانه‌های مسافری و ...)

۴- طراحی جام‌های ورزشی و تندیس‌های افتخار برای مسابقات و جشنواره‌های مختلف.

۵- طراحی و ساخت پیکره‌های کوچک تزئینی با طرح‌های نوین برای منازل مسکونی و ادارات و محیط‌های کار.

۶- ارائه آثار پیکره‌سازی و حجمی در نمایشگاه‌ها و دو سالانه‌ها و مسابقات گروهی هنرهای تجسمی یا برگزاری نمایشگاه‌های انفرادی همراه با فروش آثار.

همچنین زمینه‌های اشتغال و حرفه‌هایی برای فارغ‌التحصیل رشته‌ی حجم‌سازی وجود دارد که به‌طور غیر مستقیم با این رشته در ارتباط است که به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

۱- همکاری با مهندسان ریخته‌گری در تهیه‌ی قالب‌ها.

۲- راه‌اندازی کارگاه‌های حجم‌سازی.

۳- همکاری در تولید فیلم‌های پویانمایی (نقاشی متحرک) که با خمیر حجم‌سازی یا مواد مشابه صحنه‌های آنها ساخته شده‌اند و یا به‌طور کلی متکی به حجم ساخته شده هستند.

پرسش‌ها

- ۱- ویژگی خاص حجم‌سازی را توضیح دهید.
- ۲- مرحله‌ی نخست در حجم‌سازی را شرح دهید.
- ۳- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته حجم‌سازی را توضیح دهید.
- ۴- تفاوت بعد سوم در انواع هنرهای بصری چگونه است؟ توضیح دهید.
- ۵- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که نام برده شد، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

ارتباط تصویری (گرافیک)

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- ارتباط تصویری (گرافیک) را توضیح دهد.
- ۲- تنوع آثار ارتباط تصویری (گرافیک) را نام ببرد.
- ۳- دو شاخه ی هنر گرافیک سده حاضر را شرح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به این رشته مربوط است را شرح دهد. (به طور مستقیم و غیره مستقیم)

هنر ارتباط تصویری (گرافیک) در میهن اسلامی ما ایران، مانند تمام کشورهای بی که تمدنی دیرینه دارند، سابقه اش طولانی است و می توان گفت از زمان ایجاد نقش روی سفال ها و سنگ ها، پارچه، قالی و سایر بافته ها و حکاکی روی وسایل مختلف زندگی و امثال این ها تاکنون این هنر در کشور ما نیز وجود داشته است. اما شکل گسترده کنونی آن مربوط به دهه های اخیر است، آمدن صنعت چاپ به ایران و گسترده شدن روزافزون ارتباطات، به گرافیک موقعیتی خاص بخشید و حضور آن از دورترین روستاها تا زمینه های مختلف زندگی روزمره در شهرهای بزرگ آشکار شد.

معنی امروزی گرافیک، از پنج یا شش سده پیش در اروپا شکل گرفت و اختراع صنعت چاپ در انواع شکل های نخستین آن، عامل مؤثر این شکل گیری بود. بعد از انقلاب صنعتی برای فروش و مصرف مازاد تولید ماشین، نیاز به اطلاع رسانی و تبلیغات به وجود آمد. پدیده هایی مانند آرم و سایر علائم اطلاع رسان، طراحی بسته بندی، تبلیغ روزنامه ای و مجله ای و پوستر به

وجود آمد و مراکزی برای آموزش گسترده و مفاهیم جدید گرافیک تشکیل شد. (تصویر ۱۱-۱-
و ۱۰-۱)

تصویر ۱۰-۱- طراحی آرم مؤسسات
تصویر ۱۱-۱- تصویرسازی برای تبلیغ در دو صفحه
مقابل هم مجله

ارتباط تصویری، ارتباطی جهانی و بین المللی است؛ محدودیت های زبان قراردادی و واژگان را ندارد و یک بی سواد هم می تواند آن را بفهمد. هنر گرافیک معاصر در تمام لحظه های زندگی انسان حضور دارد و به دلیل وظیفه ی پیام رسانی مستقیم آن بیشتر در معرض دید قرار می گیرد. (تصویر ۱۲-۱)

تصویر ۱۲-۱- پوستر برای موزه تاریخ با استفاده از عکس های صورت افراد

در عصر ما هنر گرافیک را به دو شاخه «هنری محض» و «کاربردی» می توان تقسیم کرد. هر چند انواع کاربردی آثار گرافیک الزاماً بدون ارزش های هنری نیستند. منظور از آثار هنری محض گرافیک، انواع چاپ های دستی با تکنیک های مختلف است که معمولاً سفارشی نیست و طراح گرافیک به میل و انگیزه خود آنها را خلق می کند. در این گونه آثار گرافیک، هنرمند آزادی دارد و بیان تصویرش سالمتر و نابتر است؛ ولی در سفارشات گرافیک کاربردی هنرمند در خدمت تولید کننده کالا و یا سفارش دهنده اثر گرافیک است و محدودیت های فراوان دارد. (تصویر ۱۳-۱)

تصویر ۱۳-۱- گرافیک محیطی (اطلاع رسانی برای قسمت فروش ماشین های لباس شویی)

گفتگو کنید:

به کدام یک از زمینه های مختلف گرافیک علاقه ی بیشتری دارید؟ دلایل خود را بیان کنید.

امروزه غیر از آرم، پوستر، جلد کتاب، تمبر پستی، صفحه آرای کتاب و مجله و روزنامه و کاتولوگ و بروشور، طراحی بسته بندی و زمینه های بسیار متنوع دیگر که آثار چاپی گرافیکی به شمار می روند و گرافیک محیطی که به صورت های مختلف در زندگی با آنها روبرو می شویم، گرافیک معاصر با عنوان «تیتراژ» و «تصویر متحرک یا پویانمایی» و نیز کاربردهای دیگر به سینما، تلویزیون و صفحات نمایشگر رایانه ای راه یافته است.

توانمندی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

- ۱- آموزش طراحی در مراکز مختلف (مدارس و هنرستان های دولتی و بخش خصوصی، خانه های فرهنگ، فرهنگسراها و...).
- ۲- آموزش گرافیک در مراکز مختلف (مدارس و هنرستان های دولتی و خصوصی، خانه های فرهنگ و فرهنگسراها و کلاس های آزاد هنری و...).
- ۳- ارائه آثار گرافیک و هنرهای تجسمی در نمایشگاه ها و دوسالانه ها و مسابقات گروهی هنرهای تجسمی یا برگزاری نمایشگاه های انفرادی در موضوعاتی مانند پوستر، جلد کتاب.
- ۴- طراحی زمینه های مختلف گرافیک در مؤسسات تبلیغاتی و بازاریابی.
- ۵- طراحی گرافیک در سازمان ها و مؤسسات بزرگ که بخش مستقل گرافیک دارند.
- ۶- مدیریت هنری در مؤسسات تبلیغاتی و بازاریابی.
- ۷- همکاری با چاپخانه ها یا لیتوگرافی ها به عنوان طراح گرافیک.
- ۸- طراحی و اجرای نقوش ساده شده و تزئینی برای کاربردهای مختلف (زیباسازی اماکن مختلف، طراحی کاغذهای کادو...).
- ۹- همکاری با مؤسسات انتشاراتی به عنوان طراح گرافیک.
- ۱۰- طراحی گرافیک محیطی

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته ارتباط تصویری می توانند در مسئولیت ها و مشاغل زیر نیز به فعالیت بپردازند:

- ۱- مدیر هنری در تولید یک کتاب مصور نفیس.
- ۲- تصویرسازی برای کتاب کودک یا مطبوعات.

- ۳- همکاری در تولید فیلم های پویانمایی.
- ۴- طراحی اسباب بازی برای کودکان به ویژه سرگرمی های تصویری.

پرسش ها

- ۱- ویژگی های ارتباط تصویری را شرح دهید.
- ۲- زمینه های مختلف آثار گرافیک را بیان کنید.
- ۳- توانایی های فارغ التحصیلان رشته ارتباط تصویری را شرح دهید.
- ۴- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که نام برده شد، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

تصویرسازی

هدف های رفتاری:

- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- تصویرسازی را توضیح دهد.
 - ۲- تنوع آثار تصویرسازی را شرح دهد.
 - ۳- تفاوت نقاشی و تصویرسازی را بیان کنید.
 - ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به این رشته مربوط است را شرح دهد.

مصورسازی متن^۱، از کارهای مورد علاقه طراحان گرافیک است زیرا سفارش دهنده نمی تواند در جزئیات آن دخالت کند و طراح امکان ابداع و خلاقیت بیشتری دارد. این شاخه از هنر گرافیک، به نقاشی بسیار نزدیک است و در عمل، بسیاری از فارغ التحصیلان رشته های نقاشی دانشکده های هنری، تمام وقت یا پاره وقت به آن مشغولند.

می توان گفت که تصویرسازی، نوعی نقاشی است که در محدوده سفارش دهنده، ارتباط با متن و در نظر گرفتن مخاطب خاص تولید می شود و طبیعی است که از حیطه نقاشی، یعنی هنر مادر تأثیر پذیرد و تغییر و تحولات نقاشی به طور طبیعی در تصویرسازی منعکس شود. تصویرسازی یا تصویرگری، از یک سو ارتباط نزدیک با ادبیات و منابع مکتوب دارد و عناصر محتوایی خود را از آن وام می گیرد و از سویی دیگر، مانند نقاشی به عناصر دیداری بیان

تصویر ۱۴-۱- تصویرسازی برای پوستر و کارت دعوت

متکی است. (تصویر ۱۴-۱) در واقع تصویرسازی نوعی بیان تصویری است که به درک بهتر محتوا برای مخاطب خاص کمک می‌کند.

در حالی که نقاشی لزوماً چنین نیست. هر چند که نقاشی هم در مواردی برای کاربرد معینی خلق می‌شود. اگر هنر نقاشی را به گونه‌های نقاشی دیواری، نقاشی سه پایه‌ای (تابلویی)، نقاشی کتاب یا نقاشی در کتابت و نقاشی بر اشیاء تقسیم کنیم، جوهر مفهوم تصویرسازی به گونه‌ی نقاشی در کتابت نزدیکتر است.

(تصویر ۱۵-۱)

تصویر ۱۵-۱- کتاب پرنده و خال - تصویرگر بهرام خائف

به گونه دیگری نیز می توان مفهوم تصویرسازی را با نقاشی مقایسه کرد: در تصویرسازی، معمولاً نوعی روایت وجود دارد و در چند تصویر متعلق به یک متن مشخص، نوعی تسلسل ماجرای را می توان دید. بدیهی است که نقاشی چنین نیست.

گفتگو کنید:

کارشناسان اعتقاد دارند که یک تصویرگر باید ذوق و مطالعات کافی در ادبیات و منابع مکتوب داشته باشد. فکر می کنید دلیل آن چیست؟

واژه تصویرسازی، بیشتر مصور کردن متن را تداعی می کند؛ اما شک نیست که امروزه در زمینه های متنوع گرافیک مانند: طراحی جلد کتاب، کاتالوگ، بروشور، CD، طراحی تبلیغ مجله ای و روزنامه ای و... به طور کلی تبلیغات محیطی و حتی گاهی در معماری داخلی و فضاهای اماکن عمومی از تصویرسازی استفاده می شود. (تصویر ۱۶-۱)

تصویر ۱۶-۱- تصویرسازی برای تبلیغ در دو صفحه مقابل هم مجله

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- تدریس تصویرسازی، نقاشی، طراحی، مبانی هنرهای تجسمی. (در هنرستان‌ها و مؤسسات آموزش عالی، دانشکده‌های هنری، خانه‌های فرهنگ و فرهنگسراها و کلاس‌های آزاد هنری)

۲- مشارکت در تولید فیلم‌های پویانمایی (نقاشی متحرک)

۳- تصویرسازی برای جلد یا متن در مؤسسات انتشاراتی و مطبوعات و تصویرسازی در شرکت‌های تبلیغاتی

۴- تصویرسازی برای کتاب‌های کودکان و نوجوانان به صورت دریافت سفارش کار یا کار تمام وقت در مؤسسه نشر.

۵- تصویرسازی برای پوستر، بیلبرد و سایر رسانه‌های چاپی در مؤسسات تبلیغاتی.

۶- ارائه آثار تصویرسازی و هنرهای تجسمی در نمایشگاه‌ها و دوسالانه‌ها و مسابقات گروهی هنرهای تجسمی یا برگزاری نمایشگاه‌های انفرادی.

۷- نقاشی دیواری برای فضاهای درونی و بیرونی مهدکودک‌ها و دبستان‌ها (رایانه‌ای یا دستی)

۸- طرح‌های پیشنهادی و اجرای نقاشی‌های دیواری بسیار بزرگ بر روی نمای بیرونی ساختمان‌ها

۹- تصویرسازی علمی برای دایرة‌المعارف‌ها و فرهنگ‌های لغت مصور و کتاب‌های درسی دانشگاهی و سایر مقاطع تحصیلی.

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان دوره کارشناسی ارشد تصویرسازی می‌توانند به مسئولیت‌های زیر نیز بپردازند:

۱- طراحی و اجرای پس‌زمینه‌های نمایش‌های عروسکی یا پرده‌های نمایش‌های آیینی (نقالی).

۲- تصویرسازی در صحنه‌های انواع نمایش و سالن‌های تئاتر و برنامه‌های تلویزیونی.

۳- طراحی سرگرمی‌های تصویری برای کودکان (به صورت چاپی و رایانه‌ای)

پرسش‌ها

- ۱- تصویرسازی چیست؟ توضیح دهید.
- ۲- جنبه‌های مشترک و تفاوت‌های نقاشی و تصویرسازی را توضیح دهید.
- ۳- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته تصویرسازی را شرح دهید.
- ۴- تصویرسازی به کدام یک از انواع نقاشی نزدیکتر است؟ توضیح دهید.
- ۵- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با تصویرسازی مرتبط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

عکاسی

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
۱- تخصص های ویژه عکاسی را شرح دهد.
- ۲- ویژگی های خاص عکاسی را بیان کند.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی که به طور مستقیم و غیرمستقیم به این رشته مربوط است را شرح دهد.

اختراع دوربین برای هنرهای بصری، نوعی انقلاب بود و موقعیت و رابطه هنرمند با جامعه اش را به کلی دگرگون کرد. تا آن زمان توانایی تهیه و به وجود آوردن تصویر فقط در انحصار هنرمندان نقاش بود که در حدّ ضروری با علم مناظر و مرایا یا اصطلاحاً «پرسپکتیو» آشنا بودند و تناسبات انسان و حیوان و سایر موجودات را می دانستند و قدرت رعایت این تناسبات را در طراحی داشتند و بر رنگ آمیزی و تقلید بافت های مختلف موجود در طبیعت تسلط داشتند. اما با پیدایش دوربین عکاسی، امکان به وجود آوردن تصویر به طرز مکانیکی ایجاد گردید و دوربین عکاسی توانایی هنر صورتگری را در زمان بسیار کوتاه می توانست در اختیار هر فرد علاقه مند قرار دهد. در سده نوزدهم، جامعه بشری هنوز به چنان پیشرفتی نرسیده بود که بتواند از امکانات تصاویر عکاسی استفاده قابل توجه کند ولی از اواسط سده بیستم که فناوری پیشرفت قابل ملاحظه ای کرد، استفاده از تصویر عکاسی چیزی بسیار طبیعی و گریز ناپذیر شد. مهمترین این پیشرفت ها در درجه نخست بهتر شدن کیفیت کاغذها و شیوه های چاپ عکس، و بعد از آن ظهور دوربین های کوچک دستی و همراه با آن عدسی ها و فیلم های حساس و با سرعت بالا بود که عکاسان را از زحمت حمل و نقل وسایل سنگین

عکاسی و تحمل نور نورافکن ها و وسایل مشابه، رها کرد. (تصویر ۱۷-۱).

تصویر ۱۷-۱- عکس هایی از اواخر دوره قاجار

با گسترش روزافزون ارتباطات و تبلیغات، در عکاسی تخصص های ویژه ای مانند عکاسی خبری، عکاسی مستند، عکاسی صنعتی، عکاسی پرتره، عکاسی علمی، عکاسی تبلیغاتی... پدید آمد. به طور کلی عکاسی به دلیل دارا بودن ویژگی های خاص سرعت در ثبت لحظه ها، صداقت در بیان و دقت بالا در موضوعات اشاره شده به کار گرفته می شود.

عکاسی دیجیتال، که در سال‌های اخیر تحولات عظیمی در این رشته را سبب شده، بر اهمیت و همه‌گیر شدن عکاسی افزوده است و امکانات جدیدی را به وجود آورده که قبل از این تصور آن هم میسر نبود.

گفتگو کنید:

به نظر شما هنر عکاسی با کدامیک از شاخه‌های دیگر هنرهای تجسمی ارتباط بیشتری دارد؟ چرا؟

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- عکاسی خبری و عکاسی مستند برای مطبوعات، روابط عمومی سازمان‌ها، جشنواره‌ها و موارد مشابه.
- ۲- عکاسی صنعتی و عکاسی تبلیغاتی برای مؤسسات تبلیغاتی و به طور کلی تبلیغات.
- ۳- عکاسی از جشن‌ها و مراسم مختلف.
- ۴- عکاسی از زیبایی‌های طبیعت و آثار تاریخی برای تزیین هتل‌ها، رستوران‌ها، ادارات و موارد مشابه دیگر در ابعاد بزرگ.
- ۵- مدیریت لابراتوار عکاسی و پذیرش و انجام سفارشات متنوع عکاسی حرفه‌ای.
- ۶- تدریس عکاسی در هنرستان‌ها و آموزشگاه‌ها و دانشکده‌های هنری و کلاس‌های آزاد هنری
- ۷- اپراتور رایانه برای تغییرات لازم در تصاویر؛ مسلط به نرم‌افزارهای لازم مانند فتوشاپ^۱.
- ۸- مدیر آرشیو عکس در مؤسسات بزرگ انتشاراتی و مطبوعات.
- ۹- تصویرسازی برای کودکان، نوجوانان و بزرگسالان با استفاده از عکاسی.
- ۱۰- عکاسی پرتره (چهره).
- ۱۱- عکاسی در گروه‌های تهیه فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی و نمایش‌ها.

- علاوه بر حرفه ها و توانایی هایی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته عکاسی مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته عکاسی مربوط است را می توانند انجام دهند:
- ۱- طراحی پس زمینه های نمایش های مختلف با استفاده از عکس های چاپ شده بزرگ روی سطح شفاف یا غیرشفاف و نورپردازی مناسب.
 - ۲- عکاسی در گروه های باستان شناسی و حفاری و به طور کلی عکاسی در پروژه های پژوهشی بزرگ.
 - ۳- فیلم برداری از مراسم مختلف.

پرسش ها

- ۱- جنبه های مشترک و تفاوت های نقاشی و عکاسی را توضیح دهید.
- ۲- تخصص های ویژه ی رشته ی عکاسی را نام ببرید.
- ۳- ویژگی های خاص عکاسی را بیان کنید.
- ۴- توانایی های فارغ التحصیلان رشته عکاسی را توضیح دهید.
- ۵- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با عکاسی مرتبط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

فصل دوم

هنرهای کاربردی

هدف های رفتاری:

- ۱- هنرهای کاربردی را توضیح دهد.
- ۲- انواع هنرهای کاربردی را نام ببرد.
- ۳- زیبایی در هنر سنتی را توضیح دهد.
- ۴- کاربردی بودن هنر سنتی را توضیح دهد.

همان گونه که قبلاً اشاره شد، تفکیک هنرهای کاربردی از هنرهای زیبا، در طول تاریخ، وضعیت یکسان و ثابتی نداشته، اما به طور کلی بر مبنای مفید بودن هنرهای کاربردی و جنبه هنری و زیباشناسانه هنرهای زیبا این تفکیک صورت پذیرفته است. بدیهی است که تقسیم بندی دقیقی نمی باشد و شک نیست که یک شیء کاربردی، ممکن است ارزش های هنری ویژه ای دارا بوده و حس زیباشناسی انسان را برانگیزد. همچنین در یک لحظه، هم هنری کاربردی و هم دارای معیارهای هنرهای زیبا باشد.

هنرهایی که در این فصل، زیر مجموعه هنرهای کاربردی به حساب آمده اند، بر مبنای آنچه اکنون در دانشکده های هنری ایران موسوم است، انتخاب و معرفی شده اند و البته با یک نگاه دقیق علمی، امکان خرده گرفتن به این تقسیم بندی وجود دارد. از تفاوت های آشکار هنر سنتی با هنر مدرن، این واقعیت است که هنر سنتی، ذاتاً

کاربردی است. در هنر مدرن، بین هنر محض و هنر کاربردی تمایز قایل می‌شوند و هنر محض و بدون کاربرد، معمولاً برتر شمرده می‌شود؛ در حالی که در دوران پیش از مدرن، هنر اساساً کاربردی بود و هنر غیر کاربردی کمتر یافت می‌شد. برخی از آثار هنری سنتی که از گذشته به دست ما رسیده و یا امروزه همچنان تولید می‌شود، کاربرد گذشته خود را حفظ کرده است؛ اما بسیاری از آن‌ها کاربرد خود را از دست داده و فقط از جنبه زیبایی‌شناسی مورد توجه هستند.

با تفکر معاصر، در هنر سنتی، زیبایی پدیده‌ای بود که بر شیئی کاربردی اضافه می‌شد؛ به عبارت دیگر، گویی در هنر سنتی شیئی را برای برآوردن نیازی می‌ساختند و آنگاه آن را می‌آراستند؛ یعنی زیبایی را بر شیئی می‌افزودند و در نتیجه غیرممکن بود که شیئی زیبا و هنری فاقد کاربرد باشد. (تصویر ۱-۲)

تصویر ۱-۲- کاربرد نقاشی بر روی جعبه‌ها و وسایل مختلف

در عالم سنتی، این دو جنبه را نه در عرض هم، بلکه در طول هم می‌دیدند. نسبت کاربرد با زیبایی در هنر سنتی نسبتی اضافی نیست و زیبایی و زینت در طول و امتداد کاربرد قرار دارد: هر شیئی در پایین‌ترین مرتبه خود، کاربرد موردنظر را دارد و هرچه ارتقاء یابد، کاربردی‌تر نیز می‌شود و بر زیبایی آن افزوده می‌گردد. به سخن دیگر، شیئی کاربردی در مراتب ارتقای

کیفیت و کمال خود، زیبا می شود و صورتی هنرمندانه می یابد. از اینرو در همه‌ی فرهنگ‌های سنتی در طول تاریخ، چنین برداشت و تلقی از مفهوم تزئین داشتند. در این مورد گفته شده است؛ که در فرهنگ‌های بزرگ جهان، تزئین، نه تنها تجمل نبوده، بلکه بر ویژگی‌های ضروری شیئی یا شخص دلالت می کرده است. به این نکته هم باید توجه داشت که مراکز آموزش هنری - در هر حدی از رشد و پختگی - فقط مقدمه‌ای برای تعلیم هنر یعنی یکی از شاخه‌های آن هستند و توانایی‌ها و تجربه و صلاحیت هنری هر فرد، در گذر زمان و با توجه و عمل رشد می کند و قوام می گیرد. اکنون رشته‌های طراحی صنعتی، چاپ، صنایع دستی، کتابت و نگارگری، فرش، مرمت آثار تاریخی، طراحی پارچه، طراحی لباس، زیرمجموعه هنرهای کاربردی محسوب می شوند.

پرسش‌ها

- ۱- مفهوم هنر کاربردی را شرح دهید.
- ۲- انواع هنرهای کاربردی را نام ببرید.
- ۳- با تفکر معاصر، زیبایی در هنرهای سنتی را شرح دهید.
- ۴- در عالم سنتی، نسبت کاربرد با زیبایی را توضیح دهید.

طراحی صنعتی

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- ریشه های طراحی صنعتی معاصر را توضیح دهد.
- ۲- رشته طراحی صنعتی و هدف آن را توضیح دهد.
- ۳- تأثیر طراحی صنعتی در فروش کالا را توضیح دهد.
- ۴- دلایل لزوم وجود رشته طراحی صنعتی را بیان کند.
- ۵- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم به این رشته مربوط است را شرح دهد.

ریشه های طراحی صنعتی را بیشتر می توان در تولد تولید ماشینی و انقلاب صنعتی جست و جو کرد. قبل از این زمان، اشیاء به صورت دست ساز تولید می شدند؛ به این معنی که عمل ایده پردازی یا طراحی و ساخت شیء، بیشتر موارد توسط یک فرد صورت می پذیرفت. اما با ظهور شیوه های تولید صنعتی جدید و تقسیم کار، طراحی به معنی ایده پردازی و برنامه ریزی، از ساخت تفکیک شد.

برای ترویج یک پاسخ مناسب به فرهنگ فن آوری^۱ که در حال پدید آمدن بود، در سال ۱۹۱۹ در آلمان مدرسه باهاوس تأسیس شد. هدف طراحی مدرن که این مدرسه هنری پیشگام و آموزش دهنده آن بود، تولید کاری بود که جنبه های عقلانی، عملی، تجاری و زیبایی شناسی را از طریق یک تلاش هنرمندانه و بهره برداری از فن آوری جدید تلفیق کند. آنچه ذکر شد، ریشه های طراحی صنعتی معاصر دنیا است و بدیهی می باشد که هر چه

اقتصاد شکوفاتر گردد، نیازهای اولیه افراد نیز تأمین می شود و نیازهای فرهنگی و به ویژه نیازهای زیباشناسانه نوینی به وجود می آید که مستقیماً توسط طراحان صنعتی و تولید کنندگان برآورده می شود. تولیدکنندگان برای جذب مشتری بیشتر و تولید وسایل زیباتر با کارایی مناسب تر، نیاز دارند که کالاهای تولیدی خود را از جهت شکل ظاهری، کارایی، دوام و قیمت، به گونه ای تولید نمایند که بتوانند با سایر تولیدکنندگان رقابت کنند. به احتمال زیاد در این رقابت، تولیدکنندگانی پیروز می شوند که شکل کالای تولیدی آنها از هر جهت چشمگیر و جذاب باشد؛ زیرا در نگاه اول به یک محصول تولید شده، زیبایی آن نظر خریدار را جلب می کند. در نتیجه نیاز مبرم به افرادی که بتوانند طرح های زیبا و قابل اجرا و دارای عملکرد مناسب ارائه نمایند، آشکار می شود. به بیان دیگر، این طراح صنعتی است که ضمن توجه به کاربرد اشیاء، به زیبایی ظاهری آن ها از نظر رنگ و فرم (شکل ظاهری) و تنوع لازم توجه دارد.

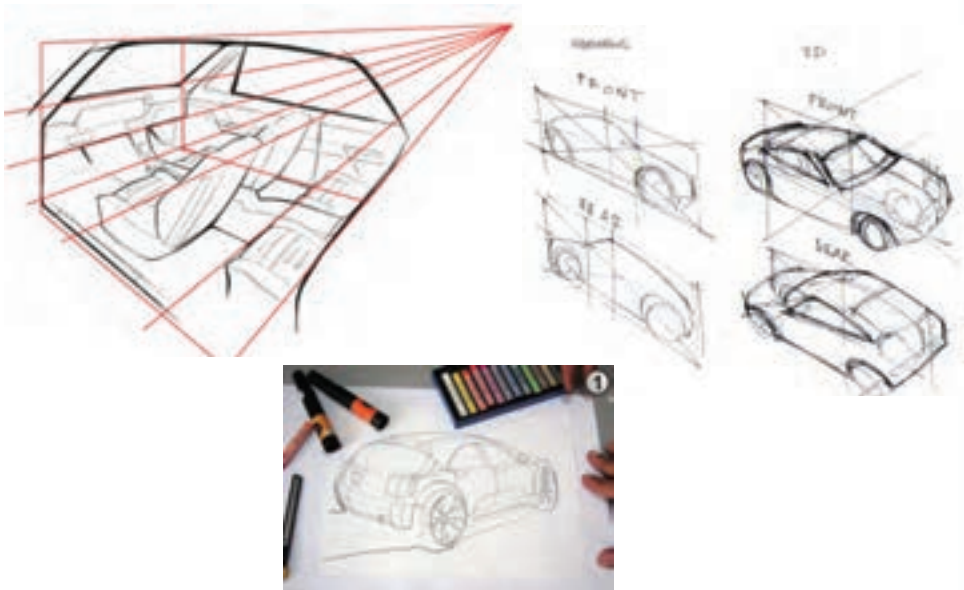
گفتگو کنید:

طراحی صنعتی و صنایع دستی چه تفاوت ها و چه شباهت هایی دارند؟

علاوه بر وسایل روزمره زندگی، طراحان صنعتی در بخش های علمی، مانند طراحی وسایل موردنیاز لابراتورها و کارگاه ها، وسایل طبی، وسایل کشاورزی و ... نیز نقش اساسی دارند و از این راه نیز می توانند خدمات ارزنده و بسیار مفیدی به جامعه ارائه نمایند. حاصل آن ها بهبود کیفیت زندگی انسان ها را بیشتر فراهم می نماید.

نیاز شدید کشور به استقلال اقتصادی و فرهنگی و بی نیاز شدن از حجم عظیم واردات نیازهای زندگی از کوچکترین لوازم تا تولیدات صنعتی بزرگ، احتیاج چشمگیر و روزافزون صنایع نوپای کشور به طراحان خوش ذوق و مبتکر برای این که بتوانند با محصولات مشابه خارجی رقابت کنند، از دلایل لزوم این رشته و هدف های آن می باشد. (تصویر ۲-۲)

طراحان صنعتی، باید تا حدودی با صنعت، هندسه و منطق طراحی محصول آشنا باشند.

تصویر ۲-۲- قسمتی از مراحل طراحی برای یک اتومبیل

تصویر ۲-۳- نمونه‌ای صندلی

هم چنین نگاهی تربیت شده در مفاهیم بنیادی هنری و اصول و مبانی آن دارا بوده و نیز اطلاعات کافی از تناسبات بدن انسان و عملکرد آنها در هر فرایند حرکتی و چگونگی ارتباط آنها با وسایل و ابزار مختلف داشته باشند. در صورت به کارگیری این اطلاعات و مهارت‌ها می‌توانند به محیط مصنوع زندگی، کیفیت بهتر و زیبایی ببخشند.
(تصویر ۳-۲)

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- همکاری با گروه طراحی در کارخانجات صنعتی یا مؤسسات تولیدی در هر یک از شاخه‌های مختلف تولیدات صنعتی.
- ۲- همکاری با گروه طراحی در کارخانجات و کارگاه‌های تولید مبلمان و لوازم تزئینی منازل و محیط‌های اداری.
- ۳- مدیر یا مشاور هنری در مؤسسات و کارخانجات.
- ۴- مدیر کارگاه‌های طراحی صنعتی.
- ۵- طراحی صنعتی آزاد و مستقل به صورت قراردادی یا مشاوره.
- ۶- طراحی احجام بسته‌بندی برای تولیدات مختلف.
- ۷- طراحی پایه‌ی تبلیغاتی^۱ برای کاربرد در فضاهای داخلی یا بیرونی.
- ۸- آموزش و تعلیم طراحی صنعتی یا نرم‌افزارهای مرتبط با آن و یا حجم‌شناسی و پرسپکتیو.
- ۹- طراحی وسایل و تجهیزات ویژه معلولین و همکاری در پروژه‌های مهندسی پزشکی.
- ۱۰- همکاری در کارخانجات صنایع نظامی برای طراحی جنگ‌افزارهای مختلف و سایر لوازم موردنیاز در جنگ‌ها.
- ۱۱- همکاری در کارخانجات تولیدخودرو برای طراحی بدنه اتومبیل و داخل آن و سندلیوها و ...

۱۲- مدیریت فروشگاه‌های لوازم مدرن زندگی (مبلمان و دکوراسیون،...)

زمینه‌های اشتغال و حرفه‌های دیگری نیز برای فارغ‌التحصیلان رشته طراحی صنعتی وجود دارد که به طور غیرمستقیم با آن در ارتباط است که عبارتند از:

- ۱- طراحی احجام تبلیغاتی در مؤسسات تبلیغاتی.
- ۲- همکاری در تولید فیلم‌های پویانمایی متکی به احجام.
- ۳- طراحی ویتترین فروشگاه‌ها یا احجامی برای فضاهای داخلی آن‌ها

۴- طراحی تیغ برش ویژه برای کتاب‌های کودکان، کاتالوگ‌ها و بروشورها، کارت‌های دعوت و تبریک، ...

۵- همکاری در پروژه‌های بزرگ طراحی گرافیک محیطی.

پرسش‌ها

- ۱- ریشه‌های طراحی صنعتی معاصر را شرح دهید.
- ۲- رشته طراحی صنعتی و هدف آن را توضیح دهید.
- ۳- طراحی صنعتی در فروش کالا چه تأثیری دارد؟ توضیح دهید.
- ۴- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته طراحی صنعتی را توضیح دهید.
- ۵- ضرورت وجود رشته‌ی طراحی صنعتی را بیان کنید.
- ۶- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با طراحی صنعتی مرتبط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

چاپ

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- چاپ را تعریف کند.
- ۲- انواع کلی چاپ را توضیح دهد.
- ۳- ضرورت تربیت نیروی انسانی متخصص هنر و صنعت چاپ را توضیح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم مرتبط با چاپ هستند را توضیح دهد.

چاپ، عمل و فن تکثیر نقوش دوبعدی (حروف، ارقام، خطوط، تصاویر، طرح ها، ...) بر کاغذ یا پارچه یا مواد دیگر است. روش های عمده چاپ اساساً عبارتند از:

- چاپ برجسته (لترپرس^۱)

- چاپ گود (هلیوگراور^۲)

- چاپ همسطح یا مسطح (پلانوگرافی^۳)

در چاپ برجسته، نقش هایی که باید اثر آنها گرفته شود، برجسته تر از زمینه ی صفحه ی چاپ هستند و در نتیجه این نقش ها مرکب را به سطح کاغذ منتقل می کنند. در چاپ گود،

نقش ها در سیلندر یا استوانه چاپ فرو رفته اند و سیلندر به مرکب آغشته می شود و پس از پاک شدن سطح آن، فقط در فرورفتگی ها مرکب می ماند و در موقع تماس با کاغذ به آن منتقل می شود. در چاپ هم سطح، سطح فلزی چاپ، نه برجسته است و نه فرو رفته؛ بلکه آن

1- Letterpress

2- Heliogravure

3- Planographic printing

را چنان عمل می‌آورند که نقش‌ها مرکب بگیرند و قسمت‌های دیگر مرکب را دفع کنند و مرکب نتواند روی آن‌ها جذب شود.

گفتگو کنید:

بعد هنری رشته‌ی چاپ به کدام شاخه‌ی هنرهای تجسمی مربوط

می‌باشد؟

هنر و صنعت چاپ، همگام با صنعت انفورماتیک، با تحولات اساسی و رشد بی‌نظیری که در طی دهه گذشته یافته است، به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای جامعه اطلاعاتی مطرح می‌باشد. بنابراین برای بهره‌گیری صحیح و ارائه محصول چاپی با درجه کیفی بالا، فرایند آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص هنر و صنعت چاپ بسیار ضروری به نظر می‌رسد. با به‌کارگیری دانش فنی و راهکارهای عملی، می‌توان کیفیت این صنعت را ارتقاء داد. (تصویر ۴-۲)

تصویر ۴-۲- یک ماشین چاپ افست (چاپ افست، نوعی چاپ همسطح است)

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- مسئولیت واحدهای لیتوگرافی، چاپ، صحافی، ... در چاپخانه‌ها.
 - ۲- نظارت بر کیفیت در چاپخانه‌ها.
 - ۳- همکاری با شرکتهای تبلیغاتی و مؤسسات انتشاراتی به عنوان متخصص و ناظر چاپ.
 - ۴- مدیر چاپ و بسته‌بندی در انواع مؤسسات و کارخانجات تولیدی.
 - ۵- مدیریت تولید در چاپ کتابهای نفیس.
 - ۶- مطالعه جهت بهبود روشهای کار در چاپخانه‌ها و ارائه نظرات و پیشنهادها.
 - ۷- تدریس چاپ و دروس وابسته به آن در هنرستان‌های فنی و تدریس واحد درسی «چاپهای ماشینی» در گروه ارتباط تصویری دانشکده‌های هنری.
 - ۸- تدریس چاپ و دروس وابسته به آن در کلاس‌های آزاد یا کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی که در چاپخانه‌های بزرگ ممکن است تشکیل شود.
- علاوه بر مشاغل و مسئولیت‌هایی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان رشته چاپ وظایف و کارهای زیر که به صورت غیرمستقیم با رشته چاپ مربوط است را نیز می‌توانند انجام دهند:
- ۱- انجام برخی کارهای گرافیک به ویژه آثاری که چاپ در آنها اهمیت بیشتری دارد.
 - ۲- مدیر هنری و فنی در مؤسسات طراحی گرافیک یا طراحی بسته‌بندی.
 - ۳- مدیر اجرای پروژه‌های تبلیغاتی یا پروژه‌های صنعت نشر.
 - ۴- مدیر غرفه در نمایشگاه‌های صنعت چاپ و بسته‌بندی و موارد مرتبط با آن.

پرسش‌ها

- ۱- چاپ را تعریف کرده و انواع آن را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته چاپ را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با چاپ مرتبط است، وجود دارد؟ توضیح دهید.
- ۴- ضرورت تربیت نیروی انسانی متخصص در زمینه‌ی چاپ را توضیح دهید.
- ۵- با استفاده از منابع مکتوب یا تحقیق میدانی، پاسخ این سؤال را بیابید که در ایران هر کدام از انواع چاپ (گود، برجسته، مسطح) در چه نوع محصولاتی استفاده می‌شوند؟

صنایع دستی

هدف های رفتاری:

- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- هنرهای سنتی و صنایع دستی را توضیح دهد.
 - ۲- آثار هنری صنایع دستی را نام ببرد.
 - ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیره مستقیم با چاپ مربوط هستند را توضیح دهد.

«هنرهای سنتی» به آن دسته از میراث وسیع فرهنگی بشر گفته می شود که سینه به سینه و دست به دست، از نسل های گذشته تا به امروز به حیات ارزشمند خود ادامه داده است و صنایع دستی بخشی از هنرهای سنتی محسوب می شود.

هنرهای سنتی، عامل مهمی در حرکت انسان به سوی معنویت است و با تکیه بر چگونگی بیان و زبان خود که ریشه در گذشته های انسان دارد، هنرمندان و صاحبان ذوق را مجذوب می کند. اندوخته های بسیار دلپذیر و گرانبه از حرکت فرهنگی و هنری نسل های گذشته و در نتیجه هویت و شخصیت فرهنگی را به دست می دهد. این هنرها تداوم بخش بی آلابشی ها و بازگوکننده ی صداقت های خالصانه نیاکان ما می باشد.

آثار موجود صنایع دستی نشان می دهد که مردم ایران در تمام دوره های تاریخی، همواره زندگی شان با ذوق و سلیقه و توجه به زیبایی درآمیخته بوده است. تمام وسایل زندگی آنها از کوچک و بزرگ، جزئی و کلی، با تزیینات و زیبایی چشمگیری همراه بوده است. عشق به زیبایی همراه حسی از معنویت، در تمام دوره ها، موضوع اساسی صنایع دستی این سرزمین را تشکیل داده است. دستهای هنرمندان، همیشه زیبایی بر گرفته از طبیعت را که طی قرن ها

هنر قومی از نسلی به نسل دیگر منتقل شده، به صورت طرح‌ها و نقش‌های گوناگون در کاشی-کاری، قالی بافی، کتابت و کتاب آرایی، لوازم و وسایل زندگی و سایر جلوه‌های صنایع دستی آشکار کرده‌اند.

ایرانیان باستان به داشتن صنایع دستی با ارزش و ویژه مشهور بوده‌اند. هنرمندان صنایع دستی، افرادی وارسته و متواضع بوده‌اند که در قلمرو هنرهای آنها، خودخواهی‌های فردی، خویشتن‌پرستی و خودبینی بسیار کم جلوه می‌کند. به همین جهت غالباً آثار خود را امضاء نمی‌کردند یا نام خود را در بخش‌های بسیار ناپیدای اثر و بسیار کوچک می‌نوشتند که هر کسی آن را نمی‌دید. تاکنون طبقه بندی‌های گوناگونی برای صنایع دستی وجود داشته است که در زیر یکی از آنها را نام می‌بریم:

۱- آثار دستباف‌های سنتی: به طور کلی دست بافته‌ها شامل دو گروه می‌شوند؛ دست بافته‌های داری مانند: قالی، گلیم، گبه... (تصویر ۵-۲) و دست بافته‌های دستگاهی. مانند: زری بافی، مخمل بافی،... (تصویر ۶-۲)

تصویر ۵-۲- دست بافته‌های داری

تصویر ۶-۲

۲- آثار فلزی مانند: قلمزنی، حکاکی، طلاکوبی روی فولاد، مشبک کاری، میناکاری، ملیله کاری، طلاسازی و زرگری (تصویر ۷-۲).

تصویر ۷-۲- قلمزنی و ملیله کاری

۳- آثار چوبی مانند: خراطی، معرق کاری، خاتم سازی، منبت سازی، مشبک سازی، ساز سازی (سازهای ایرانی مثل تار، تنبک، سنتور و...)، حصیربافی و... (تصویر ۸-۲).

تصویر ۸-۲- انواع هنرهای چوبی

۴- آثار نقاشی و طراحی سنتی مانند: طراحی سنتی، نگارگری (تابلو، گل و مرغ، نگارگری روی چوب، نگارگری روی چرم و...) (تصویر ۹-۲).

تصویر ۹-۲- طراحی سنتی - گل و مرغ

۵- آثار آبدینه ای مانند: شیشه گری سنتی (فوتی و قالبی)، تراشکاری روی شیشه، نقاشی روی شیشه. (تصویر ۱۰-۲)

۶- آثار سفالی نظیر: سفالگری، پیکره سازی، کاشی سازی، خرمهره سازی (تصویر ۱۱-۲).

تصویر ۱۱-۲- سفال و سرامیک

تصویر ۱۰-۲- شیشه گری

تصویر ۱۲-۲- سنگ تراشی - مسجد امام اصفهان

۷- آثار سنگی مانند: سنگ تراشی (ساخت ابزار و وسایل سنگی)، معرق سنگ، حکاکی روی سنگ، تسبیح سازی.

۸- آثار رودوزی نظیر: سوزن دوزی، قلاب دوزی، ملیله دوزی، پته دوزی، پولک دوزی.

(تصویر ۱۳-۲)

تصویر ۱۳-۲- (پته دوزی کرمان)

۹- آثار چاپی سنتی نظیر: قلمکار، باتیک (کلاقه) (تصویر ۱۴-۲)

تنوع آثار صنایع دستی بسیار فراوان بوده ولی در این بخش تنها چند دسته از آنها بیان

گردید.

تصویر ۱۴-۲- باتیک

گفتگو کنید:

به نظر شما صنایع دستی به کدام رشته‌ی هنری نزدیکتر است و با کدام رشته‌ی هنری تضاد بیشتری دارد؟ دلایل خود را بازگو کنید

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- اشتغال در سازمان‌های دولتی مرتبط با صنایع دستی مانند: سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران، اداره کل هنرهای سنتی وابسته به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی کشور، موزه فرش ایران، ...
 - ۲- طراح و مدیر کارگاه‌های فرش دستباف.
 - ۳- مسئول تولید در کارگاه‌های صنایع دستی یا مدیریت کارگاه‌های صنایع دستی.
 - ۴- کارشناس ارزیاب در فروشگاه‌های بزرگ صنایع دستی.
 - ۵- مدیریت فروشگاه‌های صنایع دستی.
 - ۶- استادکار در رشته‌ای از صنایع دستی در کارگاه‌های صنایع دستی.
 - ۷- مدیریت موزه‌ها به طور عام یا موزه اشیاء خاص مانند موزه تولیدات سفالی، موزه تولیدات شیشه‌ای، .. یا موزه مردم‌شناسی.
 - ۸- مدیریت هنرستان‌ها یا مدیر گروه صنایع دستی در دوره‌های کاردانی.
 - ۹- مدیریت کلاسهای آزاد صنایع دستی.
 - ۱۰- تدریس صنایع دستی در کلاسهای آزاد برای گروه‌های سنی مختلف.
 - ۱۱- تدریس در کارگاه‌های مختلف صنایع دستی در هنرستانها و دوره‌های کاردانی.
 - ۱۲- همکاری در آماده‌سازی فضاهای سنتی در برنامه‌های تلویزیونی.
- علاوه بر مشاغل و مسئولیت‌هایی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان رشته‌ی صنایع دستی می‌توانند وظایف و کارهای زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته صنایع دستی مربوط است را انجام دهند:
- ۱- همکاری در ساخت عروسک برای نمایش‌های عروسکی یا فیلم‌های پویانمایی (تصویر متحرک)

- ۲- همکاری در آماده‌سازی دکور و طراحی صحنه فضاهای سنتی در فیلم‌های تلویزیونی و سینمایی و صحنه تئاتر.
- ۳- مدیریت فرهنگسراها یا مؤسسات فرهنگی دولتی یا خصوصی.
- ۴- همکاری با معماران داخلی در آماده‌سازی فضاهای داخلی رستوران‌های سنتی و سایر فضاهای داخلی که ضرورت القای حس سنتی بودن در آنها محسوس باشد.
- ۵- طراحی و ساخت انواع جواهر.

پرسش‌ها

- ۱- هنرهای سنتی و صنایع دستی را شرح دهید.
- ۲- پنج گروه از آثار صنایع دستی را نام ببرید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از شاخه‌های صنایع دستی وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- کدام یک از صنایع دستی شهر یا منطقه‌ی شما در زندگی کاربرد بیشتری دارد؟
- ۵- کدام یک از شهرهای ایران در صنایع دستی به طور کلی یا شاخه‌ای از آن، شهرت ویژه دارند؟ در این مورد تحقیق کنید.

کتابت و نگارگری

هدف های رفتاری:

- ۱- کتابت و نگارگری را توضیح دهد.
- ۲- مکاتب نگارگری ایران را نام ببرد و مفهوم مکتب را توضیح دهد.
- ۳- ویژگی های مهم نگارگری ایران را توضیح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی مرتبط با رشته کتابت و نگارگری را شرح دهد (ارتباط مستقیم یا غیرمستقیم).

مواد اولیه کاغذ که ۱۰۵ سال پیش از میلاد در چین اختراع شد، الیاف درخت توت، جوانه خیزران و رشته های پارچه بود. مسلمانان کاغذسازی را از چینی ها آموختند و نخستین کارخانه کاغذسازی در دنیای اسلام در سمرقند و خراسان آغاز به کار کرد و پس از آن کارگاه کاغذسازی دیگری در بغداد تأسیس شد. پیش از آن ایرانیها و عربها از پاپیروس که فقط در مصر تولید می شد و نیز پوست برای نگارش اسناد و تدوین کتابها استفاده می کردند و قبل از پوست، از لوحه های گلی برای انتقال اطلاعات بهره می گرفتند.

کتابت، فن آوری سنتی و دستی تولید نسخ خطی است که شامل هنرهایی مانند: خوشنویسی، تذهیب، نگارگری، جدول کشی، صحافی می باشد و در گروه هنرهای سنتی و صنایع دستی ایران قرار می گیرد.

در دوره اسلامی کتابت و نگارگری ایران را می توان به چهار دوره عباسی، مغول، تیموری، صفوی تقسیم کرد که در هر دوره براساس شهر محل استقرار خلیفه یا پادشاه مکاتب نقاشی بغداد، تبریز دوره اول، هرات، بخارا، شیراز، تبریز دوره دوم، قزوین، اصفهان را داشته ایم. یعنی پادشاه، با فراهم کردن بهترین شرایط زندگی برای هنرمندان، منتخبی از آنها را از سراسر

کشور در مقر حکومت خود سکنی می داد و نام آن شهر، نام مکتب نگارگری می شده است.

(تصویر ۱۵-۲)

تصویر ۱۵-۲- نگارگری اثر بهزاد در مکتب هرات

هر چند نام کسانی که نخستین کتابهای مصور فارسی را نقاشی کرده اند، احتمالاً هرگز آشکار نخواهد شد، ولی تردیدی نیست که از سده هفتم هجری قمری بسیاری از کتابها مصور می شده اند و نگاره ها مانند یک مکمل برای متن به شمار می آیند؛ هر چند که در سده های گذشته، خوشنویسی اهمیت بیشتری نسبت به نگارگری داشته است.

(تصویر ۱۶-۲)

تصویر ۱۶-۲- برگی از خمسه نظامی سال ۵۶۳ ق

در دوره کارشناسی «کتابت و نگارگری»، دانشجویان با کتاب سازی در هنر اسلامی آشنا می شوند که شامل: کاغذسازی، ترتیب سطر بندی و خطاطی، تعیین محل نقاشی و نوشته ها، نگارگری، خطاطی، تذهیب، تشعیر، جدول کشی، مهر و نقش، طلا افشانی، قطعه سازی و مرقع سازی، شیرازه بندی، تجلید و صحافی و نیز نگارگری ایرانی ویژگی های مهم نگارگری ایران که به مینیاتور^۱ شهرت یافته به شرح زیر است:

- هنری ذهنی و ملکوتی است و به عوامل مادی و عینی توجه ندارد.
- تفکر برانگیز است و با اندیشه بیننده سروکار دارد.
- درونگرا است و بیننده را از هیاهو به سکوت و از اضطراب به آرامش فرا می خواند.
- به تناسبات تصویر بیش از تناسبات اندام متعارف توجه می شود.
- مخاطب را از عالم صورت به عالم معنی و از دنیای ملموسات به دنیای ذهن هدایت می کند.

- دویبعدی است و بعد سوم را به آن معنی که در پرسپکتیو علمی و نقاشی مغرب زمین وجود داشته، ندارد.

در رشته کتابت و نگارگری هم مانند رشته هنر اسلامی، زمینه های اشتغال و حرفه های مرتبط، تا حدود زیادی شبیه صنایع دستی است؛ فقط با این تفاوت که رشته کتابت و نگارگری، نزدیکی بیشتری با هنرهای تجسمی به ویژه نقاشی دارد. و برخی از توانایی های فارغ التحصیلان نقاشی یا مشاغل مربوط به آنها، از عهده کارشناسان کتابت و نگارگری هم برمی آید.

پرسش ها

- ۱- کتابت را تعریف کرده و بیان کنید شامل چه هنرهایی می باشد.
- ۲- در دوره اسلامی کتابت و نگارگری ایران به چه دوره هایی تقسیم می شوند؟
- ۳- مکاتب نقاشی بر چه اساس نام گذاری می شوند؟ انواع آن را نام ببرید.
- ۴- ویژگی های مهم نگارگری ایران را بیان کنید.
- ۵- توانایی های فارغ التحصیلان رشته ی کتابت و نگارگری را توضیح دهید.
- ۶- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه ی اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته ی کتابت و نگارگری مربوط است وجود دارد؟ تحقیق کنید.

۱- غربیان واژه «مینیاتور» به معنی طبیعت کوچک شده را به غلط برای نگارگری ایرانی به کار برده اند و این واژه به هیچ وجه بیان مناسبی برای جوهر ومفهوم نگارگری ایرانی نیست.

فرش

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- ضرورت تولید فرش دستباف را توضیح دهد.
- ۲- اهمیت فرش از نظر اقتصادی را شرح دهد
- ۳- ضرورت تحصیلات دانشگاهی رشته فرش را توضیح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با فرش مرتبط هستند را توضیح دهد.

از منظر سنتی، آنچه برای انسان ساخته می شود، باید نیازهای او را در همه مراتب برآورده سازد که یکی از این نیازها، زیبایی دیدن است و می توان گفت که انسان جهان سنتی، فقط به کارکردهای مادی اجسام و وسایل زندگی بسنده نمی کرده است. در هنر سنتی، تزئین و کاربرد، هر دو ضروری و مراتب مختلف کارکرد هستند؛ کارکردی که با مراتب وجود انسان تناسب دارد.

با این مقدمه، اگرچه فرش در زندگی روزمره ما جنبه کاربردی دارد و برای این کاربرد، نیازی به نقوش و ترکیبات رنگی ندارد؛ یعنی کافی است که عایق و پرزدار و نرم باشد، رطوبت و حرارت را منتقل نکند، سختی زمین را بپوشاند، امکان نشستن و راه رفتن و زندگی در محیط را برای ما فراهم کند؛ ولی بدیهی است که فرش بدون نقش، چیزی از فرش بودن خود کم دارد و با مراتب وجود انسان متناسب نیست.

از چنین دیدگاهی، نقوش فرش برآورنده نیازی واقعی است. قصد هنرمند سنتی از خلق اثر هنری، به هیچ عنوان این نیست که تصویری، بنایی، منظره ای که صرفاً جنبه زیبا شناختی

دارد، در عالم خاک ایجاد کند؛ کار و قصد اصلی هنرمند سنتی، بیان حقیقتی ماوراء عالم خاک و یا ایده‌ای از عوالم متعالی است که به علت ذاتشان به غیر از زبان تمثیل و رمز قابل بیان نیستند و در نتیجه باعث می‌شود کار هنرمند سنتی با معرفت، عقل و عالم ماوراءالطبیعه، ارتباط مستقیم و جدانشدنی داشته باشد.

«فرش» به عنوان یکی از شریفترین هنرهای صناعی و نیز به عنوان یکی از برجسته‌ترین مظاهر هنر دینی به شمار می‌رود. فضای کنونی حاکم بر فرهنگ و تمدن بشری سبب می‌شود تا نگرش به هنرهای سنتی نسبت به گذشته تغییر کرده و هنرهای صناعی ماهیت خویش را از دست داده و به تدریج به فراموشی سپرده شوند.

بحران‌های اخیر جهانی که نتیجه عواملی مختلف چون صنعت و تمدن مدرن و تغییر اکوسیستم‌های طبیعی و بهم خوردن نسبت انسان با طبیعت، و از طرفی وابستگی انحصاری به

صدور تک محصولاتی چون نفت می‌باشد، ضرورت احیاء هنرهای سنتی و صناعی را هم از جهت استقلال اقتصادی و فرهنگی و هم از جهت حفظ هویت ملی و اشتغال، بر تمامی دست‌اندرکاران و معماران اصلی جامعه آشکار نموده است. در این میان، فرش که یکی از اصلی‌ترین هنرهای صناعی است و کاربردی وسیع در جهت رفع نیاز انسان داشته و در تمامی جهان به ویژه در ایران مطرح است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌گردد. (تصویر ۱۷-۲)

تصویر ۱۷-۲- طراح در حال رنگ‌گذاری نقشه‌ی فرش

گفتگو کنید:

توجه بیشتر به کارگاه‌های فرش دستباف را ضروری می‌دانید یا کارخانجات تولید فرش ماشینی؟ توضیح دهید.

با توجه به اهمیت اقتصادی هنر قالی بافی در طی سده‌ها و اعصار کشورمان با در نظر داشتن میلیون‌ها نفر که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم دست اندرکار این هنر هستند (در شهرها و روستاها و جوامع عشایری)، چندین میلیون مترمربع تولید سالیانه به همراه سهم و نقش مهم و تعیین کننده فرش در تأمین نیازهای داخلی و بخشی از درآمد ارزی با توجه به توسعه و اهمیت صادرات غیرنفتی و قطع وابستگی اقتصاد کشور از طریق صدور فرش و بافته‌های دیگر که حدود ۴۰٪ صادرات غیرنفتی را تشکیل می‌دهد، سبب گردیده تا این هنر صنعت، اهمیتی ویژه داشته باشد. (تصویر ۱۸-۲)

تصویر ۱۸-۲- فرش

وجود میلیون ها نفر دست اندرکار فرش در کشورمان که به طور مستقیم و غیرمستقیم و همچنین به صورت اصلی و جنبی در تمامی شهرها، اکثر روستاها و همه جوامع عشایری که عاملی برای کمک به کنترل بی رویه مهاجرت نیز به شمار می آید - از تولید فرش معاش خود را تأمین نموده و یا لاقط بخشی از درآمد موردنیاز خود را تأمین می کنند، ایجاب می نماید که با توجه به پایین بودن میزان سرمایه گذاری سرانه به اشتغال و ارزش افزوده بالا در صنعت فرش، موارد مربوط به حفظ، اشتغال، تداوم و گسترده‌گی تولید و کلاً اقتصاد فرش همراه با ظرایف و دقایق آن، به طور پیوسته مورد بررسی و توجه کارشناسی قرار گیرد تا برای مسائل و مشکلات مبتلا به آن، راه‌حلهای علمی، عملی و کاربردی ارائه گردد.

بنابراین ضروری است که در یک تشکل دانشگاهی و در مقاطع تحصیلی مختلف، تمامی ابعاد فرش از تکنیک و هنر گرفته تا اقتصاد، برنامه ریزی کامل و جامع شود تا هم سبب حفظ میراث گذشتگان گردد و هم اصالت‌های فرهنگی و ملی تقویت شود و نیز موجبات گسترده‌گی و فراگیری آن در همه نقاط کشور از طریق تربیت نیروهای متخصص و کاردان و ایجاد موفقیت در بازارهای جهانی فراهم آید و در نهایت سبب استقلال اقتصادی و فرهنگی شود.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- ارزشیابی و کارشناسی فرش و تحلیل و شناخت طرح‌های آن.
- ۲- کنترل کیفی فرش در هنگام بافت به عنوان مسئول کارگاه دستباف یا مسئول تولید در کارخانجات تولید فرش ماشینی.
- ۳- رفع معایب فرش پس از خاتمه آن در کارگاه‌های فرش دستباف.
- ۴- تدریس مبانی نظری و عملی فرش.
- ۵- همکاری با برخی سازمان‌های دولتی مربوط مانند: سازمان صنایع دستی ایران، سازمان میراث فرهنگی، شرکت فرش ایران و ...
- ۶- مشاوره برای کارگاه‌های فرش دستباف یا کارخانجات فرش ماشینی به منظور شناخت شرایط و اقدامات صحیح و بهینه سازی صادرات فرش.
- ۷- طراحی نقش و ابداع در آن به ویژه برای کارخانجات فرش ماشینی.

۸- مدیریت در فروشگاه‌های بزرگ فرش.

۹- مدیریت در نمایشگاه‌های بزرگ فرش.

۱۰- مدیریت در موزه‌های فرش یا صنایع دستی.

علاوه بر مشاغل و مسئولیت‌هایی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان رشته فرش، وظایف و کارهای زیر، که به صورت غیرمستقیم با این رشته ارتباط دارند را نیز می‌توانند انجام دهند:

۱- تدریس طراحی و صنایع دستی در هنرستان‌ها و یا دوره‌های کاردانی رشته‌های هنری.

۲- مدیر تولید در کارگاه‌های صنایع دستی یا مدیریت کارگاه‌های صنایع دستی.

۳- مدیر غرفه در نمایشگاه‌های صنایع دستی.

پرسش‌ها

۱- ضرورت هنرهای سنتی مانند قالیبافی را برای انسان معاصر شرح دهید.

۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته فرش را توضیح دهید.

۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با رشته فرش مرتبط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

طراحی پارچه

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- قدمت هنر پارچه بافی در ایران را توضیح دهد.
- ۲- جاده ابریشم را شرح دهد.
- ۳- هدف رشته طراحی پارچه را توضیح دهد.
- ۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که با رشته طراحی پارچه مربوطند را توضیح دهد.
(به طور مستقیم و غیرمستقیم)

ایرانیان در فن نساجی و پارچه بافی شهرت فراوان داشته اند و سهم صنعتگران ایرانی در پیشرفت این صنعت در جهان بسیار چشمگیر است. سابقه فن پارچه بافی در ایران به حدود ۶۵۰۰ سال پیش از میلاد مسیح می رسد و ایرانشناس شهیر، پروفیسور پوپ، از روی شواهد و آثار گوناگونی که به دست آمده معتقد است که بافندگی از فلات ایران آغاز شده است.^۱ هنوز نمی توان با اطمینان اظهار نظر کرد که از چه زمانی بافندگان موفق شده اند که نقوشی روی پارچه های خود به وجود آورند و شاید ابتدا نقوش را با گلدوزی روی پارچه ها به وجود می آوردند. شک نیست که پارچه هایی که به صورت پرده، فاصله ستونهای قصرها را زینت می بخشیده و برای لباس سلاطین و اشراف و ثروتمندان به کار می رفته، نیاز به نقوش و طرح هایی داشته است که آن را چشم نوازتر جلوه دهد و اثری ویژه بر نگاه بیننده بگذارد. در روزگار باستان، ایران به مناسبت موقعیت جغرافیایی ویژه خود که در مرکز جهان آن روز

قرار داشت، از مبادله افکار و تکنیک دیگر کشورها در صنایع مختلف بهره فراوانی برده است. چین به مناسبت قدمت صنعت ابریشم خود تکنیک‌های ارزنده‌ای را در بافتن پارچه‌های ابریشمی توسعه داده بود. ممالک آسیای مرکزی که به حالت چوپانی می‌زیستند نیز بعضی روشهای خاص در صنعت پشم بافی برای خود داشتند و اهالی سوریه و در مغرب ایران نیز در بافتن پارچه‌های پشمی و کتانی، روشهایی را کشف کرده بودند و نساجان ایران در این دوره از تمام این شیوه‌ها آگاه شده و آنها را جذب و به سلیقه خود و ذوق خود تغییراتی در آنها دادند و سعی نمودند که از نظر تکنیکی در آنها تجدیدنظرهایی نمایند و آنها را تکامل بخشند.

مشخص نیست که اختراع کارگاههایی که بتواند نقوش هندسی پیشرفته و نقوش پیچیده از آدمیان، حیوانات و گل‌ها را روی پارچه به وجود آورد، در چه زمان و توسط چه ملتی نخستین بار اختراع شده است؛ اما شکی وجود ندارد که در دوره ساسانی، کارگاه‌های نساجی ایرانیان به مرحله‌ای از کمال رسیده بودند که واقعاً می‌توانستند اشکال آدمی، حیوان و گل را به شیوه‌ها و رنگ‌های مختلف بیافند.

کالای اصلی که بین چین و ایران در قدیم معامله می‌شد، ابریشم بود که به صورت خامه (کلاف نخ) به ایران می‌رسید و ایرانیان آن را تبدیل به پارچه کرده به آسیای غربی و روم صادر می‌کردند و جاده معروف به ابریشم که از زمان اشکانیان بین چین و ایران احداث گردید، به همین جهت به نام «جاده ابریشم» نامیده شد. این جاده سه شعبه داشت و مهم‌ترین آن، شاهراهی بود که از مرزهای چین آغاز و از ترکستان چین به فلات ایران می‌رسید. شهرهای بلخ، مرو، هرات، صد دروازه (واقع در دامغان)، ری، همدان، سلوکیه، تیسفون در مسیر این شاهراه بود و از تیسفون این جاده به دو شعبه می‌شد که هر دو به شام و از آنجا به شهرهای اروپا می‌رسیدند.

پارچه‌های ابریشمی و زربفت دوره ساسانی بسیار مشهور و مورد تقلید سایر کشورها نیز قرار گرفته بود و گرچه در اواسط دوره ساسانی رومیان به طرز پرورش کرم ابریشم و بافت پارچه‌های ابریشمی پی بردند، ولی همچنان تحت تأثیر نقوش پارچه‌های ایرانی بودند و بیشتر طرحها و نقشه‌های پارچه‌های آنها، تقلیدی از پارچه‌های ایرانی بود.

در دوره اسلامی نیز ایران در صنعت نساجی شهره عالم بود و برای مثال، دیبای شوستری به همه نواحی جهان صادر می‌گردید. در دوره مغول گسترش این صنعت در آذربایجان نیز چشمگیر است. (تصویر ۱۹-۲)

تصویر ۱۹-۲. پارچه‌ی یزدی (ایکات)

«مارکوپولو» در سفرنامه‌اش درباره حریر یزدی می‌نویسد که «یک نوع حریر زربفت در یزد بافته میشود که از آنجا توسط بازرگانان به سراسر جهان توزیع می‌گردد و به طور کلی در شهرهای ایران صنعتگران متعددی وجود دارند که انواع و اقسام پارچه‌های ابریشمی و زرباف را تولید می‌کنند». «شاردن» نیز در سفرنامه خود گفته است: «هلندیها از طریق اقیانوس هند،

ابریشم ایران را به اروپا حمل می‌کنند و همه اروپاییانی که در امپراطوری عثمانی تجارت دارند، هیچ کالایی نفیس‌تر از ابریشم ایران از این کشور همراه نمی‌آورند».

گفتگو کنید:

با توجه به زندگی مدرن معاصر، پیشینه نقوش پارچه در ایران به چه صورتی در طراحی پارچه معاصر می‌تواند به کار آید.

با این میراث فرهنگی که اشاره شد، رشته طراحی پارچه با هدف بالا بردن کیفیت هنری پارچه‌های تولید داخلی و ایجاد رقابت با منسوجات وارداتی، به استقلال اقتصادی و فرهنگی می‌تواند کمک مؤثری بنماید و از این پیشینه غنی برای دستیابی به نقوش چشم‌نواز و اصیل پارچه، بهره لازم گرفته شود. (تصویر ۲۰-۲) و (تصویر ۲۱-۲)

تصویر ۲۰-۲- کاربرد پارچه در معماری داخلی

تصویر ۲۱-۲- کاربرد پارچه در تزیین فضا

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- اشتغال در کارخانجات ریسندگی و پارچه‌بافی به عنوان طراح پارچه، مدیر تولید یا مدیر کارخانه.

۲- تدریس طراحی و چاپ پارچه در هنرستانها و دوره‌های کاردانی هنری.

۳- همکاری با برخی سازمان‌های دولتی مربوط مانند: سازمان میراث فرهنگی گردشگری و صنایع دستی، ...

۴- اشتغال در کارگاه‌ها و کارخانجات تولید مبلمان (خانگی و اداری).

۵- اشتغال در کارخانجات تولید کاغذ دیواری به عنوان طراح.

۶- اشتغال در کارخانجات حوله‌بافی یا پتوبافی به عنوان طراح.

۷- مدیریت کارگاه‌های سنتی پارچه‌بافی یا تولید بافته‌های سنتی.

علاوه بر مشاغل و مسئولیت‌هایی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان رشته طراحی پارچه، می‌توانند وظایف و کارهای زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته ارتباط دارد را انجام دهند:

۱- اشتغال در کارخانجات فرش ماشینی به عنوان طراح

۲- مدیر غرفه در نمایشگاه‌های پرده، پارچه، صنایع دستی.

۳- طراحی کاغذهای بسته‌بندی (کاغذ کادو) و بافتها و زمینه‌هایی که در بسته‌بندی محصولات به کار می‌روند.

۴- همکاری با طراحان صنعتی در طراحی و تولید محصولات.

۵- تدریس طراحی یا سایر دروس مرتبط با هنر در هنرستان‌ها، فرهنگسراها و خانه‌های

فرهنگ و سایر کلاس‌های آزاد هنری.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته طراحی پارچه را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته طراحی پارچه را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته طراحی پارچه مرتبط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- قدمت هنر پارچه بافی در ایران به چه دورانی باز می گردد؟ توضیح دهید.
- ۵- جاده ابریشم در چه دورانی احداث شد؟ در مورد آن توضیح دهید.

طراحی لباس

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- توضیح دهد که پوشاک هر قوم به چه عواملی مربوط است.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته طراحی لباس را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم با رشته طراحی لباس مربوط هستند را بیان کند.

طراحی و دوختن لباس، پیشینه ای بسیار کهن دارد و انسان نخست از پوست حیوانات برای پوشیدن بدن خود استفاده کرده است و سپس پس از ابداع بافندگی و بافتن، از پارچه های مختلف با طرح های گوناگون پوشاک خود را تأمین کرده است.

پوشاک هر قوم، به عوامل گوناگونی مرتبط است که یکی از آنها آب و هوا می باشد و بدیهی است که مردم نواحی سردسیر، پوشاک ضخیمتر و بیشتر و مردم ساکن در نقاط گرم، پوشاک نازکتر و کمی به تن می کنند. عامل مهم دیگر، باورها و اصول مذهبی هر قوم است که به طور مثال، پوشاک بانوان مسلمان غالباً بسیار پوشیده ترمی باشد. عامل دیگری که اهمیت دارد، جلوه بیشتر و شکوه و زیبایی است که جامه فاخر و زیبا، پوشاننده آن را جلوه و جذابیت می بخشد. (تصویر ۲۲-۲)

۶۰

فصل دوم

علاوه بر این ها، پوشاک با نوع کاری که انسان انجام می دهد، ارتباط دارد و برای انجام کارهای گوناگون، لباسهای مختلفی لازم است. لباس کشاورز یا دهقانی که در مزرعه برنج کار می کند با لباس کارمند اداری و یا خلبان هواپیما متفاوت است و لباس هر حرفه ای باید به گونه ای طراحی شود که مانع انجام کار نگردد یا انجام کار با آن با دشواری صورت نگیرد.

(تصویر ۲۳-۲)

تصویر ۲۳-۲- تأثیر نوع کار بر روی پوشاک

تشخیص هویت هم از ویژگی های لباس است و اقوام دوره های مختلف را در نگاره ها و حجاری ها و پیکره ها، از پوشاک آنها می توان تشخیص داد. در روزگار معاصر نیز این تفاوتها در اقوام مختلف ایران مانند: کرد، لر، ترکمن، قشقایی و... به خوبی قابل مشاهده است.

(تصویر ۲۴-۲)

تصویر ۲۴-۲- تنوع پوشاک در اقوام

همانگونه که در طراحی پارچه، ایرانیان سابقه درخشانی دارند که در بخش قبل به آن اشاره شد، در طراحی لباس نیز پیشینه قابل توجه و چشمگیری را دارا بوده ایم. در تاریخ آمده است که در دوره سلوکی ها، ایران البسه به خارج صادر می کرده و اسکندر مقدونی، به گونه ای تحت تأثیر لباسهای ایرانی قرار گرفت که خود لباس فاخر ایرانی را به لباس یونانی ترجیح داده و خود را ملبس به آن لباس کرده است و یا اهالی بیزانس، لباس های پرزرق و برق را به تقلید از ایرانیان پذیرفته اند. (تصویر ۲۵-۲)

تصویر ۲۵-۲- آثار تاریخی نمایانگر پوشاک دوره و فرهنگها می باشد.

تاج امپراطوران روم شرقی، غالباً تقلیدی از تاج‌های ساسانی بوده و لباس معروف به «سرداری» که امروز هندی‌ها می‌پوشند، همان لباس ایرانیان در اواخر سده نوزدهم بود و امروز هندی‌ها این سرداری یقه بسته را به عنوان لباس رسمی خود پذیرفته‌اند. در سده هفدهم میلادی، لباس رسمی دربار انگلستان به تقلید از لباس ایرانیان بوده است.

رشته طراحی لباس اکنون در ایران نه تنها باید پاسخگوی طراحی لباس مناسب برای قشرها، مشاغل و سنین مختلف باشد، بلکه باید در مقابل هجوم فرهنگ غربی، لباسهایی را ارائه کند که علاوه بر کارایی و هماهنگی با جنبه‌های مختلف شرایط روزگار معاصر، ریشه در تاریخ و سابقه‌ای داشته باشند که به آن اشاره شد. به ویژه پس از انقلاب اسلامی در ایران، اکنون جای رواج لباسهایی که تقلید مستقیم از پوشاک غربیها نباشد، خالی است.

هدف از راه‌اندازی رشته طراحی لباس، تربیت نیروی انسانی متعهد و کارشناسی است که بتواند طراحی انواع لباس را انجام دهد و توانایی نظارت بر چگونگی انجام فعالیتها در یک کارگاه تولیدی را داشته باشد.

گفتگو کنید:

با توجه به زندگی مدرن و تأثیر جوامع غربی در ایران، پیشینه‌ی طراحی لباس در ایران به چه صورت می‌تواند در طراحی لباس معاصر مؤثر باشد؟

اهمیت تأثیر نوع لباس پوشیدن مردم یک جامعه، در تنظیم روابط و جو فرهنگی سالم در آن جامعه آشکار است و در این زمینه به افراد متخصص که قادر باشند با توجه به ارزش‌های اعتقادی و اجتماعی، شرایط و خصوصیات اقلیمی، آداب و رسوم و روحیات مردم، وضعیت اقتصادی، نسبت به طراحی و دوخت لباس مناسب و شایسته بپردازند، موردنیاز بوده و این دوره آموزشی می‌تواند بخشی از نیازهای نیروی انسانی را تأمین نماید.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- اشتغال در کارگاه‌ها و کارخانجات تولید لباس مردانه، زنانه یا بچگانه به عنوان ناظر

عملکرد خط تولید و تشخیص و رفع مشکلات و مسائل احتمالی.

۲- مدیریت کارگاه ها و کارخانجات تولید لباس مردانه، زنانه یا بچگانه.

۳- تدریس طراحی و طراحی لباس در هنرستان ها و دوره های کاردانی هنری.

۴- همکاری با برخی سازمان های دولتی مربوط مانند: سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران، سیمای جمهوری اسلامی ایران و ...

۵- همکاری با گروه های تهیه فیلم های سینمایی یا تلویزیونی به عنوان طراح لباس.

۶- همکاری با گروه های نمایشی به عنوان طراح لباس.

۷- طراحی و دوخت لباس در کارگاه های کوچک شخصی.

علاوه بر مشاغل و کارهایی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته طراحی لباس، می توانند وظایف و مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته ارتباط دارد را انجام دهند:

- ۱- مدیر غرفه در نمایشگاه های پوشاک.
- ۲- همکاری با گروه های اجرای نمایش عروسکی برای طراحی و دوخت لباس عروسک ها.
- ۳- طراحی ویتترین برای فروشگاه های لباس.
- ۴- تدریس طراحی یا سایر دروس مرتبط با هنر در هنرستانها، فرهنگسراها و خانه های فرهنگ و سایر کلاس های آزاد هنری.

پرسش ها

- ۱- ضرورت رشته طراحی لباس را توضیح دهید.
- ۲- پوشاک می تواند بیان کننده ی چه اطلاعات و مفاهیمی باشد؟
- ۳- توانایی های فارغ التحصیلان رشته طراحی لباس را توضیح دهید.
- ۴- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته طراحی لباس مرتبط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

فصل سوم

هنرهای نمایشی

هدف های رفتاری:

در پایان این فصل، فراگیر باید بتواند:

- ۱- رشته های دانشگاهی هنرهای نمایشی امروز ایران را نام ببرد.
- ۲- هنر نمایش را توضیح دهد و انواع آن را بیان نماید.
- ۳- کیفیت «ثبات تأثرات نوری» را در سینما توضیح دهد.
- ۴- تفاوت ها و شباهتهای سینما و تلویزیون را شرح دهد.
- ۵- ضرورت و اهمیت رشته های مربوط به تلویزیون را شرح دهد.

نمایش، نوعی بیان هنری است که موضوع خود را از طریق انسان، بی واسطه برای انسان

عرضه می کند و بر پایه دو نوع بیان متکی است: گفتار و رفتار. بر حسب شدت حضور هر یک از این دو، آن هنر نمایشی گرایش به گفتار یا گرایش به رفتار دارد. به طور مثال، در نمایشهایی مانند نقالی، گرایش به گفتار است و در نمایش ایمایی (پانتومیم)، گرایش به رفتار می باشد. در برخی نمایشهای عروسکی یا بعضی تعزیه ها، گرایش به گفتار و رفتار، تفاوت چشمگیری نسبت به یکدیگر ممکن است نداشته باشند.

تمایل به هنر نمایش، فطری است و غریزه تقلید، ظرفیتها و تمایلات نمایشی را در انسان ایجاد کرده است و هنر تئاتر، تکامل و تبلور همین غریزه، ظرفیت و تمایل فطری انسان می باشد و گفته اند وقتی کودکی (بازیگر) کفش پدرش را می پوشد (نقش) و نظر شخص ثالثی را جلب میکند (تماشاگر)، یک فعالیت نمایشی شکل گرفته است. یعنی هر جا انسان باشد، تئاتر هم هست و البته رتبه و منزلت این هنر در حوزه های جغرافیایی و فرهنگی گوناگون متفاوت است.

تئاتر را در ایران از گذشته های دور تا امروز، می توان به سه نوع اصلی تقسیم کرد:

- نمایش های سنتی و مذهبی مانند: نقالی و تعزیه.

- نمایش های تفریحی یا انتقادی مانند: معرکه گیری، دلقک بازی، سیاه بازی و نمایش های معروف به تخته حوضی.

- نمایش های دوران تجدد یا روشنفکری که نگاهی به تئاتر غربی دارد و ریشه های آن به انقلاب مشروطه باز می گردد که در این مورد می توان به آثار میرزا فتحعلی آخوندزاده^۱ اشاره کرد. اینگونه نمایشنامه ها، از تقسیم بندی انواع نمایش در غرب پیروی می کند که شامل تراژدی، کمدی، ملودرام و سبکهای مانند کلاسیسم، رومانسیسم و رئالیسم می باشد.

سینما که شاید نافذترین هنر روزگار معاصر باشد، در کشور ما حکایتی در خور تأمل دارد؛ چرا که بدون تعهد مقدمات لازم و بی تکیه بر ادبیات و هنر ایرانی و اسلامی صرفاً به عنوان وسیله ای برای سرگرمی وارد زندگی مردم شد و سالها بر همین روال گذشت تا برخی از روشنفکران با ساختن چند فیلم، احساسات و واقعیات و مشکلات را به زبان سینمایی تکامل یافته تری بیان کردند. اما شک نیست که بخش عمده بالندگی سینمای ایران در سالهای پس از انقلاب اسلامی رخ داده است.

از لحاظ فنی، سینما مبتنی بر کیفیت «ثبات تأثرات نوری» است: در هر ثانیه، ۲۴ کادر جداجدا از مقابل دریچه تصویر افکن سینما می گذرد و بر پرده سینما که در برابر تصویر افکن

۱- نویسنده ی ایرانی تبعه ی روسیه بود و به زبان ترکی می نوشت. بسیاری از آثارش به زبان فارسی برگردانده شد.

قرار دارد، می افتد؛ اما آنچه به چشم می آید، تصویری است مداوم و منسجم و متحرک؛ بدون آنکه جدایی کادرهای بیست و چهارگانه در آن احساس شود. برای اینکه حرکات نرم و نزدیک به واقعیت به نظر آیند، باید در هر ثانیه اقلماً ۱۶ کادر از برابر دریچه تصویرافکن عبور داد؛ یعنی همان وضعیتی که در زمان سینمای صامت معمول بود. با پیدایش سینمای ناطق، تعداد کادرها در ثانیه از ۱۶ به ۲۴ افزایش یافت؛ زیرا جزئیات صدهای مختلف یک فیلم در صورتی مشخص و قابل درک است که ضبط ارتعاشات صوتی تا ۸۰۰۰ ارتعاش در ثانیه بر روی حاشیه صوتی آن میسر باشد و برای ضبط این مقدار ارتعاش بر یک فیلم، تقریباً ۱/۲ متر نوار سلولوئید (فیلم) لازم است و این طول معمولاً ۲۴ کادر را در برمی گیرد.

تصویر ثابت عکاسی و تصاویر متعدد و متحرک فیلم سینمایی، فقط نیمی از شرایط لازم برای به وجود آمدن تلویزیون را مهیا کردند؛ نیم دیگر در گرو حل این مسأله بود که چگونه می توان پیامها را به فواصل دور ارسال کرد. اختراع تلگراف، تلفن، تلفن بیسیم و آیکونوسکوپ^۱ و کینوسکوپ^۲، مسیر را هموار کرد و عملاً شبکه تلویزیونی به معنای امروزی آن، پس از جنگ جهانی دوم به وجود آمد.

آشکارترین تفاوت سینما و تلویزیون، مقیاس و اندازه آنها است ولی این دو رسانه تصویری نوری، تفاوت‌های دیگری هم دارند: تمرکز بیننده در تماشا کردن سینما به مراتب از تمرکز بیننده تلویزیون بیشتر است که در محیطی معمولاً پرسروصدا و سرشار از عوامل مزاحم صوتی و بصری مجبور است به برنامه تلویزیونی بنگرد. برنامه های تلویزیونی باید از محدودیت زمانی ویژه ای پیروی کنند و در روز و ساعت معین پخش شوند؛ در حالی که سینما چنین محدودیتی ندارد. مخاطب تلویزیون بیشتر است و ...

به وسیله تلویزیون نه فقط می توان بیشترین تعداد بینندگان را در آن واحد مخاطب قرار داد، بلکه به کمک ماهواره های مخابراتی برای برقرار کردن ارتباط، از حدود مرز کشورها و قاره ها و فرهنگهای گوناگون نیز می توان فراتر رفت. نتایج این پیشرفت، واقعاً شگفت و عظیم است. لحظه ها و وقایع مهم را می توان از هر نقطه ای در جهان که گیرنده تلویزیون باشد،

دید و حتی رویدادهایی را که انسان قادر به تجربه مستقیم آن نیست، از طریق تلویزیون قابل رؤیت هستند.

تلویزیون، از مؤثرترین رسانه‌های روزگار معاصر است؛ زیرا کمتر کسی یافت می‌شود که در هر شبانه روز لااقل یکی دو ساعت از وقت خود را به دیدن آن نگذراند و استفاده از آن بسیار سهل و تقریباً در هر شرایطی میسر است. این اهمیت سبب شده است که رشته‌های دانشگاهی هنرهای نمایشی، اکنون در ایران شامل رشته‌های دانشگاهی نمایش، ادبیات نمایشی، نمایش عروسکی در مجموعه تئاتر و رشته‌های سینما، تصویر متحرک، تولید سیما، کارگردانی تلویزیون، تلویزیون و هنرهای دیجیتال در مجموعه سینما و تلویزیون، برای تربیت نیروی متخصص راه اندازی شود و شک نیست که در سالهای آینده، اینگونه رشته‌ها فزونی خواهند یافت.

پرسش‌ها

- ۱- نمایش را تعریف کرده و انواع آن را نام ببرید.
- ۲- از لحاظ فنی هنر سینما مبتنی بر چه کیفیتی است؟ توضیح دهید.
- ۳- تفاوتها و شباهتهای سینما و تلویزیون را شرح دهید.
- ۴- ضرورت وجود رشته‌های نمایشی و سینما و تلویزیون را شرح دهید.

نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی

هدف های رفتاری:

- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- ریشه های تئاتر در ایران را توضیح دهد.
 - ۲- تأسیس نخستین تماشاخانه به شیوه امروزی را در ایران شرح دهد.
 - ۳- ارتباط هنر نمایش با دیگر هنرها را بیان کند.
 - ۴- هدف از راه اندازی رشته نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی را توضیح دهد.
 - ۵- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم به این رشته ها مربوط است را شرح دهد.

پژوهش های نژادشناسان در سنت ها و رفتار اقوام بدوی، نشان می دهد که آیین و مناسک مذهبی، قالب و خاستگاه نخستین شکل گیری نمایش های صحنه ای بوده است که قدمت آن به شکل گیری نخستین تمدنها در مشرق زمین باز می گردد. در آسیای صغیر، بین النهرین و بابل تماشاخانه هایی وجود داشته است و نمایش های مذهبی در معابد، به تدریج ویژگی مقدس خود را از دست دادند و در این تماشاخانه ها با تغییراتی عامه پسند، به نمایش درآمدند. به روایت «پلوتارک»، اسکندر در ایران به ویژه در همدان و کرمان تماشاخانه هایی یافته است.^۱

علاوه بر دوره هخامنشی، در دوره های اشکانی و ساسانی نیز تماشاخانه های بزرگ و فراوانی در سراسر ایران فعال بوده است و علاوه بر اشراف و درباریان، مردم معمولی نیز

۱- ر.ک: آرنولد هاووزر و دیگران؛ خاستگاه اجتماعی هنرها، انتشارات فرهنگسرای نیاوران، تهران: ۱۳۵۵، ص ۱۶۹.

تماشاگر این نمایشها بوده اند. در دوره اسلامی مانند سایر جنبه های هنری، در این زمینه نیز تغییرات اساسی رخ داد و نمایش های مذهبی مانند تعزیه، جای انواع دیگر را گرفت. غیر از تعزیه، خیمه شب بازی، نقالی و پرده خوانی و نمایش های معروف به تخت حوضی یا «روحوضی»، شیوه های نمایشی بود که در میان مردم مقبولیت داشت.

نمایش و نمایشنامه نویسی به مفهوم اروپایی آن در ایران سابقه ای دیرینه ندارد. نخستین تماشاخانه و سالن نمایش به شیوه امروزی را «مزین الدوله» نقاش باشی دربار به دستور ناصرالدین شاه قاجار در دارالفنون راه اندازی کرد و یکی از نمایشنامه های مولیر، نخستین نمایش اجرا شده در این تماشاخانه بود. مشروطه خواهی و انقلاب مشروطه به رشد این هنر کمک کرد و به تدریج گروههای نمایشی در تهران، تبریز، رشت و شهرهای بزرگ دیگر پدید آمد و نویسندگان دست به نگارش نمایشنامه هایی زدند که موضوع آنها برگرفته از مسائل جامعه و یا تقلید از کمدی های مولیر با توجه به ذوق و سلیقه ایرانی بود. (تصویر ۱-۳)

تصویر ۱-۳- صحنه ای از یک نمایش.

پس از میرزا فتحعلی آخوندزاده که اشاره شد تا امروز، میرزا آقابتبریزی، صادق هدایت، میرزاده عشقی، غلامحسین ساعدی، اکبر راوی، بهرام بیضایی و... از کارگردانان و نویسندگان بزرگ تئاتر

کشورمان بوده‌اند.^۱

در برنامه ریزی رشته‌های دانشگاهی نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی، که در کمیته تخصصی هنرهای نمایشی گروه برنامه ریزی هنر شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین یافته است، سعی بر آن بوده که توجه به هنر نمایشی فزونی یابد و با توجه به اینکه بنیاد فعالیت‌های نمایشی از جمله نمایش و سینما را نمایشنامه و فیلمنامه تشکیل می‌دهند. ارتقاء سطح علمی و بینش هنری و توان نویسندگی از ارزش بالایی برخوردار است و همین امر سبب راه اندازی دوره کارشناسی ارشد ادبیات نمایشی شده است. به طور کلی هدف از راه اندازی این دوره‌های دانشگاهی، تأمین افراد متعهد و متخصص در این رشته‌ها است؛ به گونه‌ای که بتوانند نیازهای روزافزون جامعه اسلامی کشور ما را در زمینه‌های مختلف مربوط به نمایش، پاسخگو باشند.

گفتگو کنید:

به نظر شما از چه طریق می‌توان کیفیت ادبیات نمایشی را بالا برد؟

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- همکاری با گروه‌های نمایش به عنوان بازیگر یا کارگردان یا نویسنده یا عروسک‌گردان
- ۲- تدریس بازیگری در هنرستان‌ها و آموزشگاه‌های آزاد سینما و تئاتر.
- ۳- مدیریت، برنامه‌ریزی یا ارزشیابی فعالیتهای هنری و آموزشی مرتبط با هنرهای نمایشی.
- ۴- همکاری در گروه‌های نمایش عروسکی و خیمه‌شب‌بازی.
- ۵- مجری سمینارها و گردهمایی‌ها به ویژه اگر با علوم انسانی و هنر ارتباط داشته باشند.
- ۶- مجری یا گوینده اصلی برنامه‌های تلویزیونی.

۷- نوشتن سناریو (نمایشنامه یا متن) برای نمایش های رادیویی و تلویزیونی. علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان مقاطع مختلف رشته نمایش وظایف و مسئولیت های زیر را نیز که به صورت غیرمستقیم با رشته نمایش مربوط است را می توانند انجام دهند:

- ۱- مجری جشنها در مدارس و دانشگاه ها و ادارات و مؤسسات.
- ۲- مدیریت مهدکودک ها یا تدریس هنرهای نمایشی ویژه کودکان خردسال.
- ۳- همکاری با گروه های تولید فیلم پویانمایی (تصویر متحرک) که متکی به عروسک های مختلف باشد.
- ۴- مقاله نویسی یا داستان نویسی در مطبوعات.
- ۵- همکاری با گروه های تولید فیلم های سینمایی یا تلویزیونی.

پرسش ها

- ۱- ضرورت رشته های نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته های نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته های نمایش، نمایش عروسکی، ادبیات نمایشی مربوط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- چگونگی تأسیس اولین تماشاخانه به شیوه امروزی را شرح دهید.
- ۵- ریشه های تئاتر در ایران را شرح دهید.

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

۱- چگونگی آغاز سینما را شرح دهد.

۲- تفاوت سینما با هنرهایی که به صورت فردی انجام می شود را توضیح دهد.

۳- هدف از راه اندازی رشته سینما را توضیح دهد.

۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته سینما

مربوط اند را توضیح دهد.

سینما هنر جوان و بسیار مؤثری می باشد و از سال ۱۸۹۴ که برادران لومیر دستگاه فیلمبرداری و تصویرافکن نسبتاً کاملی ساختند که تصویرهای متحرک را بر پرده می انداخت تا امروز، تکامل چشمگیری را از نظر فنی، تکنیکی و هنری تجربه کرده است.

نخستین نمایش عمومی فیلم های برادران لومیر، در ۱۸۹۵ در پاریس روی داد و پس از آن به تدریج سالن های سینمای متعددی در شهرهای اروپا و آمریکا دایر شد که فیلم های کوتاه و ناقصی از صحنه های عادی زندگی یا تقلید بعضی صحنه های مضحک را نمایش می دادند. پس از آن که این صحنه های ناقص و ساده تازگی خود را از دست داد، سازندگان فیلم به جست وجو برای ساختن موضوعهای جالبتر با شیوه های کاملتر پرداختند و فیلم های طولانی تر به وجود آمد. «ادوین پورتر»^۱ با قرار دادن موضوعهای گوناگون و متنوع در کنار هم،

موفق شد داستان واحدی را به صورت فیلم سینمایی ارائه کند و فیلم معروف او «سرقت بزرگ در قطار» در سال ۱۹۰۳ نمایش داده شد و موفقیت بزرگی کسب کرد. گریفیث با ساخت فیلم های «تولد یک ملت»، «ناسازگاری» و با کشف امکانات وسیع و بیشمار هنر سینما، زمینه ای به وجود آورد که سینما به معنی امروزی کلمه بر آن استوار شده است. او نخستین

کسی بود که دوربین فیلمبرداری را به حرکت درآورد و اصل تحرک را وارد هنر سینما کرد. علاوه بر این، از پیوند نماهای کوچک جداجدا، اقدام به پرداختن صحنه های سینمایی کرد و این روش، پایه فن مونتاز به معنای امروزی آن شد.

کار صحنه پردازی و مونتاز، توسط نابغه بزرگ روسی سینما «آیز نشتاین» تکامل یافت. از حدود سال ۱۹۱۱، هالیوود مرکز صنعت سینما شد و بازیگران اهمیت ویژه ای یافتند. به تدریج، صداهای مختلف و موسیقی را توانستند با موفقیت در فیلم به کار ببرند و از سال ۱۹۲۷، سینمای ناطق به وجود آمد. در سال ۱۹۳۲ با استفاده از سه رنگ قرمز و زرد و آبی، فیلم های رنگی موسوم به «تکنی کالر»^۱ به وجود آمد و پس از آن سینمای رنگی به تدریج کاملتر شد و تا امروز، شیوه های «سینما اسکوپ»^۲، «سینه راما»^۳، «ویستا ویژن»^۴، «سوپر پانا ویژن»^۵ برای دستیابی به نتیجه کیفیتی بهتر تصویر، اختراع و به کار گرفته شده اند.

هنر سینما، مانند نقاشی یا مجسمه سازی یا نویسندگی و سرودن شعر، نمی تواند به صورت فردی به انجام رسد و برای تهیه یک فیلم سینمایی، حضور متخصصان مختلفی که با یکدیگر همکاری گروهی داشته باشند، ضروری است. در این کار گروهی، کارگردان، تهیه کننده، فیلمنامه نویس، مدیر فیلمبرداری و همکاران، منشی و دستیاران صحنه، آهنگساز و گروه نوازندگان، سرپرست گریم و همکاران، کارشناس تولید، عکاس، کارشناس تدوین، صداگذاران، گروه بازیگران، گروه نورپردازی، گروه دکور، گروه دستیار تهیه کننده، گروه گویندگان، مسئول جلوه های ویژه و ... همکاری می کنند.

بدیهی است که هر یک از افراد نامبرده باید در مسئولیت خود تجربه و تخصص کافی داشته باشند و در غیر اینصورت حاصل کار سایر افراد گروه را ضایع خواهند ساخت.

با توجه به اهمیت هنر سینما در جهت منافع اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جوامع، کشورهای پیشرفته با تربیت افراد متخصص در یکی از شاخه های این هنر - صنعت منافع سرشاری را نصیب خود می کنند. در کشور ما نیز آموزش هنر سینما در سطح آموزش

عالی به اجرا گذاشته شده است و شک نیست که در این زمینه، تربیت افراد متخصص و متعهد که مجهز به خلاقیت و مهارت‌های لازم برای عرضه این هنر باشند، ضرورت دارد. این رسانه پر قدرت با امکانات بالقوه‌ای که دارد، می‌تواند در خدمت امور آموزشی، علمی، فرهنگی، تبلیغاتی، اقتصادی قرار گیرد و در تعلیم و تربیت و همچنین درک بسیاری از مفاهیم پیچیده انسانی مؤثر باشد و در ارتقای سطح فرهنگ، دانش و هنر جامعه نقش ارزنده‌ای ایفا کند و بر اثر ارتباط تنگاتنگ این هنرها با سایر هنرها، این رشته می‌تواند در شکوفایی ادبیات و هنر غنی کشور که سابقه درخشانی دارد، نقش مهم و تعیین کننده‌ای داشته باشد.

(تصویر ۲-۳)

تصویر ۲-۳- اتاق تدوین فیلم در گروه آموزشی سینما در یک دانشکده هنری

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- همکاری با گروه‌ها و مؤسسات تولید فیلم‌های سینمایی یا سریال‌های تلویزیونی
 به عنوان کارگردان یا دستیار کارگردان، تهیه کننده، فیلمنامه نویس، مدیر فیلمبرداری یا

فیلم‌بردار، کارشناس تدوین، طراح صحنه، بازیگر، مسئول جلوه‌های ویژه، مسئول نورپردازی و

۲- تدریس موارد فوق‌الذکر در کلاسهای آزاد آموزش سینما و فرهنگسراها و آموزشگاه‌های مختلف.

۳- مدیریت، برنامه‌ریزی یا ارزشیابی فعالیت‌های هنری و آموزشی مرتبط با سینما.

۴- مجری یا گوینده اصلی در برنامه‌های تلویزیونی.

۵- همکاری در سازمان‌های دولتی مربوط مانند: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

۷- مدیریت سینماها و سالن‌های نمایش و اماکن مشابه مانند فرهنگسراها و کلاس‌های آموزش سینما.

سایر زمینه‌های اشتغال و حرفه‌های مرتبط:

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان مقاطع مختلف رشته سینما، نیز می‌توانند وظایف و مسئولیتهای زیر، که به صورت غیرمستقیم با رشته سینما مربوط است را انجام دهند:

۱- مجری جشنها در مدارس و دانشگاه‌ها و ادارات و مؤسسات.

۲- طراحی تیتراژ برای فیلم‌های سینمایی یا سریال‌های تلویزیونی.

۳- طراحی صحنه و دکور برای برنامه‌های تلویزیونی.

۴- فیلمبرداری از سمینارها و مراسم و جشنهای مختلف همراه با تدوین و صداگذاری و آماده‌سازی کامل.

۵- فیلمبرداری از خطوط تولید در کارخانه‌ها یا تهیه فیلم‌های علمی، آموزشی و مستند.

۶- همکاری با مؤسسات تبلیغاتی برای تولید فیلم‌های تبلیغاتی.

۷- تهیه فیلم‌های خبری و فیلمبرداری از حوادث غیرمترقبه و صحنه‌های کمیاب با اهداف مختلف.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته سینما را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته سینما را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته سینما مربوط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- در هنر سینما چه گروه‌هایی فعالیت دارند؟ نام ببرید.

تصویر متحرک

هدف های رفتاری:

- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- رشته تصویر متحرک را توضیح دهد.
 - ۲- هدف از راه اندازی رشته تصویر متحرک را شرح دهد.
 - ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته تصویر متحرک ارتباط دارند را شرح دهد.

« تصویر متحرک » یا « پویانمایی » یا « انیمیشن »، به عنوان یک هنر مستقل با بهره گیری از اصول و مبانی هنرهای تجسمی و هنرهای نمایشی و همچنین ادبیات و موسیقی در دهه های اخیر به عنوان هنری پرمخاطب و مؤثر با کارایی های متنوع و بسیار، در سراسر جهان شناخته شده است.

بخش عمده ای از برنامه های تلویزیون به عنوان یک رسانه پرمخاطب را کارتون ها و فیلم های تصویر متحرک تشکیل داده و با توجه به آگهی های تبلیغاتی که در آنها نیز پویانمایی سهم بزرگی را به خود اختصاص داده است، می توان بدون تردید گفت که در این زمینه بازار کار بسیار فعالی ایجاد گردیده که رو به گسترش و رشد می باشد.

از اهداف این رشته تولید فیلم های پویانمایی جهت ارائه مفاهیم عاطفی و احساسی و پیچیده به شکلی زیبا و تأثیرگذار برای مخاطب است و برای دستیابی به این هدف، آشنایی کافی با طراحی و هنرهای تجسمی به طور کلی، سینما و نرم افزارهای مرتبط ضروری است. برای بیان مفاهیم گوناگون آموزشی، فرهنگی، تاریخی، مذهبی، تفریحی، تبلیغاتی، پویانمایی به عنوان ابزار بسیار قدرتمندی شناخته شده است و تربیت نیروی متخصص برای تولید فیلم های پویانمایی در حد بین المللی، اهمیت و ضرورت آموزش این رشته را فزونی می دهد.

گفتگو کنید:

برای بالا بردن کیفیت فیلم‌های تصویر متحرک چه پیشنهادهاتی دارید؟

این رشته کاردانی هم دارد. این رشته در ایران دوره کارشناسی ارشد دانشجو پذیرفته می‌شود و معمولاً فارغ التحصیلان دوره‌های کارشناسی ارتباط تصویری و نقاشی بیش از سایر رشته‌های هنری داوطلب ورود به این دوره کارشناسی ارشد هستند.

فیلم‌های پویانمایی هم معمولاً حاصل یک کار گروهی و همکاری چند مهارت و تخصص است؛ اما گستردگی کار گروهی آن در حد سینما نیست. فیلمنامه نویس، اجرا کار یا عروسک ساز، تدوینگر، کارشناس موسیقی متن، گروه گویندگان طراح تیتراژ، مدیر فیلمبرداری از افرادی هستند که ممکن است در یک فیلم پویانمایی مشارکت داشته باشند. (تصویر ۳-۳)

تصویر ۳-۳- کارگاه تصویر متحرک در یک دانشکده هنری

این هنر به دلیل جاذبه فراوانی که بین گروه‌های مختلف مردم دارد و به خاطر امکانات طراحی و تصویری زیاد، در پرداختن به موضوعات متنوع توانسته به صورتی فراگیر و در سطحی وسیع مطرح شود.

اکنون که تولید فیلم‌های پویانمایی به صورت انبوه در استودیوهای کوچک و بزرگ در

گوشه و کنار کشورمان آغاز گردیده است، نیاز به آموزش تخصصی و دانشگاهی در این رشته برای انتقال بهتر و تأثیرگذار پیام فیلم به مخاطب و رعایت استانداردهای جهانی که بر اثر این آموزش می‌توان با آنها آشنا شد، بسیار ضروری جلوه می‌کند. (تصویر ۴-۳)

تصویر ۴-۳- استوری برد

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- سرپرستی یک گروه تولید فیلم‌های پویانمایی یا مدیریت یک مؤسسه تولید پویانمایی.
- ۲- همکاری با گروه‌ها و مؤسسات تولید فیلم‌های پویانمایی به عنوان کارگردان یا دستیار کارگردان، تهیه‌کننده، فیلمنامه‌نویسی، کارشناس تدوین، مدیر فیلمبرداری، طراح صحنه، ... ۳- تدریس موارد فوق‌الذکر در کلاس‌های آزاد آموزش پویانمایی و فرهنگسراها و آموزشگاه‌های مختلف.
- ۴- همکاری در سازمان‌های دولتی مربوط مانند: سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان...

- ۵- همکاری با مؤسسات تبلیغاتی برای تولید فیلم های پویانمایی تبلیغاتی.
 - ۶- تدریس پویانمایی در دوره های کاردانی و کارشناسی ارتباط تصویری در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی .
- علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان دوره کارشناسی ارشد تصویر متحرک، مسئولیتهای زیر را نیز که به طور غیرمستقیم با رشته آنها ارتباط دارد را می توانند انجام دهند:
- ۱- مدیریت سینماها و سالن های نمایش و اماکن مشابه مانند فرهنگسراها و کلاس های آموزش هنر.
 - ۲- تدریس طراحی در دوره های کاردانی و کارشناسی رشته های هنری در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و آموزشگاههای آزاد هنری.
 - ۳- مجری جشنها در مهدکودک ها و دبستان ها.
 - ۴- طراحی تیتراژ برای فیلم های سینمایی یا سریال های تلویزیونی.
 - ۵- همکاری با گروه های نمایش عروسکی.

پرسش ها

- ۱- ضرورت رشته تصویر متحرک را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته تصویر متحرک را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته تصویر متحرک مربوط هستند، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- در کدام یک از زمینه های تبلیغاتی، آموزشی، علمی تخیلی، علمی مستند، ادبیات داستانی ویژه بزرگسالان، داستان های ویژه کودکان، بیشتر می توان از فیلم های پویانمایی بهره برد؟ توضیح دهید.

تولید سیما، کارگردانی تلویزیون، تلویزیون و هنرهای دیجیتال

هدف های رفتاری:

در پایان این فصل، فراگیر باید بتواند:

۱- رشته های تولید سیما، کارگردانی تلویزیون، تلویزیون و هنرهای دیجیتال را توضیح

دهد.

۲- هدف از راه اندازی رشته های فوق را توضیح دهد.

۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که با رشته های تولید سیما، کارگردانی تلویزیون،

تلویزیون و هنرهای دیجیتال مربوط هستند را شرح دهد.

از سال ۱۳۳۷ شمسی که نخستین مرکز فرستنده تلویزیونی در ایران آغاز به کار کرد تا امروز، بیش از هر رسانه ای اثرگذار بوده است و امروز هم که در دور افتاده ترین روستاهای کشورمان حضور این جعبه جادویی را شاهد هستیم، همچنان باورهای مردم و افکارشان را شکل می دهد و تأثیر می گذارد. پژوهش های گوناگون در دهه های اخیر، ثابت کرده اند که نه تنها درک کودک از دنیای پیرامونش بستگی زیاد به تحلیل هایی دارد که تلویزیون به دست می آورد، بلکه تلویزیون در شکل دهی افکار بزرگسالان نیز سهمی عمده دارد.

بدیهی است که پرورش نیروهای متخصص و متعهد که آموزش های لازم را در تخصص های مرتبط با تولید و کارگردانی در تلویزیون و هنرهای دیجیتال کسب کرده باشند، با توجه به تأثیرگذاری و اهمیت تلویزیون، بسیار ضروری است.

رشته های تولید سیما، کارگردانی تلویزیون، تلویزیون و هنرهای دیجیتال، از یک سو ریشه در هنرهای سینمایی و نمایشی دارند و از سوی دیگر پایه در هنرهای تجسمی؛ و

رشته‌هایی مانند تصویر متحرک که متشکل از عناصر مختلف شنیداری، دیداری، داستانی، حرکتی، دراماتیک و ... همچنین دارای قدرت فوق العاده بیان مفاهیم هستند هم به آنها ارتباط دارند.

کارگردان تلویزیونی و طراح تولید، سبک بصری مناسب برای هر فیلم یا برنامه تلویزیونی را ابداع و طراحی می‌کند و برای دستیابی به نتیجه مناسب از طراحی صحنه و لباس، جلوه‌های ویژه، گریم، دکور و ایجاد وحدت و هماهنگی میان اجزا استفاده می‌نماید. انتخاب سبک بصری مناسب و اجرای آن تضمین کننده میزان تأثیرگذاری و ارتباط مخاطب با آثار هنری است و رشته‌های تولید سیما و کارگردانی تلویزیونی هم با همین هدف راه اندازی شده‌اند.

ظهور فن آوری دیجیتال در جنبه‌های مختلف فن آوری، در تولیدات تلویزیونی هم تحول چشمگیری را ایجاد کرده است که قبل از آن چنین امکاناتی به تصویر و تخیل هم راه نمی‌یافت. داوطلبان رشته دانشگاهی «تلویزیون و هنرهای دیجیتالی» با این امکانات به صورت تئوری و عملی آشنا می‌شوند که در کار حرفه‌ای بتوانند از تخصص خود بهره‌جویند.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

فارغ التحصیلان رشته‌های دانشگاهی تولید سیما، کارگردانی تلویزیون، تلویزیون و هنرهای دیجیتالی، معمولاً به استخدام سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران درمی‌آیند ولی علاوه بر آن از عهده انجام وظایف زیر که برخی به طور مستقیم و بعضی به صورت غیرمستقیم به رشته تحصیلی آنها مربوط است، برمی‌آیند.

۱- همکاری با گروه‌ها و مؤسسات تولید فیلم‌های سینمایی یا سریال‌های تلویزیونی.

۲- تدریس در کلاس‌های آزاد آموزش هنرهای نمایشی و فرهنگسراها و آموزشگاه‌های

مختلف.

۳- مجری یا همکار پژوهشی در پژوهش‌های مصوب مرتبط با تلویزیون و سینما و

نمایش.

۴- مدیریت، برنامه‌ریزی یا ارزشیابی فعالیت‌های هنری و آموزشی مرتبط با تلویزیون و

سینما و نمایش.

- ۵- مدیریت سینماها و سالن های نمایش و اماکن مشابه مانند فرهنگسراها و کلاسهای آموزش سینما و نمایش.
- ۶- طراحی صحنه و دکور برای برنامه های تلویزیونی.
- ۷- فیلمبرداری از سمینارها و مراسم و جشن های مختلف همراه با تدوین و صداگذاری و آماده سازی کامل.
- ۸- فیلمبرداری از خطوط تولید در کارخانه ها یا تهیه فیلم های علمی، آموزشی و مستند.
- ۹- تهیه فیلم های خبری و فیلمبرداری از حوادث غیرمترقبه و صحنه های کمیاب با اهداف مختلف.

پرسش ها

- ۱- ضرورت رشته های تولید سیما، تلویزیون و هنرهای دیجیتالی، کارگردانی تلویزیون را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های رشته های فوق الذکر را توضیح دهید.
- ۳- آیا در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال رشته های فوق الذکر وجود دارد؟ تحقیق کنید.

فصل چهارم

موسیقی

هدف های رفتاری:

در پایان این فصل، فراگیر باید بتواند:

- ۱- رشته های دانشگاهی موسیقی را نام ببرد و به اختصار توضیح دهد.
- ۲- تأثیر ورود اسلام به ایران را بر موسیقی ایرانی توضیح دهد.
- ۳- هدف از راه اندازی رشته های «آهنگسازی»، «نوازندگی موسیقی ایرانی»، «نوازندگی موسیقی جهانی»، «موسیقی نظامی» را به تفکیک شرح دهد.
- ۴- شیوه ی انتقال موسیقی مقامی را شرح دهد.
- ۵- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم با موسیقی مربوط است را توضیح دهد.

موسیقی هنری است که از روزگاران بسیار دور، پیش از آنکه آدمی سخن آغاز کند، همواره با او بوده و بخشی جدانشدنی از سرشت اوست. موسیقی، بار فرهنگی و میراث کهن تمدن اقوام مختلف را به دوش می کشد و برای هر جامعه و ملتی از تقدس و ارزش خاصی برخوردار است.

موسیقی در تمام مراسم و آئین های گوناگون جوامع بشری، اعم از مذهبی، جشن شادمانی، عزاداری، جنگ، ستیز و ... به همراه او بوده و همواره در انتقال اندیشه و احساسات انسانی مؤثر واقع شده است.

اقوام آریایی پس از مهاجرت به ایران، در نواحی جنوب ایران با تمدن اقوام عیلامی (ایلامی)

و آشوری و تمدن های میان رودان (بین النهرین) آشنا شدند و موسیقی آنها با سبک های موسیقی عیلامی و سامی اختلاط پیدا کرد.

در دوران نفوذ هنر یونانی ها، یعنی دوره اشکانی، موسیقی ایرانی از نفوذ موسیقی یونانی بر کنار نماند؛ اما باید گفت که به علت قدرت تمدن پیشرفته ایران زمین، این نفوذ پایدار نماند؛ بلکه بر عکس، موسیقی ایرانی، مبنای تازه ای برای موسیقی یونانی به همراه داشت و عقیده بر این است که موسیقی یونانی، براساس موسیقی ایرانی بنا شده است.

موسیقی دوره ساسانیان بسیار غنی بود و در زندگی مردم سهم عمده ای داشت و می گویند «باربد» مقام و پرده های موسیقی ایرانی را در این دوره به وجود آورد؛ ولی در واقع، او در این موسیقی فقط تغییراتی داد و آن را تکامل بخشید. درباره اهمیت موسیقی ایران باستان، همین بس که شاعران ایرانی هرگز شعری در وصف شکار سلاطین نسروده اند که در آن اشاره ای بر حضور رامشگران و نوازندگان سازهای مختلف نشده باشد، نام گوشه های موسیقی ما در اشعار رودکی، فردوسی، سعدی و حافظ نیز وجود دارد.

پس از آمدن اسلام به ایران، موسیقی تا حدودی محدود شد و نواختن آن فقط در مراسم عروسی و جشن های خانوادگی مجاز بود. ولی در خفا افرادی به تمرین موسیقی می پرداختند. اسلام، به موسیقی ایرانی جنبه ماوراءالطبیعی و روحانی داد و سبب شد که اعتلای روح و پرواز به عالم بالا از شنیدن آن حس شود.

پس از اسلام، موسیقی تازه ای به نام موسیقی درباری پدید آمد که مربوط به زندگی خصوصی پادشاهان و شاهزادگان بود. در سده چهارم هجری، دو دانشمند بزرگ ایرانی، فارابی و ابوعلی سینا، به موسیقی جنبه خاص علمی داده، آن را از نظر علم فیزیک و صوت مورد مطالعه قرار دادند.

موسیقی ایرانی، از راهی دیگر، یعنی از طریق ترکیه، یونان و روسیه به اروپای شرقی نفوذ کرد. موسیقی مقامی ایرانی، بیشتر به وسیله آواز منتقل شد، نه به وسیله نت. گرچه هر گونه تغییر و تحوّل در سبک موسیقی ایرانی، مجاز بود و حتی تشویق می شد، نوازندگان و آوازخوان ها سعی می کردند مقام های ایرانی را در حدود معینی نگهدارند و شاگرد با تمرین و تکرار، آنها را از استاد خود فرا می گرفت. همین روش انتقال موسیقی از استاد به شاگرد، یکی از جنبه های بسیار قوی رابطه انسانی، احساسی و فلسفی این هنر است که بسیار اهمیت دارد. با آنچه به اجمال اشاره شد این میراث هنری بسیار غنی در رشته های «آهنگسازی» و

«نوازندگی موسیقی ایرانی» از مجموعه رشته‌های دانشگاهی موسیقی باید به نسل جوان علاقمند به موسیقی منتقل شود که پی به ارزش فرهنگ پر مایه خود برده، موسیقی روح نواز و اصیل ایرانی را زنده نگاه دارند و پاسداری کنند.

علاوه بر رشته دانشگاهی «نوازندگی موسیقی ایرانی»، رشته «نوازندگی موسیقی جهانی» مناسب برای هنرمندانی است که ساز تخصصی غیرایرانی مانند پیانو دارند و هدف این دوره، تربیت نوازندگانی با بهره‌جویی از علم موسیقی جهانی جهت ارائه موسیقی بین‌المللی است.

«موسیقی نظامی» از دیگر رشته‌های دانشگاهی مجموعه موسیقی است که عمده‌ترین هدف آن، تربیت نیروهای متخصص موسیقی برای مراکز نظامی و انتظامی می‌باشد. موسیقی نظامی، یکی از اولین رشته‌های دانشگاهی است که در ایران از زمان تشکیل دارالفنون پایه‌گذاری گردیده است و پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی نیز از اولین رشته‌های موسیقی است که راه‌اندازی شد و تاکنون شمار زیادی از فارغ‌التحصیلان این رشته جذب مراکز مختلف ارتش جمهوری اسلامی ایران و برخی نهادهای تشریفات رسمی کشور شده‌اند.

هدف از برنامه تحصیلی رشته «آهنگ‌سازی»، تربیت ذوق و استعداد افرادی است که قابلیت کارهای خلاقه موسیقی را دارند. با تربیت آهنگساز قابل، به ویژه در موسیقی ایرانی، می‌توان امیدوار بود که ضمن خلق آثار ارزنده، تا حدودی مواد کار موردنیاز ارکسترها و گروه‌های مختلف کشور نیز تأمین شود و در صحنه جهانی نیز شاهد فعالیت‌هایی در جهت فرهنگ ایرانی باشیم. در این رشته، تمرکز اصلی دانشجویان بر فراگیری اصول آهنگسازی خواهد بود. دانشجویان این رشته لازم است در زمینه نوازندگی پیانو نیز به توانایی‌ها و مهارت‌های لازم دست یابند.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- عضویت در ارکسترهای موسیقی ایرانی.
- ۲- تدریس دروس نظری موسیقی در هنرستان‌های موسیقی.
- ۳- آموزش یک یا چند ساز مشخص به صورت انفرادی یا تدریس در کلاس‌های آزاد موسیقی و فرهنگسراها.
- ۴- همکاری با گروه‌های تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی به عنوان آهنگساز موسیقی متن.
- ۵- همکاری با گروه‌های نمایش و نمایش عروسکی به عنوان آهنگساز موسیقی متن.
- ۶- هدایت یا رهبری ارکسترهای نظامی.

۷- ساخت مارش های نظامی و تصنیف آهنگ های مناسب نظامی.
 ۸- تدریس موسیقی نظامی در مراکز نظامی و انتظامی.
 ۹- آهنگسازی به صورت سفارشی برای موضوع مشخص و یا علاقه شخصی.
 ۱۰- مدیریت، برنامه ریزی با ارزشیابی فعالیت های هنری و آموزشی مرتبط با موسیقی.
 ۱۱- همکاری با مؤسسات صوتی - تصویری و استودیوهای ضبط موسیقی.
 علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان مقاطع مختلف رشته موسیقی می توانند مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته موسیقی مربوط است را نیز انجام دهند:

- ۱- مجری جشنها در مدارس و دانشگاه ها و ادارات و مؤسسات.
- ۲- مدیریت مهدکودک ها یا تدریس موسیقی ویژه کودکان خردسال.
- ۳- همکاری با گروه های فیلم پویانمایی (تصویر متحرک) که برای متن تولیدات خود نیاز به موسیقی دارند.
- ۴- همکاری در گروه های موسیقی ویژه مراسم و مناسبت ها و جشن ها.
- ۵- همکاری در گروه های حرکات موزون و ویژه برای مراسم و مناسبتها و جشنها.
- ۶- آموزش خصوصی موسیقی به کودکان.
- ۷- همکاری با گروه های روانپزشکی موسیقی درمانی.
- ۸- همکاری با کارگاه های ساخت ساز.
- ۹- همکاری با شرکت های تبلیغاتی برای ساختن موسیقی متن فیلم های تبلیغاتی.

پرسش ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی موسیقی را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته موسیقی را شرح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با موسیقی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- ورود اسلام به ایران چه تأثیری در موسیقی ایرانی گذاشت؟ توضیح دهید.
- ۵- موسیقی مقامی ایرانی به چه شیوه ای منتقل می شد؟ توضیح دهید.

فصل پنجم

معماری و شهرسازی

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

۱- توضیح دهد که ایرانیان چه سبک هایی را در معماری توسعه داده و تکمیل نموده‌اند.

۲- تأثیر معماری ایران در دیگر جوامع را شرح دهد.

۳- هدف از راه اندازی رشته معماری را توضیح دهد.

۴- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با معماری مربوط

است را توضیح دهد.

معماری در ایران بیش از هفت هزار سال سابقه دارد و حداقل از پنج هزار سال قبل از میلاد تا به امروز، معماری در ایران بدون انقطاع ادامه داشته است. از نظر معنی و مقصود، معماری ایران از نظر معنی و مقصود، معماری ایران جنبه های آئینی، اشرافی، کاربردی و تزئینی دارد. ایرانیان در معماری خود سعی کرده اند که به طریقی خود را با نیروهای آسمانی مربوط سازند و این نکته تا به امروز نیز ادامه داشته است و سبب شده که یک وحدت و مداومت چندین هزار ساله به معماری ایران بدهد.

اغلب بناهای ایران در طول تاریخ، از نظر طرح کلی و شکل ساده هستند و از دور به انسان آرامش می بخشند؛ به ویژه وقتی این اثر با روکاری و تزیینات زیبا توأم باشد و به شخص اجازه دهد که مدتها وقت خود را صرف کشف ریزه کاری ها و زیبایی های لطیف و ظریف بنا سازد. ایرانیان برحسب وضع اقلیمی خود، چند سبک معماری جداگانه ای را با هم توسعه داده و تکمیل نموده اند: یکی سبک معماری ویژه مناطق پر درخت با باران محدود به یک فصل و دیگری سبک معماری در مناطق خشک و کم درخت است. در سبک اول، دیده می شود که

ایرانیان از ساختن خانه‌های کوچک ستون‌دار که ایوانی در جلوی بنا با یک سلسله ستون چوبی داشت و سقف آن معمولاً مسطح بود، به تدریج به ابنیه‌ای از قبیل قصرهای مادی و هخامنشی و سپس کاخ‌های ساسانی می‌رسند و تکمیل این سبک معماری را در عمارت چهل ستون و عالی قاپو دنبال می‌کنیم. دیگری سبک معماری است که با سقف‌های کوچک گنبددار و گهواره‌ای آغاز می‌شود و به تدریج به عظمت و بزرگی و شکوه و امکانات توسعه و تکامل آن افزوده می‌گردد تا بالاخره ما را از یک سو به طاق کسری و رواق‌های مساجد اسلامی و از سوی دیگر از چهار طاق‌های آتشکده‌های ساسانی و سپس مساجد و بناهای عظیمی مانند مقبره الجایتو در سلطانیه و مقبره حضرت ثامن الائمه (ع) و مسجد گوهرشاد در مشهد و مساجد شیخ لطف‌الله و امام و جامع و صدها مسجد عظیم دیگر در سراسر عرض و طول ایران می‌رساند و گنبدهایی به شکل‌های مختلف به وجود می‌آید که هر کدام خود نمونه و سرمشق برای دهها گنبد در کشورهای دور و نزدیک می‌گردد. (تصویر ۱-۵)

تصویر ۱-۵ - معماری گنبد دار - مسجد امام

ایرانیان از تزیین بناهای خود لذت می‌بردند؛ ولی هرگز به این معنی نبوده که زینت بنا به گونه‌ای باشد که تمامیت آن را به خطر اندازد و آن را به صورت یک موزه از همه نوع اضافات ناهنجار و نامربوط جلوه دهد و یکپارچگی بنا را مختل کند.

گفتگو کنید:

ارتباط معماری با دیگر هنرها را بررسی کنید.
آیا این ارتباط در زمان‌های گذشته با امروز متفاوت بوده است.

مدارک مستندی از نفوذ معماری ایران در معماری سایر اقوام، مانند: یونانی‌ها، هندی‌ها، ساکنین مناطق ارمنستان، پامیر، کشمیر و تبت وجود دارد و حتی رومی‌ها هم از این معماری متأثر شده‌اند.^۱ غیر از اینها معماری سده‌های میانه اروپا و معماری دوره‌های رنسانس و باروک در مغرب زمین تا حد زیادی تحت تأثیر معماری ایران بوده است. بلغارستان، اسپانیا، قفقاز و روسیه از دیگر مناطقی هستند که از معماری ایران تأثیر پذیرفته‌اند. (تصویر ۲-۵)

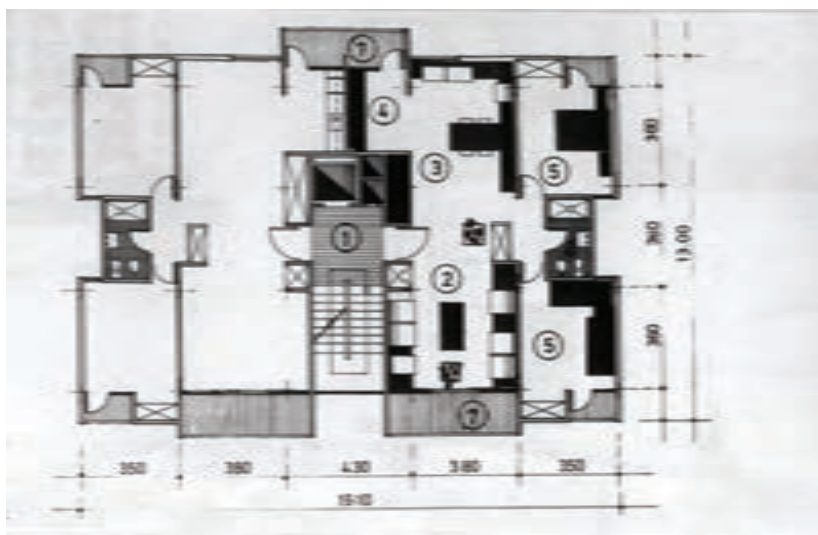

تصویر ۲-۵ - خانه حسن پور - اراک

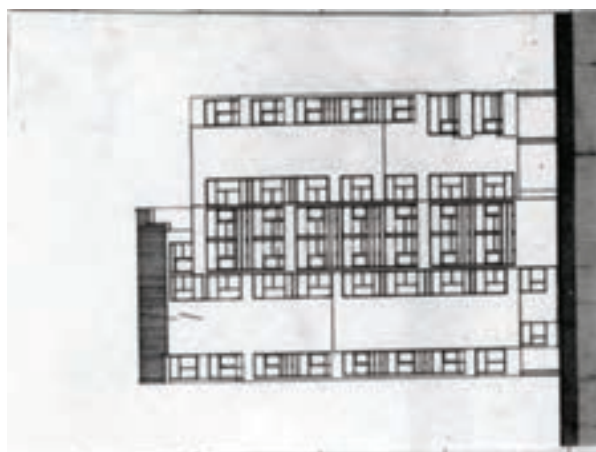
با ذکر این مقدمه افتخارآفرین و غرورانگیز، اگر افزایش روز به روز جمعیت و در نتیجه مشکل سکونت این جمعیت در نظر گرفته شود، اهمیت معماری و برنامه ریزی مناسبی برای آن، آشکار می‌گردد که یکی از راه‌های رسیدن به این هدف، تربیت افرادی است که بتوانند

۱- ر.ک: نیرنوری، عبدالحمید؛ سهم ارزشمند ایران در فرهنگ جهان، جلد اول، چاپ دوم؛ تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی؛ ۱۳۸۵؛ ص ۴۰۸.

به فضای زیست انسانی، چه سکونت و چه مکان کسب و کار، انتظام بخشی لازم را بدهند تا به این ترتیب، ابعاد کمی و شرایط کیفی زیست و رشد در جامعه فراهم گردد. (تصویر ۳-۵ تا ۴-۵)

تصویر ۳-۵ - پلان یک ساختمان مسکونی

تصویر ۴-۵ - نمای همان ساختمان مسکونی

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

۱- طراحی یک ساختمان مستقل و مشخص یا مجموعه های زیستی کوچک و بزرگ، از

طرح های اولیه تا مراحل اجرایی کار و طراحی اجزا و عناصر تشکیل دهنده بنا که این زمینه از کار مهندس معمار، وظیفه اصلی و محوری او را تشکیل می دهد.

۲- مدیریت و سرپرستی دفاتر مشاور معماری یا همکاری در آنها به عنوان مهندس معمار.

۳- نظارت بر صحت انجام کار در عملیات اجرایی ساختمانی به عنوان مدیر یا همکار مدیر کارگاه.

۴- مدیریت و هماهنگی اجرایی پروژه های معماری و مشارکت در مدیریت اجرایی پروژه های معماری گسترده.

۵- همکاری با متخصصان برنامه ریز مجتمع های زیستی در امور مربوط به برنامه ریزی مجتمع ها در مقیاس های متفاوت.

۶- همکاری و هماهنگی با تمام متخصصانی که کارشان با سازماندهی فضای زیست مرتبط است؛ مانند: اکولوژیست ها، اقلیم شناسان، متخصصان علوم اجتماعی و اقتصادی و جغرافیا، برنامه ریزان مسائل اجتماعی و اقتصادی و ...

۷- مجری یا همکار پژوهشی در طرحهای پژوهشی مرتبط با معماری و به طور کلی طراحی فضای زیست.

۸- تدریس دروس مرتبط با معماری و فضای زیست.

۹- مدیریت، برنامه ریزی یا ارزشیابی فعالیت های هنری و آموزشی مرتبط با معماری.

۱۰- تغییر عملکرد ساختمان های قدیمی به جدید.

۱۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی که با معماری ارتباط دارند، مانند: وزارت

مسکن و شهرسازی، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، شهرداری و ...

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان مقاطع مختلف رشته معماری می توانند مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته معماری مربوط است نیز انجام دهند:

- ۱- عکاسی معماری و عکاسی صنعتی.
- ۲- همکاری با معماران داخلی در پروژه‌های مختلف یا انجام امور معماری داخلی به صورت مستقل.
- ۳- مدیریت نمایشگاه‌های معماری داخلی و مبلمان منازل و ادارات.
- ۴- تدریس دروسی مانند «پرسپکتیو» و «طراحی» در دوره‌های کاردانی و بالاتر.
- ۵- همکاری با گروه‌های تولید فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی برای مشاوره یا آماده‌سازی فضاهای معماری.
- ۶- همکاری با گروه‌های مشاوره شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری.
- ۷- همکاری با گروه‌های مرمت بناهای تاریخی.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی معماری را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته مهندسی معماری را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با مهندسی معماری مربوط است وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- شیوه‌های مختلف معماری ایران را شرح دهید.
- ۵- نحوه‌ی کاربرد تزئین در بناهای ایرانی را توضیح دهید.

مهندسی شهرسازی

هدف های رفتاری:

- ۱- چگونگی تشکیل نخستین شهرها را شرح دهد.
- ۲- مفهوم شهر را تعریف کند.
- ۳- هدف از راه اندازی رشته مهندسی شهرسازی را توضیح دهد.
- ۴- تفاوت های شهر و دهکده را بیان کند.
- ۵- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با مهندسی شهرسازی مربوط است را توضیح دهد.

پس از انقلاب کشاورزی و سکونت انسان ها در سرزمین های مشخص، که معمولاً در کنار رودخانه ها و دریاچه ها و دریاها بوده است، که بتواند کشاورزی و دامداری کند و حمل و نقل نماید، نخستین شهرها شکل گرفته اند و واژه «مدینه» به معنی «شهر»، ریشه کلمه «تمدن» است که با شهرنشینی، تمدن به وجود می آید.

در سرزمین ایران، شهرها به دو طریق تشکیل گردیده اند: یکی شهرهایی که در کنار دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی برپا می شد که نمونه آن شهرهایی است که در خوزستان (عیلام) و میان رودان (بین النهرین) جنوبی ساخته شده است و دوم شهرهایی که در مرکز فلات، به دلایل مختلف اقتصادی یا سیاسی به وجود آمده اند.

شهرها از لحاظ وسعت با دهکده های سابق قابل مقایسه نبودند و گرچه مقایسه آنها با شهرهای بزرگ امروز بی معنی است، ولی قدمی به سوی ایجاد شهرهای امروزی می باشد که توسط مردم چندین هزار سال پیش برداشته شده است. برای مثال، شهر «اور» که یکی از شهرهای سومریان بود، شصت هکتار مساحت و در حدود بیست و چهار هزار نفر جمعیت

داشت و شهر سوخته که (بین سالهای ۲۹۰۰ تا ۱۹۰۰ پیش از میلاد)، مسکن مردمان شرق ایران بوده و هفتاد هکتار وسعت داشته است.

آریایی‌ها که به قصد سکونت به ایران آمده بودند، در مناطقی که آب‌های زیرزمینی کافی بود و یا در کنار رودخانه‌ها ساکن می‌شدند که هم آب آشامیدنی داشته باشند و هم بتوانند کشاورزی و دامداری کنند و برای حفظ خود از خطر هجوم اقوام دیگر، نخست قلعه‌ای می‌ساختند و برج و بارویی گرداگرد آن بنا می‌کردند و هنگام لزوم با احشام خود به آن پناه می‌بردند.

هر آبادی و شهری دارای یک قسمت درونی بود که دیوار برج و باروی آن، به عنوان پناهگاه استفاده می‌شد و گاهی هم دورتادور آن، خندقی کنده می‌شد تا موقع خطر، آن را پر از آب کنند. غیر از این قسمت اصلی هر آبادی آریایی، به تدریج در اطراف آن آبادی‌های دیگری ساخته می‌شد که به آنها «شارستان» یا «شهرستان» می‌گفتند و روستاها در اطراف شارستان تشکیل می‌شدند.

در تمام دوره قبل از اسلام و در تمام دوره اسلامی تا همین اواخر، اغلب شهرها دارای دروازه‌هایی بودند و بارو و خندق داشتند و در هنگام غروب، دروازه‌ها بسته می‌شد و بامداد، دوباره باز می‌شدند.

«رالف لینتون» در کتاب «سیر تمدن» خود می‌نویسد: «شهر، اختراعی است اجتماعی که ارزش آن در رشد تمدن به هیچ وجه از هیچ یک از اختراعات فنی و اساسی به استثنای فن کشاورزی، کمتر نیست^۱» و سپس شهر را چنین تعریف می‌کند:

«شهر، جامعه‌ای است که بقایش مبتنی است بر داد و ستد محصولات و مصنوعات و تشکیل سازمان‌هایی برای تهیه و توزیع آذوقه و مواد خام و اصولاً موجودیت هر شهر بستگی به همین مبادلات و داد و ستدها دارد و تفاوت آن با دهکده از همین جهت است.»

«مردم هر دهکده، غذا و بیشتر مواد موردنیاز خود را از حوالی نزدیک خود به دست می‌آورند و به طور کلی میدان فعالیت و بهره‌برداریشان محدود به همان مسافتی است که

۱- لینتون، رالف؛ سیر تمدن؛ ترجمه پرویز مرزبان، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۲، ص ۱۱۴.

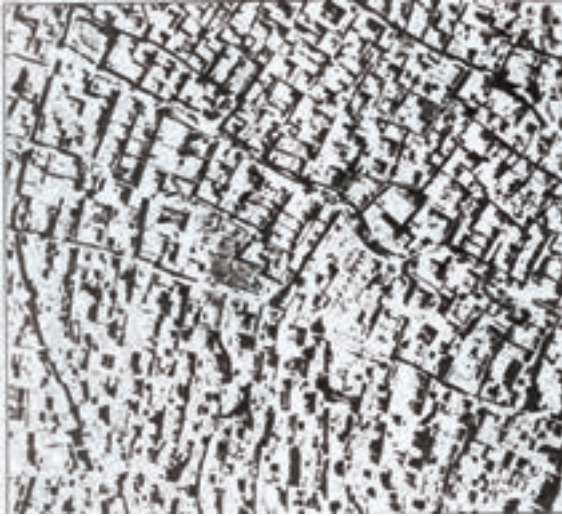
هر فرد انسانی می‌تواند در طول روز طی کند تا به مزرعه‌اش برسد و در آن به کار کشاورزی بپردازد و سپس دوباره به خانه‌اش بازگردد. حجم جمعیتی که در یک دهکده می‌تواند به حیات خود ادامه دهد نیز به ندرت از چند صد نفر تجاوز می‌کند و حال آن که شهر می‌تواند مرکز تجمع افراد بیشماری شود و هیچ حدی برای آن نیست».

به همان ترتیب که در معماری سابقه ایرانیان بسیار درخشان بوده، در شهرسازی نیز هم در دوره‌های تاریخی قبل از اسلام و هم در سده‌های پس از آن، شهرت عالمگیری داشته است به طوری که در زمان شاه عباس اول صفوی، پایتخت ایران یعنی اصفهان، به نصف جهان معروف بوده است و پروفیسور پوپ در مورد این شهر می‌گوید: «... حتی آثار باقیمانده از این نقشه‌های شهرسازی و ابنیه زیبایی که در چهار طرف میدان بزرگ و باز نقش جهان وجود دارد، کافی هستند که به ما یادآوری کنند که در اینجا یکی از عالیترین و عظیم‌ترین و در عین حال منطقی‌ترین و زیباترین نقشه‌های شهرسازی که تاکنون به ثمر رسیده دیده می‌شود. ایرانیان که از نظر تاریخی از مشهورترین ریاضیدانان و استادان تزیینات هستند، این دو استعداد خود را که برای ریختن نقشه و به انجام رسانیدن آن هر دو لازم است، به کار یکی از بزرگترین برجسته‌ترین طرح‌های شهرسازی جهان گرفته‌اند»^۱.

در کشور ما اکنون با توجه به گستردگی و تنوع مناطق مختلف و توسعه نیافتگی حوزه‌های وسیعی از آن و همچنین برخی تمرکزهای منتج از نبودن برنامه ریزی یا برنامه ریزی‌های غلط، نیاز به تحولی اساسی در جهت تحول و رشد همگون در مناطق مختلف محسوس است تا بتوان از منابع سرشار طبیعی و انسانی موجود، به طریقی مناسب بهره‌مند گردید و به استقلال سیاسی و اقتصادی و فرهنگی منطبق بر آرمان‌های انقلاب اسلامی دست یافت.

تحول، رشد و ایجاد محیط زیست سالم، نیازمند برنامه ریزی صحیح، سازمان و نیروهای تخصصی لازم و همکاری و مشارکت مردمی خاص خود است که بدیهی است از اولین اقدامات ضروری آموزش و تربیت نیروهای متخصص از سوی دانشگاه‌های کشور می‌باشد و رشته مهندسی شهرسازی با گرایش‌های «برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای» و «طراحی شهری»،

برای رفع نیازهای فوق، برنامه ریزی شده است. (تصاویر ۵-۵ و ۵-۶)

تصویر ۵-۶- عکس هوایی از مرکز محله «علیقلی آقا» یکی از مراکز محله بیدآباد در شهر اصفهان (همان تصویر قبل)

تصویر ۵-۵- پلان مرکز محله «علیقلی آقا» یکی از مراکز محله بیدآباد در شهر اصفهان (نقشه به روز شده در سال ۱۳۷۸)

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

- ۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی مرتبط با شهرسازی و برنامه ریزی شهری و منطقه ای مانند: وزارت مسکن و شهرسازی، شهرداری ها، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان برنامه و بودجه، ...
- ۲- همکاری در پروژه های شهرسازی و طراحی شهری در سازمان های دولتی و بخش خصوصی.
- ۳- همکاری در پروژه های برنامه ریزی شهری و منطقه ای در سازمان های دولتی و بخش خصوصی.
- ۴- همکاری با گروه های کوچک یا گسترده از متخصصان طراحی شهری و برنامه ریزی شهری و منطقه ای برای طراحی روش های اجرایی مطلوب و اندیشیده ای برای برخورد با

مسائل فضایی - کالبد شهر و شرکت در فرایند برنامه ریزی، تصمیم گیری و اجرا با هدف سازمان دادن محیط های زیست انسانی.

۵- همکاری با گروه های کوچک یا گسترده از متخصصان طراحی شهری و برنامه ریزی شهری و منطقه ای برای شناخت و تجزیه و تحلیل ساخت کالبدی شهر، روستا و منطقه و ارزیابی طرح ها و برنامه های میان مدت و بلندمدت رشد و تحول و توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی در مقیاس های منطقه ای، شهری و روستایی.

۶- همکاری در شرکت های مهندسی مشاور ساختمان.

۷- تدریس در دوره های کاردانی مرتبط با معماری.

۸- مدیریت و هماهنگی پروژه های شهرسازی یا مشارکت در مدیریت اجرایی پروژه های شهرسازی گسترده.

۹- همکاری و هماهنگی با تمام متخصصانی که کارشان با سازماندهی فضای زیست مرتبط است؛ مانند: اکولوژیست ها، اقلیم شناسان، متخصصان علوم اجتماعی و اقتصادی و جغرافیا، برنامه ریزان مسائل اجتماعی و اقتصادی، ...

۱۰- مجری یا همکار پژوهشی در طرح های پژوهشی مرتبط با شهرسازی (برنامه ریزی شهری و منطقه ای و طراحی شهری).

۱۱- مدیریت، برنامه ریزی یا ارزشیابی فعالیت های مرتبط با شهرسازی (برنامه ریزی شهری و منطقه ای و طراحی شهری).

علاوه بر مشاغل که نام برده شد، از فارغ التحصیلان مهندسی شهرسازی انتظار می رود که وظایف و مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته شهرسازی مربوط است را انجام دهند:

۱- همکاری با مهندسی معمار در پروژه های مختلف.

۲- همکاری با گروه های مرمت بناهای تاریخی و باستان شناسی.

۳- همکاری با گروه های تولید فیلم های سینمایی و تلویزیونی برای مشاوره یا آماده سازی شهرک های سینمایی.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی مهندسی شهرسازی را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته مهندسی شهرسازی را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی را که با مهندسی شهرسازی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- تفاوت‌های شهر و روستا را شرح دهید.

معماری داخلی

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- رشته معماری داخلی را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته معماری داخلی را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته معماری داخلی مربوط است را توضیح دهد.

امروزه و نیز در طی تاریخ، دو هدف اصلی می توان برای معماری داخلی قائل شد: یکی ایجاد نظم و اقتصاد در طراحی و توزیع و تقسیم فضاها و در نظر گرفتن منطقی عملکرد آنها - چه در کوتاه مدت و چه در زمان طولانی - و دیگر زیبایی و چشم نوازی و موزون بودن فضا و استقرار عناصر و احجام داخل آن.

اگر در صفحات گذشته به این باور دستیابی حاصل شد که ایرانیان در طی سده های مختلف قبل و بعد از اسلام معماری ارزشمند و چشمگیری داشته اند که بسیاری از جنبه های اصلی و فرعی آن مورد تقلید جهانیان واقع شده است، شکی نباید داشت که در اغلب بناهای ایرانی معماری داخلی اهمیت بیشتری دارا بوده و به آن بیش از ظاهر بنا پرداخته شده است.

به طور مثال، هم اکنون در شهرهایی مانند اصفهان و یزد، خانه های قدیمی وجود دارد که نمای ظاهری بسیار ساده با تزیینات بسیار اندک یا بدون تزیین دارند ولی در داخل آن ریزه کاری های تزیینی فراوانی دیده می شود که با وجود غبار زمان و تخریب و کهنگی حاصل از آن، هنوز مانند جواهری درخشان، چشم را نوازش می دهد. معماری داخلی در ایجاد هویت کلی بنا، سهم مهمی را به خود اختصاص می دهد.

امروزه برای هر نیاز جامعه و یا هر حرفه اجتماعی مبتنی بر آن، تحصیلات علمی و دوره آموزشی متناسب با آن در دانشگاه‌ها وجود دارد. کارشناسان و متخصصان در هر حوزه و در هر زمینه، از آن رو تربیت و پرورش می‌یابند تا خلاء و چالش‌های کمی و کیفی را پاسخگو بوده و یا ضرورت‌های زندگی انسان و نیازهای جسمی و روحی او را برآورده سازند و هر روز براساس نوآوری، خلاقیت، تحول و توسعه اندیشه، محیط زیست انسان را بهبود بخشند.

از میان طیف وسیع فعالیت‌های هنری، آن دسته که در نظامیابی، هویت بخشی، و نیز کمال و تعالی فضای زیست انسانی نقش مؤثر و تعیین کننده دارند، مورد توجه و تأکید ویژه بوده‌اند. رشته معماری داخلی نیز از آنجا که مستقیماً به طرح و انتظام فضای زیست انسان در مقیاس‌های مختلف و در اشکال متنوع آن می‌پردازد، از اهمیتی ویژه برخوردار بوده و راه‌اندازی رشته دانشگاهی آن، ضرورت داشته است.

معماری داخلی، از رشته‌هایی است که زمینه فعالیت عملی آن را در جامعه می‌توان به وفور مشاهده کرد. طراحی و معماری داخلی نمایشگاه‌های بزرگ و کوچک، صحنه آرایبی فضای برگزاری سمینارها و جشنواره‌ها، طرح و آرایش داخلی فروشگاه‌های بزرگ و کوچک، هتل‌ها، بانک‌ها، ادارات مختلف، مجتمع‌های تجاری، خانه‌های مسکونی، ایستگاه‌های راه‌آهن و مترو، سالن‌های پایانه‌ها، فرودگاه‌ها و ... و همچنین احیاء و بازآرایی بناهای تاریخی، همگی مواردی هستند که نیاز به طراح معماری داخلی را الزامی می‌نمایند.

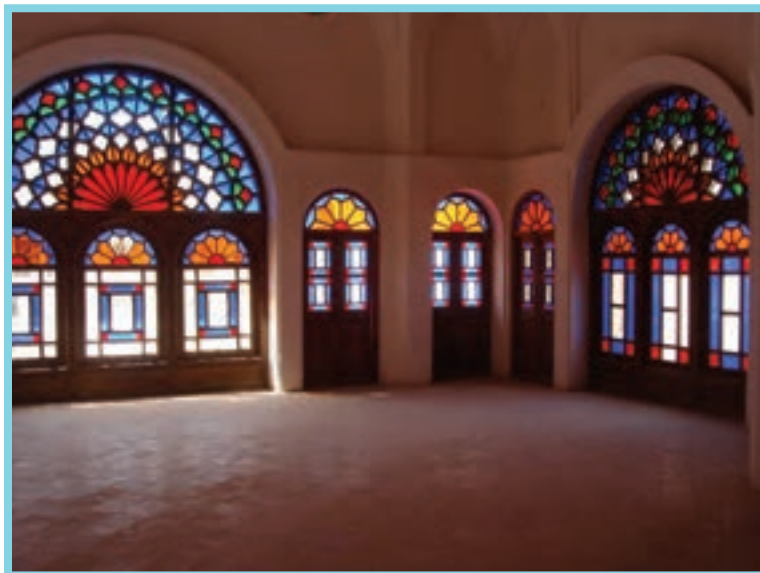
گفتگو کنید:

رشته‌ی معماری داخلی چه ارتباطی با رشته‌های ارتباط تصویری و طراحی صنعتی

دارد؟

اگرچه تا حدودی خلأ فعالیت کارآمدان این رشته را معماران، طراحان صنعتی و حتی طراحان گرافیک در سطوح علمی - عملی، و یا صنعتگران و دکوراتورهای تجربی در سطح تجربی و شغلی انجام می‌دهند، اما تمام این فعالیت‌ها زمانی می‌تواند به گونه‌ای صحیح و

متکی بر علم، تجربه، ذوق، علاقه و هنر و تخصص انجام گیرد که توسط فارغ التحصیلان رشته معماری داخلی هدایت گردد. مفاهیمی چون: بافت، رنگ، نور، صوت، مقیاس و تناسب، ترکیب بندی و چیدمان، تکنیک ها و روش های ساخت، کیفیت و کارایی مصالح در این رشته اهمیت ویژه ای دارند. (تصویر ۷-۵)

تصویر ۷-۵ - خانه ی طباطبایی ها

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

- ۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی مرتبط با معماری داخلی مانند: وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، شهرداری ها، ...
- ۲- همکاری با شرکت های ساختمانی و دفاتر معماری در بخش خصوصی.
- ۳- همکاری در پروژه های ساختمانی و شهرک سازی.
- ۴- مدیریت دفاتر طراحی و معماری داخلی یا همکاری با این گونه دفاترها.
- ۵- تدریس در دوره های کاردانی یا کارشناسی مرتبط.
- ۶- مدیریت و هماهنگی پروژه های معماری داخلی یا مشارکت در مدیریت اجرایی پروژه های معماری گسترده.

۷- مدیریت، برنامه ریزی یا ارزشیابی فعالیت های مرتبط با معماری داخلی.

۸- مدیریت فروشگاه های مبلمان دفتری و اداری و منزل و لوازم تزئینی مرتبط با

دکوراسیون

۹- طراحی صحنه در برنامه ریزی تلویزیونی.

۱۰- همکاری با گروه های تولید فیلم های سینمایی و تلویزیونی برای طراحی صحنه.

علاوه برمشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته معماری داخلی می توانند وظایف و مسئولیتهای زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته معماری داخلی مربوط است را انجام دهند:

۱- طراحی صحنه در نمایش های مختلف.

۲- همکاری با گروه های طراحی صنعتی.

۳- طراحی و اجرای نقاشی دیواری یا نقش برجسته برای طبقه همکف هتل ها، یا رستوران ها و اماکن عمومی مشابه و نیز طراحی و اجرای نقوش دیواری بسیار بزرگی برای پایانه های مسافربری و میدین و ...

۴- مدیریت کارگاه های تولید لوازم تزئینی و دکوراسیون مانند چراغ ها و آباژورها و دیوارکوب و میزهای کوچک و ... یا طراحی در اینگونه کارگاه ها.

۵- مدیریت کارگاه های تولید مبلمان اداری و دفتری و منازل مسکونی و یا طراحی در اینگونه کارگاه ها.

۶- طراحی و اجرای حجم یادبود و یا سردر ورودی برای دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی یا پژوهشی و یا کارخانجات و موارد مشابه.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی معماری داخلی را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته معماری داخلی را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با معماری داخلی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

فصل ششم

سایر رشته های مرتبط با هنر

پژوهش هنر

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
۱- رشته پژوهش هنر را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته پژوهش هنر را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته پژوهش هنر مربوط است را توضیح دهد.

هنر، بارزترین تجلی اعتلای هر فرهنگ و تمدنی است؛ به عبارت دیگر، معیار سنجش عظمت هر تمدن، آثاری است که در گستره آن به عرصه ظهور می رسد و از عمق ارزش های معنوی آن حکایت می کند.

با نگاهی گذرا به جامعه معاصر ایران، می توان دریافت که هنر در کشور ما دچار نوعی بحران شده و از یک طرف دور شدن از سنت پایدار و ارزشمند گذشته و از سویی دیگر سردرگمی در یافتن هویت جدید، هنر امروز ما را دچار بی هویتی و تنزل کیفیت نموده است. به نظر می رسد که این دشواری ها به خاطر نداشتن شناختی عمیق و جهت دار از هنر باشد که برای آن نگرشی عمیق و معنایی در چيستی فعالیتی به نام «هنر»، ضروری است که از درونی ترین لایه های وجود انسان نشأت می گیرد. رویارویی نداشتن نقادانه با میراث هنری

غرب و کمبود آگاهی ژرف از هنر خودی نیز این بی هویتی را بیشتر دامن زده است. دوره های کارشناسی ارشد و دکترای پژوهش هنر (این رشته، دوره کارشناسی ندارد)، می توانند فرصتی مناسب برای ژرف نگری در این مسائل و نیز چاره اندیشی درباره مشکلات حال و آینده هنر باشند.

امروزه جهان هنر، همانند دیگر معارف بشری، وسعت بسیاری یافته و تحت تأثیر ابعاد مختلف ذاتی و اکتسابی وجود انسان، نمودهای متفاوتی به خود گرفته است و هر یک از این وجوه نمودها نیز به نوبه خود چنان بسط یافته‌اند که در برخی موارد، تمامی کالبد هنر را در یک عصر و یا یک موقعیت جغرافیایی و یا شرایط اجتماعی به تسخیر خود در آورده‌اند.

دامنه این وجوه گوناگون به وادی قضاوت و نقد هنر نیز کشیده شده است به گونه‌ای که بررسی یک اثر یا آثار هنری یک دوره و یک عصر، بر حسب آنکه با چه نگاهی به آن نگریده شده، متفاوت خواهد بود. از زمینه‌های رایج در باب بررسی آثار هنری، زمینه‌های نظری و تاریخی است. این دو زمینه یعنی «زمینه نظری» و «زمینه تاریخی» با وجود استقلال، در بسیاری از موارد با هم تداخل دارند.

نکته مهم دیگری که بسیاری از متفکرین بر آن اتفاق نظر دارند، این است که «نفس تاریخ»، فقط قرار گرفتن یک سلسله اتفاقات و حوادث با ترتیب خاص تقدم و تأخر زمانی نیست؛ بلکه تاریخ، خود از مقولات نظری است. بنابراین، چه تاریخ را بستری برای ظهور نظریه‌ها فرض کنیم و چه خود تاریخ را مقوله‌ای نظری بدانیم، ارتباط تنگاتنگ این دو مفهوم قطعی و آشکار است که هر دو در رشته دانشگاهی پژوهش هنر لحاظ شده‌اند.

در برنامه و سر فصل دروس مصوب رشته کارشناسی ارشد پژوهش هنر در شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری، تعریف و هدف دوره به شرح زیر آمده است: «دوره کارشناسی ارشد پژوهش هنر، یکی از دوره‌های آموزش عالی است که هدف آن تشویق و ترغیب تفکر در مقوله هنر، رشد خلاقیت‌های هنری و ارتقاء سطح بینش هنری در فرهنگ اسلامی است».

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط

- ۱- همکاری با ادارات و سازمان‌های دولتی یا بخش خصوصی به عنوان مشاور هنری.
- ۲- تدریس در دوره‌های کاردانی و کارشناسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق التدریس یا جذب شدن به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به عنوان هیأت علمی در صورت دارا بودن مدرک دکتری.

۳- مدیریت سازمان ها و مؤسسات و دفاتری که به نوعی حوزه فعالیت آنها با هنر مرتبط است.

۴- همکاری با گروه های تولید فیلم های سینمایی و تلویزیونی برای طراحی صحنه براساس سوابق تاریخی.

۵- همکاری با مؤسسات پژوهشی اعم از دولتی یا بخش خصوصی به عنوان پژوهشگر.

۶- همکاری با گروه های برنامه ریزی شهری و منطقه ای.

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته پژوهش هنر وظایف و مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته پژوهش هنر مربوط است را می توانند انجام دهند:

۱- ترجمه کتاب ها و مقالات هنری برای ناشرین و مطبوعات.

۲- همکاری با گروه های باستانشناسی و پژوهش های تاریخی.

۳- همکاری با گروه های تهیه فیلم های مستند برای انجام پژوهش های مرتبط با موضوع رشته تحصیلی.

۴- همکاری با گروه های شهرسازی به عنوان پژوهشگر.

۵- همکاری در زمینه های پژوهشی و نظری مربوط به رشته تحصیلی دانشگاهی دوره کارشناسی ارشد.

۶- مدیریت کلاس های آزاد هنری.

۷- مسئولیت های اجرایی مختلف در دانشکده های هنری، هنرستان ها و مؤسسات مشابه آموزشی، پژوهشی و فرهنگی.

پرسش ها

۱۱۰

فصل ششم

۱- ضرورت رشته دانشگاهی پژوهش هنر را توضیح دهید.

۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته پژوهش هنر را توضیح دهید.

۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته پژوهش هنر مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- رشته فلسفه هنر را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته فلسفه هنر را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که با رشته فلسفه هنر مربوط است را توضیح دهد.

هنر، عرصه اصیل تجلی زیبایی و دریافت های ذوقی و زیبایی شناختی انسان است و مجالی برای جولان قوه خیال می باشد تا از آن طریق، صورت تحقق و عینیت به یافته های خود ببخشد.

در ایران، تحلیل چيستی و ماهیت هنر در تراز تحلیل های نظری از پیچیدگی های مضاعف برخوردار است. گشودگی دروازه های عرصه فرهنگ و تمدن به سوی تمدن های دیگر، به ویژه تمدن غربی، زمانی که با میراث داری فرهنگی اصیل و با پیشینه ای طولانی در هم آمیخته، متفکران و نظریه پردازان را با انواع سئوالات و دغدغه ها در مورد اصالت فرهنگ و تمدن و هنر بومی و چگونگی تعامل و ارتباط آن با فرهنگ و هنر غیربومی مواجه ساخته و از این طریق پرسش های اصیل فراوان فرا روی آنان نهاده است. بررسی اجمالی سیر پژوهش ها و آموزشها در حوزه فلسفه هنر در ایران، هیچ نشانی از هدفمندی و مواجهه اصولی و سازمان یافته و اندیشیده شده در حوزه مذکور در اختیار نمی گذارد.

دوره کارشناسی ارشد فلسفه هنر، فرصتی است تا مگر از آن طریق، به صورتی سازمان یافته و با تعاریفی مشخص و اهدافی معین بتوان همزمان با غنی سازی گفتمان، «نظر فلسفی» در عرصه هنر، در حوزه تأملات نظری نیز نظام بخشید.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

- ۱- همکاری با ادارات و سازمان‌های دولتی یا بخش خصوصی به عنوان مشاور هنری.
- ۲- تدریس در دوره‌های کاردانی و کارشناسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق‌التدریس یا جذب شدن به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به عنوان هیأت علمی در صورت دارا بودن مدرک دکتری.
- ۳- مدیریت سازمان‌ها و مؤسسات و دفاتری که به نوعی حوزه فعالیت آنها با هنر مرتبط است.
- ۴- ترجمه کتاب‌ها و مقالات هنری برای ناشرین و مطبوعات.
- ۵- مسئولیت‌های اجرایی مختلف در دانشکده‌های هنری، هنرستان‌ها و مؤسسات مشابه آموزشی، پژوهشی و فرهنگی.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی فلسفه هنر را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته فلسفه هنر را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با رشته فلسفه هنر مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

مرمت آثار تاریخی

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

- ۱- رشته مرمت آثار تاریخی را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته مرمت آثار تاریخی را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته مرمت آثار تاریخی مربوط است را توضیح دهد.

کشور ایران از نظر تنوع و تعدد اشیاء منقول فرهنگی و تاریخی منحصر به فرد می باشد و اشیاء به دست آمده از حفاری های باستان شناسی، حکایت از تاریخ، هنر و تمدن غنی این سرزمین دارد. پس چگونگی حفظ و مرمت این آثار در برنامه آموزش عالی جایگاه ویژه ای پیدا می کند. تحولات فن آوری امروز دنیا در خصوص حفاظت از اشیاء فرهنگی و تاریخی، همزمان با گسترش علوم باستان شناسی با سرعتی شگرف در حرکت است و لذا گسترش آموزش آن در کشوری که تعداد بیشماری اشیاء در موزه های آن موجود و یا در دل خاک نهان است را پیش از پیش ضروری می نماید.

تنوع و تعداد اشیاء فرهنگی و تاریخی در موزه ها و انبارهای آنها و همچنین تزیینات وابسته به معماری در بناهای تاریخی کشورمان، لزوم پژوهش متخصصان حرفه ای را جهت انجام امور حفاظت و مرمت این آثار می طلبد. در طی سالیان گذشته با جذب دانش آموختگان این رشته تحصیلی در مراکز متولی حفظ آثار تاریخی، فرهنگ حفاظت و مرمت تا حدّ زیادی جای خاص خود را باز نمود. تداوم این موضوع، مستلزم تقویت برنامه های آموزشی این رشته تحصیلی در کشور می باشد. (تصویر ۱-۶)

تصویر ۱-۶- آزمایشگاه بخش آنالیز مواد گروه مرمت

فارغ التحصیلان این رشته، با کسب دانش نظری و عملی در طی تحصیل، توانایی عمیقی در چگونگی مطالعه، حفاظت و مرمت اشیاء موزه‌ای و تزیینات وابسته به معماری به دست خواهند آورد. توانایی این دانش‌آموختگان در سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی و دیگر سازمان‌هایی که به نوعی دست‌اندرکار موضوع حفاظت و مرمت آثار و اشیاء تاریخی هستند، نظیر موزه‌ها، کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های دولتی و خصوصی حفاظت و مرمت،

کاربرد وسیعی خواهد داشت.

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی یا بخش خصوصی که به رشته آنها ارتباط دارد؛ مانند: سازمان فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی، موزه ها، کارگاه های مرمت و آزمایشگاه های مرمت اشیاء تاریخی و ...

۲- تدریس در دوره های کاردانی و کارشناسی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق التدریس.

۳- همکاری با گروه های مرمت آثار تاریخی.

۴- مدیریت فروشگاه های عتیقه فروشی.

۵- مدیریت موزه ها یا مدیریت بخش اشیاء تاریخی در موزه ها.

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته مرمت آثار تاریخی وظایف و مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با رشته مرمت آثار تاریخی مربوط است را نیز می توانند انجام دهند:

۱- همکاری با گروه های باستان شناسی و پژوهش های تاریخی.

۲- مسئولیت های اجرایی مختلف در دانشکده های هنری، هنرستان ها و مؤسسات مشابه آموزشی، پژوهشی و فرهنگی.

۳- همکاری با گروه های تهیه فیلم های مستند برای انجام پژوهش های مرتبط با موضوع رشته تحصیلی.

۴- مسئولیت های اجرایی مختلف در موزه ها، نمایشگاه های فرهنگی، جشنواره های هنری و موارد مشابه.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی مرمت آثار تاریخی را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته مرمت آثار تاریخی را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با رشته مرمت آثار تاریخی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

مرمت و احیاء بناهای تاریخی

هدف های رفتاری:

- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
- ۱- رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی مربوط است را توضیح دهد.

وجود هزاران بنای تاریخی و محوطه ها و بافت های کهن ارزشمند در ایران و توجه روزافزون به اهمیت این شواهد ارزنده فرهنگ غنی نیاکان ما و نقش مؤثری که دولت برای حفظ این میراث گرانبها در برنامه های رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفته است، حضور کارشناسان و متخصصان آشنا به شیوه های پیشرفته مطالعه، مرمت و احیای این آثار را کاملاً ضروری ساخته است.

با توجه به اهمیت مطالعه حفاظت، مرمت و احیای بناها و مجموعه ها، محوطه ها و بافت های تاریخی عرصه های مسکون کشور، معماران و مهندسانی که این امر مهم فنی، فرهنگی و هنری را به عهده دارند، باید مانند یک معمار و هنرمند معاصر، تسلط لازم را بر ابعاد تخصصی و مفاهیم امروزی حرفه خود داشته باشند، ضمن اینکه نگاهی هوشیارانه و عادلانه نیز به گذشته دارند.

در رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی، به موضوعاتی مانند: حفاری و مرمت، نقش حفاظت گران آثار در حفاری های باستان شناسی، وضعیت آثار در زیر خاک و خارج از خاک، نخستین اقدامات ضروری برای آثار به دست آمده از حفاریات، نگهداری و حفاظت بقایای به

دست آمده معماری از حفريات باستان شناسی، حفاظت موزائیک ها، گچبری ها و سطوح گچی به دست آمده، مرمت و حفاظت ساختمان های خشتی به دست آمده از کاوش های باستان شناسی، بناهای سنگی و مرمت در باستان شناسی پرداخته می شود و برخی از مهم ترین هدف های راه اندازی این رشته به شرح زیر است:

- شناخت و حفاظت از ابنیه و مجموعه های فرهنگی - تاریخی
 - احیاء و تداوم زندگی ابنیه و بافت های تاریخی.
 - آشنایی با روش های مطالعه و شناخت ابنیه و بافت های تاریخی.
 - ایجاد توانایی های لازم در فارغ التحصیلان به منظور ارائه طرح های حفاظت، مرمت و احیای ابنیه و بافت های تاریخی و اجرای آنها.
 - هدایت گروه مرمت کاران توسط فارغ التحصیلان.
- با توجه به نیازی که جامعه به افراد متخصص در این زمینه دارد، برنامه ریزی این رشته به گونه ای صورت گرفته است که فارغ التحصیلان مقاطع مختلف تحصیلی آن، جوابگوی نیازهای مملکت باشند.

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

- ۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی یا بخش خصوصی که به رشته آنها ارتباط دارد: مانند: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی، گروه ها و کارگاه های مرمت بنا، شهرداری ها.
 - ۲- تدریس در دوره های کاردانی و کارشناسی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق التدریس.
 - ۳- مدیریت موزه ها و محوطه های باستانی مانند تخت جمشید، معبد چغازنبیل.
 - ۴- همکاری با گروه های معماری و گروه های تعمیر و بازسازی بناهای قدیمی و ساختمان های مسکونی کهنه و دارای قدمت زیاد.
 - ۵- همکاری با گروه های باستان شناسی و پژوهش های تاریخی.
- علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی

وظایف و مسئولیت‌های زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته مربوط است را نیز می‌توانند انجام دهند:

۱- همکاری با گروه‌های تهیه فیلم‌های مستند برای معرفی ابنیه تاریخی یا منطقه‌های باستان‌شناسی.

۲- مسئولیت‌های اجرایی مختلف در دانشکده‌های هنری، هنرستان‌ها و مؤسسات مشابه آموزشی، پژوهشی و فرهنگی.

۳- برنامه‌ریزی برای مرمت بناهای تاریخی کشور توسط سازمان‌های مربوطه.

پرسش‌ها

۱- ضرورت رشته دانشگاهی مرمت و احیاء بناهای تاریخی را توضیح دهید.

۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی را توضیح دهید.

۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با

رشته مرمت و احیاء بناهای تاریخی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

هدف های رفتاری:

در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:

۱- رشته هنر اسلامی را توضیح دهد.

۲- اهمیت و ضرورت راه اندازی رشته هنر اسلامی را شرح دهد.

۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته هنر

اسلامی مربوط است را توضیح دهد.

ویژگی های هنر و فرهنگ اسلامی در ایران در ادوار اسلامی زاده تلاش و فعالیت های هنرمندانی است که در دامن فرهنگ اسلامی پرورش یافته اند و ویژگی های فنی و زیبایی شناسی آثار دوران اسلامی، همواره منطبق با جهان بینی هنرمند مسلمان بوده است. هنرمند مسلمان، در پی ایجاد تفاهم و تعامل میان صورت و معنا و برآوردن نیازهای مادی و معنوی انسان در مرحله آفرینش اثر هنری، مهارت فنی را با معرفت دینی در می آمیزد و در نتیجه، اثر هنری با وجود وجه مهم کاربرد، دارای وجه باطنی و مفاهیم دینی نیز می گردد.

هنر ایران در دوره اسلامی به دلیل ویژگی های خاص خود، ارزش و اعتبار بسیار زیادی را در عرصه فرهنگی و تمدن اسلامی به خود معطوف کرده است. مواردی مانند حضور همه جانبه آن در جامعه اسلامی و مردمی بودن آن، ارزش های محتوایی و شاخصه های زیباشناسی سبب شده است که بسیاری از پژوهشگران در این زمینه به تحقیق بپردازند. حتی در دانشگاه های معتبر غربی مانند آکسفورد، کمبریج، نیویورک، ... هم اکنون تدریس و پژوهش های هنر اسلامی وجود دارد و بسیاری از کشورهای جهان اسلام که سهم کمتری در شکل گیری هنر

اسلامی داشته‌اند، از مدتها پیش حتی در سطح دکترای تخصصی رشته‌های مرتبط با هنر اسلامی را راه‌اندازی کرده‌اند. (تصویر ۲-۶)

تصویر ۲-۶- فضای معنوی معماری اسلامی

برنامه درسی کارشناسی هنر اسلامی، مبتنی بر هنرهایی است که ریشه در اعماق دین اسلام دارد. دوره کارشناسی هنر اسلامی به منظور احیاء، توسعه، ترویج و تقویت هنرهای اسلامی در جامعه ایران و تربیت کارشناسانی آگاه و متخصص در یکی از زیر

مجموعه های هنر اسلامی یعنی هنرهای صناعی در پنج گرایش: شیشه، سفال، هنر و صنایع چوب، نگارگری، هنر و صنایع فلز طراحی گردیده است و دانشجویان پس از گذراندن دروس پایه اصلی و تخصصی مشترک، با انتخاب یکی از این گرایش ها، واحدهای تخصصی مربوطه را که به آموزش نکات فنی اختصاص یافته، می گذرانند. برنامه درسی کارشناسی ارشد هنر اسلامی امتداد مقطع کارشناسی آن طراحی شده است که البته بیشتر بر پژوهش در گرایشهای هنر اسلامی تکیه دارد.

راه اندازی رشته هنر اسلامی با توجه به این حقیقت است که هنر اسلامی متأثر از جهان بینی اسلامی می باشد. کار هنری او علاوه بر ایجاد تفاهم و تعامل در صورت و معنا، به نیازهای مادی و روحی انسان هم توجه دارد.

در مصوبه شورای گسترش آموزش عالی که توسط گروه هنر تهیه شده و در سال ۱۳۸۴ به تأیید رسیده است، اهمیت و ضرورت رشته دانشگاهی هنر اسلامی، چنین توضیح داده شده است:

- ۱- احیاء و توسعه فرهنگ و هنر اسلامی ایران.
- ۲- وسعت بخشیدن به پژوهش در زمینه هنر اسلامی در جهت اعتلای فرهنگ اصلی و حاکم ایران.
- ۳- تکیه و تأکید بر حفظ و صیانت اصالت ها و ارزش های حاکم بر هنر اسلامی.
- ۴- ضرورت پژوهش و تحقیق نظری و عملی در هنر اسلامی به منظور تطبیق با شرایط و نیازهای جامعه امروز.
- ۵- فراهم آوردن زمینه های تداوم هنر اسلامی، و حیات گسترده آن در آینده.
- ۶- اهمیت جایگاه هنر اسلامی با توجه به وجود آثار گرانبها و در دسترس، اساتید هنرمند و پیش کسوت، منابع حوزه ای، نسخ خطی و کتابخانه ای کشور.

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

- ۱- همکاری با موزه ها، نمایشگاه های هنری، فرهنگسراها، ... به عنوان متخصص هنر اسلامی.

۲- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی یا بخش خصوصی که با هنر اسلامی ارتباط دارند؛ مانند: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، حوزه هنری وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی، ...

۳- تدریس در دوره های کاردانی و کارشناسی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق التدریس.

۴- تدریس در کلاس های آزاد هنر فرهنگ سراها، خانه های فرهنگ و

۵- مدیریت مؤسسات پژوهشی و فرهنگی.

۶- مدیریت موزه ها، نمایشگاه های هنری، فرهنگسراها، و مؤسسات و سازمان های فرهنگی مشابه.

۷- همکاری با گروه های تعمیر و بازسازی آثار تاریخی و بناهای قدیمی و همکاری با گروه های باستان شناسی.

۸- همکاری در ارزیابی، ارزشیابی و کارشناسی هنر اسلامی.

۹- همکاری در کارگاه های: شیشه، سفال، هنر و صنایع چوب، هنر و صنایع فلز، نگارگری و یا مدیریت اینگونه کارگاه ها.

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته هنر اسلامی مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته مربوط است را نیز می توانند انجام دهند:

۱- همکاری با گروه های تهیه فیلم های مستند برای معرفی ابنیه تاریخی بعد از اسلام و اشیاء هنری این دوره ها.

۲- مسئولیت های اجرایی مختلف در دانشکده های هنری، هنرستان ها و مؤسسات آموزشی، پژوهشی و فرهنگی.

۳- راه اندازی کارگاه شخصی سفال یا چوب یا فلز و انجام سفارشات نگارگری.

پرسش‌ها

- ۱- رشته هنر اسلامی را توضیح دهید.
- ۲- ضرورت تشکیل رشته دانشگاهی هنر اسلامی را توضیح دهید.
- ۳- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته هنر اسلامی را توضیح دهید.
- ۴- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی که با رشته هنر اسلامی مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

مدیریت فرهنگی هنری

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
 - ۱- رشته مدیریت فرهنگی هنری را توضیح دهد.
 - ۲- هدف از راه اندازی رشته مدیریت فرهنگی هنری را شرح دهد.
 - ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته مدیریت فرهنگی هنری مربوط است را توضیح دهد.

شک نیست که مدیریت هر فرایندی در دنیای معاصر از اهمیتی ویژه برخوردار است به گونه ای که تخصص های گوناگونی مانند مدیریت اقتصادی، مدیریت بازرگانی، مدیریت تولید، مدیریت فرهنگی، مدیریت سیاسی و ... هر کدام جداگانه در کشورهای مختلف به عنوان رشته های دانشگاهی آموزش داده می شوند.

در رشته مدیریت فرهنگی هنری که از مصوبات سال های اخیر شورای گسترش آموزش عالی می باشد، علاوه بر شناخت هنر و زمینه های مختلف آن، دانشجویان با موضوعاتی مانند: جامعه شناسی هنر و جامعه شناسی ایران، فرهنگ و ارتباط آن با بسترهای گوناگون اقتصاد، دولت و ... و همچنین مسائل فرهنگی جهان معاصر، چگونگی جمع آوری اسناد و مدارک فرهنگی و روش های تحقیق، ساختار و مدیریت سازمان های فرهنگی و هنری، روانشناسی اجتماعی کاربردی، جامعه شناسی فراغت، امور حقوقی و اداری (مانند مقررات و آیین نامه های مربوط به سازمان های فرهنگی و مسائل مربوط به قراردادهای و تعهدات حقوقی، مقررات گمرکی مربوط به آثار هنری و ...)، فنون برنامه ریزی، آشنا می شوند.

هدف از راه اندازی این رشته، تربیت مدیران کاردان و توانا برای فرهنگسراها، نمایشگاه های

هنری، خانه‌های فرهنگ، آموزشگاه‌های هنری، واحدهای هنری در سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی و موارد مشابه می‌باشد.

توانایی‌ها و زمینه‌های شغلی و حرفه‌های مرتبط:

۱- مدیریت موزه‌ها، فرهنگسراها، نمایشگاه‌های هنری، خانه‌های فرهنگ، آموزشگاه‌های هنری و هنرستان‌ها، واحدهای هنری در سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی.

۲- تدریس در هنرستان‌ها و دوره‌های کاردانی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی.

۳- مجری طرح‌های پژوهشی مرتبط با هنر و فرهنگ و یا مدیر اجرایی طرح‌های

پژوهشی.

۴- مدیر اجرایی در گروه‌های باستان‌شناسی و پژوهش‌های تاریخی و مردم‌شناسی.

۵- مدیریت کارگاه‌های مختلف تولیدات هنری مانند: شیشه، سفال، صنایع چوب،

نگارگری، صنایع فلزی.

۶- مدیریت آموزش یا مدیریت امور اجرایی دانشکده‌های هنری و هنرستان‌ها و مؤسسات

مشابه.

۷- مدیریت فروشگاه‌های صنایع دستی یا فروشگاه‌های ملزومات هنری یا فروشگاه‌های

آثار هنری مانند: نقاشی، مجسمه، احجام تزیینی و ...

علاوه بر مشاغل که نام برده شد، فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت فرهنگی هنری،

مسئولیت‌های زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته مربوط است را نیز می‌توانند

انجام دهند:

۱- مدیریت تورهای گردشگری به ویژه در داخل کشور.

۲- مدیریت تحقیقات میدانی و پژوهش‌های کاربردی برای سازمان‌های فرهنگی و

شهرداری‌ها و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و ...

۳- مدیر روابط عمومی در سازمان‌ها و مؤسسات دولتی یا بخش خصوصی یا همکاری

در روابط عمومی.

۴- مدیریت آثار و ابنیه شاخص تاریخی و محوطه‌های باستانی مانند تخت جمشید،

چغازنبیل و ...

۵- مدیریت یا نظارت مدارس غیرانتفاعی یا مهدکودک‌ها یا مدیریت در وظیفه مشخصی در هرگونه تشکیلات فرهنگی، آموزشی، هنری.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی مدیریت فرهنگی هنری را توضیح دهید.
- ۲- توانایی‌های فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت فرهنگی هنری را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه‌ای که زندگی می‌کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه‌هایی را که با رشته مدیریت فرهنگی هنری مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.

موزه‌داری

هدف های رفتاری:

- ۱- در پایان این بخش، فراگیر باید بتواند:
۱- رشته موزه داری را توضیح دهد.
- ۲- هدف از راه اندازی رشته موزه داری را شرح دهد.
- ۳- زمینه های اشتغال و حرفه هایی را که به طور مستقیم و غیرمستقیم با رشته موزه داری مربوط است را توضیح دهد.

تا قبل از شهریور ۱۲۸۹ شمسی در کشور ما قانونی برای حفظ و نگهداری اشیاء تاریخی و باستانی و تشکیل موزه ها وضع نشده بود و پس از تصویب این قانون که به موجب آن اداره معارف وقت، مسئول نگهداری آثار قدیمه و نظارت در حفريات تعیین گردیده بود، به تدریج تمهیداتی در این جهت صورت گرفت و اداره کل باستان شناسی برای حفظ آثار عتیقه و حفريات و نگاهداری بناهای ملی تشکیل و موزه های مختلف، یکی پس از دیگری تأسیس شدند و قوانین و آیین نامه هایی در این زمینه وضع گردید.

موزه (musee در زبان فرانسه و museum در زبان انگلیسی)، به بنای عمومی محتوی مجموعه های آثار هنری گفته می شود، ولی نگرش امروزی دنیا به موزه، فقط محلی برای نگهداری و تماشای اشیاء تاریخی یا موضوعی معاصر نیست؛ بلکه آن را یک مرکز پژوهشی، فرهنگی، آموزشی می شناسند و گذران مطلوب اوقات فراغت با اهداف علمی و تربیتی در آن باید شکل بگیرد و مکانی زنده و پویا باشد.

در چنین نگرشی، موزه مؤسسه ای علمی و فرهنگی و پژوهشی است که تأمل و اندیشه و

پژوهش مستقیم بر روی آثار گوناگون - از آثار طبیعی آفرینش گرفته تا دستاوردهای فرهنگ و تمدن و هنر انسان - را میسر می‌سازد و متخصصان و بازدیدکنندگان را با هنر و اندیشه و صنعت و پیشه و امور اجتماعی و اقتصادی و شئون گوناگون زندگی دیروز و امروز، آشنا و مأنوس می‌سازد.

با ویژگی‌هایی که برای موزه ذکر شد، موزه‌ها نیازمند نیروهای انسانی پژوهش یافته و تربیت شده و علاقه‌مند و با انگیزه هستند که با کسب دانش و آگاهی‌های علمی و نگرش صحیح نسبت به موزه و جایگاه اجتماعی و پژوهشی و آموزشی آن، بتوانند موزه‌ها را در راه توسعه و رشد فرهنگی تربیتی و علمی کشور هدایت نمایند.

امروزه موزه‌های متنوعی در کشور ما وجود دارد که آثار، اشیاء، اسناد و مدارک قابل توجه و ارزشمندی در زمینه‌های متنوع باستان‌شناسی، مردم‌شناسی، هنرهای سنتی، اسناد و مدارک فرهنگی تاریخی، کتب و نسخ خطی، تاریخ طبیعی، زمین‌شناسی، گیاه‌شناسی پست و فن‌آوری و مخبرات، جواهرات و سکه‌ها را به نمایش می‌گذارند. (تصویر ۳-۶)

تصویر ۳-۶- فضای معنوی معماری اسلامی

رشته دانشگاهی موزه داری، در جهت تعمیم نگرش صحیح به موزه و نیز تربیت نیروهای متخصص لازم برای کار در انواع متنوع موزه است که به آن اشاره شد و حفظ و حراست شایسته از آثار متنوع فرهنگی و تاریخی و هنری ارزشمندی که در موزه ها و مجموعه های کشور نگهداری می شود و نیز تکمیل و گسترش آینده موزه ها برای پژوهش های علمی و تاریخی، نیازمند استفاده از وجود افراد دارای صلاحیت های علمی و تخصصی در سطوح گوناگون است.

با توجه به تنوع موزه ها در زمینه های گوناگون که به آن اشاره شد، دانشجویان رشته موزه داری در سال های آخر تحصیل خود، در موزه های مختلف کارآموزی خواهند داشت تا بتوانند بر حسب علاقه و پیشرفت خود، در یک زمینه جذب موزه متناسب با کارآموزی خود گردند. این فارغ التحصیلان خواهند توانست در برنامه ریزی توسعه ی کمی و کیفی موزه محل کار خود مشارکت کنند و رابطه موزه را با مؤسسات و مراکز علمی و پژوهشی و فرهنگی دیگر برقرار سازند و بر حسب نیاز و ضرورت، کارشناسان سایر فنون و آزمایشگاه های تحقیقات و مرمت اشیای فرهنگی تاریخی را برای مطالعه و حفاظت علمی از آثار زیرپوشش خود فرا بخوانند و با آنان همکاری داشته باشند.

توانایی ها و زمینه های شغلی و حرفه های مرتبط:

۱- همکاری با ادارات و سازمان های دولتی و بخش خصوصی که با موزه داری به صورت خاص یا مشاغل نزدیک به آن ارتباط دارند؛ مانند: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان زمین شناسی، موزه های گیاه شناسی، موزه های پست و تمبر و ...

۲- مدیریت موزه ها، نمایشگاه های هنری، فرهنگسراها، خانه های فرهنگ، ...

۳- تدریس در دوره های کاردانی و کارشناسی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت قرارداد حق التدریس.

۴- همکاری با موزه ها برای مطالعه و حفاظت فنی از آثار و اشیاء موزه داری یا ضبط آثار در دفاتر و تهیه اسناد و مدارک لازم برای آنها و نیز بررسی و مطالعه مستقیم آثار و اشیاء و یا

دستیاری پژوهشگران ارشد و ورزیده ای که مأموریت مطالعه آثار و اشیاء موزه را دارند.
۵- مدیریت تورهای گردشگری به ویژه در داخل کشور و یا همکاری به عنوان راهنمای تور.

۶- مدیریت آثار و ابنیه شاخص تاریخی و محوطه های باستانی مانند تخت جمشید.

۷- همکاری در ارزیابی، ارزشیابی و کارشناسی آثار هنری.

۸- همکاری با گروه های تعمیر و بازسازی آثار تاریخی و بناهای قدیمی و همکاری با گروه های باستان شناسی.

۹- همکاری با گروه های تولید فیلم های مستند برای معرفی ابنیه تاریخی و اشیاء باستانی.

علاوه بر مشاغلی که نام برده شد، فارغ التحصیلان رشته موزه داری وظایف و مسئولیت های زیر را که به صورت غیرمستقیم با این رشته مربوط است را نیز می توانند انجام دهند:

۱- مسئولیت های اجرایی مختلف در دانشکده های هنری، هنرستان ها و مؤسسات آموزشی، پژوهشی، فرهنگی.

۲- مدیریت فروشگاه های صنایع دستی یا غرفه های انواع صنایع دستی در نمایشگاه های مختلف ارائه آثار هنری.

۳- مدیر روابط عمومی در سازمان ها و مؤسسات دولتی و یا بخش خصوصی و یا همکاری در روابط عمومی.

۴- مدیریت فروشگاه های عتیقه و عرضه کتاب خطی نفیس.

۵- تعیین قیمت و ارزش گذاری اشیاء باستانی و عتیقه.

پرسش‌ها

- ۱- ضرورت رشته دانشگاهی موزه داری را توضیح دهید.
- ۲- توانایی های فارغ التحصیلان رشته موزه داری را توضیح دهید.
- ۳- در شهر یا منطقه ای که زندگی می کنید، زمینه اشتغال کدام یک از حرفه هایی که با رشته موزه داری مربوط است، وجود دارد؟ تحقیق کنید.
- ۴- موزه هایی را که در کشور ما می شناسید، نام ببرید.

- بهشتی، سیدمحمد؛ زیبایی و کاربرد در هنر سنتی؛ فصلنامه خیال، شماره ۵، تهران: فرهنگستان هنر، بهار ۱۳۸۲.

- خلیج، منصور؛ نمایشنامه نویسان ایران؛ تهران: نشر اختران، ۱۳۸۱.

- داندیس، دونیس؛ مبادی سواد بصری؛ ترجمه مسعود سپهر؛ تهران: انتشارات سروش، ۱۳۶۸.

- لیتون، رالف؛ سیر تمدن؛ ترجمه پرویز مرزبان؛ تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۲.
- میلر، لوید؛ موسیقی سنتی ایران، پرمایه و روحنواز؛ ترجمه طوبی کیان بخت، دو فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه انقلاب، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۵.
- نیرنوری، عبدالحمید؛ سهم ارزشمند ایران در فرهنگ جهان؛ جلد اول، چاپ دوم، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵.

- هاووزر، آرنولد و دیگران؛ خاستگاه اجتماعی هنرها؛ تهران: انتشارات فرهنگسرای نیاوران، ۱۳۵۵.

- Pope, Arthur U.; A Survey of Persian Art; Tehran: Soroush - ۱۹۸۲.

(Footnotes)

۱ - offset

همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز :

پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران- صندوق پستی شماره ۴۸۷۴/۱۵ دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی
و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

tvoccd@medu.ir

پیام‌نگار (ایمیل)

www.tvoccd.medu.ir

وب‌گاه (وبسایت)

محتوای این کتاب در کمیسیون تخصصی دوره پیش‌دانشگاهی رشته هنر دفتر تألیف
کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش تأیید شده است.